

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
Sınıf Eğitimi Programı

NUH ÇANKAYA

**ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE BARINMAKTA OLAN
REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN SORUNLARI VE TÜRKÇE
ÖĞRENMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Tayip DUMAN

YOZGAT – 2019

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
Sınıf Eğitimi Programı

NUH ÇANKAYA

**ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE BARINMAKTA OLAN
REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN SORUNLARI VE TÜRKÇE
ÖĞRENMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Tayip DUMAN

YOZGAT – 2019

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı 80111116004 numaralı öğrencisi Nuh ÇANKAYA' nın hazırladığı "Çocuk Destek Merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocukların Sorunları ve Türkçe Öğrenmelerinin Değerlendirilmesi" başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 28/06/2019 Cuma günü saat 10:00'da yapılmış, tezin onayına OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Tayip DUMAN (Danışman)

Üye : Doç. Dr. Canan KOÇ

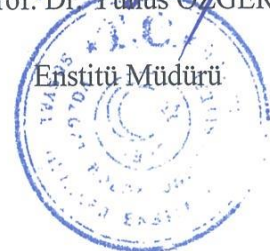
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özgür BABAYİĞİT

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...23../..07../2019... tarih ve 23..91sayılı kararı ile onaylanmıştır.

23./07/2019

Prof. Dr. Yunus ÖZGER

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

NUH ÇANKAYA

27/06/2019

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL TUTANAĞI.....	ii
TEZ BEYANI	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
ÖNSÖZ.....	xiv
1.BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.5.Araştırmanın Temel Kavramları (Tanımlar)	4
2.BÖLÜM.....	5
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Göçler.....	5
2.1.1 Göçler ve Refakatsiz Çocuklar.....	8
2.1.1.1 Refakatsiz Çocuğun Tanımı.....	8
2.1.1.2. Refakatsiz Çocukların Göç Etme Sebepleri.....	10
2.1.1.2.1. Sosyo- Ekonomik Nedenler	10
2.1.1.2.2. Siyasal ve Sosyo Kültürel Nedenler.....	10

2.1.1.2.3. Güvenlik Nedenleri	11
2.1.1.3. Refakatsiz Çocuklar Hakkında Uluslararası Mevzuat	12
2.1.1.4. Refakatsiz Çocuklar Hakkında Ulusal Mevzuat	13
2.2. Türkiye’de Refakatsiz Çocukların Barınma Durumları	14
2.2.1. Çocuk Destek Merkezleri.....	14
2.2.1.1. Çocuk destek merkezlerinde Genel İşleyiş	15
2.2.1.2. Çocuk Destek Merkezlerinin İhtisas Alanları	16
2.2.1.2.1. Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri	16
2.2.1.2.2. Suç Mağduru Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri.....	17
2.2.1.2.3. Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri.....	17
2.2.1.2.4. Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri	18
2.2.1.2.5. Gebe Çocuklar ve Çocuk Annelere Yönelik Çocuk Destek Merkezleri	19
2.2.1.2.6. Madde Bağımlısı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri.....	20
2.2.2. Göçmen Kampları	21
2.3. Yabancılara Türkçe Öğretimi.....	21
2.4. Türkçe Öğretim Merkezleri.....	23
2.4.1. Tömerler	23
2.4.2. Halk Eğitim Merkezi Kursları.....	25
2.4.3. Özel Kurslar	26
2.5. Türkçe Öğreniminde Temel Dil Becerileri	26
2.5.1. Dinleme	26
2.5.2. Konuşma	27
2.5.3. Okuma	28
2.5.4. Yazma	29
2.6. Türkçe Öğretimindeki Seviyeler	29

2.6.1. Başlangıç Seviye	29
2.6.1.1. A1 Seviyesi	29
2.6.1.2. A2 Seviyesi	30
2.6.2. Orta Seviye.....	30
2.6.2.1. B1 Seviyesi	30
2.6.2.2. B2 Seviyesi	30
2.6.3. İleri Seviye	31
2.6.3.1. C1 Seviyesi	31
2.6.3.2.C2 Seviyesi	31
2.7. İlgili Araştırmalar.....	32
3.BÖLÜM.....	37
MATERYAL VE YÖNTEM.....	37
3.1.Araştırmanın Yöntemi.....	37
3.2. Evren ve Örneklem	39
3.3. Veri Toplama Araçları	39
3.4. Verilerin Analizi.....	40
4.BÖLÜM.....	42
BULGULAR VE YORUMLAR	42
4.1. Araştırmaya Katılan Personele İlişkin Frekans Dağılımları	42
4.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Demografik Özellikleri Nelerdir?.....	43
4.3. Çocuk destek merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocukların Karşılaştıkları Başlıca Sorunlar Nelerdir ve Bu Sorunlar Arasında Türkçe Bilmemenin Yeri ve Önemi Nedir?.....	49
4.3.1. Dil Sorunu	50
4.3.2. Çalışma (İş) Sorunu	54
4.3.3. Eğitim Sorunu	57

4.3.4. Mesleki Eğitim Sorunu	61
4.3.5. Sağlık Sorunu	63
4.3.6. Sportif Faaliyetlere Katılamama Sorunu.....	66
4.3.7. Güvenlik Sorunu	68
4.4. Çocuk destek merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocuklar Hangi Yollarla Türkçe Öğrenmektedirler?.....	70
4.5. Çocuk destek merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocukların Türkçe Dil Seviyeleri Nedir?	73
4.6.Çocuk destek merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocuklara Verilen Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar Nelerdir?	77
5.BÖLÜM.....	80
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	80
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	80
5.2. Öneriler	89
KAYNAKÇA	91
EKLER.....	97
DİZİN	107
ÖZGEÇMİŞ.....	109

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çocuk Destek Merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocukların Sorunları ve Türkçe Öğrenmelerinin Değerlendirilmesi

Nuh ÇANKAYA

Danışman: Prof. Dr. Tayip DUMAN

2019-Sayfa: 109+XIV

Son 10 yıla baktığımızda insanların savaş, terör vb. sebeplerle ülkelerini terk ederek başka ülkelere sığınma taleplerinde çok büyük bir artış olduğu görülmektedir. Göç eden insanların büyük bir kısmını çocuklar oluşturmaktadır ve yaşlarının küçük olmasından dolayı göç esnasında ve sonrasında yetişkinlere göre daha çok sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Türkiye'ye gelen refakatsiz çocuk sayısındaki artış, Türkiye'nin bu çocukları sığınma politikasına dâhil etmesine neden olmuştur. Devlet tarafından belirli kuruluşlarda ve kamplarda koruma ve bakım altına alınmışlardır. Bu kuruluş ve kamplar, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından koordine edilmektedir.

Bu çalışmada, Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altında bulunan refakatsiz çocukların sorunları ve Türkçe öğrenmelerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Ankara, Ağrı, Bilecik, Diyarbakır, Erzincan, Gaziantep, İstanbul, Şanlıurfa, Van ve Yozgat illerinde hizmet veren Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altında bulunan 208 refakatsiz çocuk ve 81 personel katılmıştır. Yapılan anketlerden elde edilen nicel veriler SPSS 24.0 paket programına işlenerek analiz edilmiştir. Nitel veriler ve görüşme formları ise nitel olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Refakatsiz Çocuk, Göçler, Dil Becerileri, Türkçe Öğrenimi

ABSTRACT

Master Thesis

Evaluation of Turkish Language Learning And The Problems Of Unaccompanied Minors in Child Support Centers

by

Nuh ÇANKAYA

Supevisor: Prof. Dr. Tayip DUMAN

2019-Page: 109+XIV

When we look at the last 10 years, people have seen war, terror and so on. It is seen that there is a huge increase in the demand for asylum in other countries. The majority of people who migrate are children, and because of their small age, they face more problems during and after migration than adults.

The increase in the number of unaccompanied children coming to Turkey, which has led to the inclusion of these children's asylum policy. They have been taken under protection and maintenance by the state in certain organizations and camps. These organizations and camps are coordinated by the Ministry of Family, Labor and Social Services and Ministry of Interior Directorate General of Migration Management.

In this study, it is aimed to analyze the problems of unaccompanied children who are under protection and care in Child Support Centers and their learning Turkish. 208 unaccompanied unaccompanied children and 81 personnel participated in the study in Child Support Centers in Ankara, Ağrı, Bilecik, Diyarbakır, Erzincan, Gaziantep, İstanbul, Şanlıurfa, Van and Yozgat. The quantitative data obtained from the surveys were analyzed by SPSS 24.0 package program. Qualitative data and interview forms were evaluated qualitatively.

Keywords: Unaccompanied Minor, Migration, Language Skills, Turkish Learning

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Personelin Cinsiyet Dağılımları	42
Tablo 4.2: Araştırmaya Katılan Personelin İllere Göre Dağılımı	42
Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Personelin Görevlerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları	43
Tablo 4.4: Araştırmaya Katılan Çocukların Cinsiyet Dağılımları	44
Tablo 4.5: Araştırmaya katılan çocukların ülkelerine ait frekans ve yüzde dağılımları.....	44
Tablo 4.6: Araştırmaya Katılan Çocukların Türkiye' de Bulunma Sürelerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları	45
Tablo 4.7: Çocukların kuruluştaki bulunma sürelerine ait frekans dağılımı... 45	
Tablo 4.8: Çocukların Eğitim Durumlarına Ait Frekans Dağılımı	46
Tablo 4.9: Çocukların Türkiye'de Okul Durumlarına Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları	46
Tablo 4.10: Çocukların Gelecek İle İlgili Düşüncelerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları	47
Tablo 4.11: Çocukların Türkçe Konuşabiliyor musun? Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	47
Tablo 4.12: Çocukların Türkçe Dışında Yabancı Bir Dil Bilip Bilmediğine İlişkin Frekans Ve Yüzde Dağılımları	48
Tablo 4.13: Çocukların Türkçe Öğrenmek İsteyip İstememe Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	48
Tablo 4.14: Çocukların Türkçe Öğrenmek Zor mu? Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı.....	49
Tablo 4.15: Kuruluşlarda Bakım Altında Bulunan Refakatsiz Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar	50
Tablo 4.16: Kuruluşlarda Refakatsiz Çocuklara Yönelik Yapılan Türkçe Öğretim Çalışmalarına Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	71

Tablo 4.17: Çocukların ve Personelin Türkçe Öğrenirken Aşağıdaki Dil Becerilerinden En Çok Hangisinde Zorlanılmaktadır? Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı.....	74
Tablo 4.18: Türkçe Dil Becerilerine Ait Soru Dağılımları	75
Tablo 4.19: Refakatsiz Çocukların Dil Becerilerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı Verileri 7

Şekil 2.2: 2018 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrukları..... 7

KISALTMALAR LİSTESİ

BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ÇODEM	: Çocuk destek merkezi
HYD	: Helsinki Yurttaşlar Derneği
TOHAV	: Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı
IKGV	: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
DABATEM	: Davranış Bilimleri Araştırma Merkezi
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
BSRM	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
KBRM	: Koruma ve Bakım Rehabilitasyon Merkezi
ÇOGEM	: Çocuk Gelişim Merkezi

ÖNSÖZ

Türkiye son yıllarda komşu ülkelerde, Ortadoğu'da, Afrika'da ve Güney Asya ülkelerinde yaşanan savaş, terör ve çeşitli nedenlerle oldukça yoğun bir göç almaktadır. Bu göçler sebebiyle Türkiye'ye çeşitli gruplar gelmektedir. Bu gruplardan birisi de uluslararası sığınma politikası kapsamında veya kaçak yollarla giriş yapan ve 18 yaşından küçük olan refakatsiz çocuklardır. Refakatsiz çocuklar Türkiye'de birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunların birçoğunun temelinde Türkçe bilmemek vardır. Bundan dolayı bu alanda bir araştırma gereksinimi doğmuştur. Bu gereksinimi yerine getirmek, alan yazına katkıda bulunmak, refakatsiz çocukların sorunlarını gün yüzüne çıkarıp, bu sorunların temelinde yer alan Türkçe bilmemenin yeri ve öneminin tespiti, Türkçe öğrenmelerinin değerlendirilmesi, gerekli çözüm yollarına ulaşmak bu araştırmanın en önemli amacıdır.

Yüksek Lisans eğitimime başladığım günden itibaren, çalışmalarımın her aşamasında yanımda olduğunu hissettiren, çok yoğun olduğu dönemlerde bile bana vakit ayıran, desteğini hep üzerimde hissettiğim öncelikle hocam ve sonrasında tez danışmanım olan Prof. Dr. Tayip DUMAN 'a sonsuz teşekkür ederim.

Nuh ÇANKAYA

Yozgat, 2019

1.BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın yapılmasını gerektiren problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıklar, sayıltılar ve tanımlar sunulmuştur.

1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Türkiye'ye son zamanlarda düzenli ve düzensiz olarak sürekli artan bir göç akışı yaşanmaktadır. Türkiye'nin Avrupa'ya geçişte bir köprü olması diğer ülkelerde yaşanan savaşlar, terör olayları, iç çatışmalar, yönetim ile uyumsuzluk, doğal afetler vb. Türkiye'ye yapılan göçlerin başlıca sebepleridir. Göçmenlerin önemli bir kısmını çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Göçmen çocuklar, genellikle aileleriyle göç eden çocuk ve gençler olabildiği gibi, refakatsiz çocuk göçü de oldukça fazladır. "Refakatsiz çocuk" terimi, "Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk" olarak tanımlanmaktadır (AÇSHB Refakatsiz Çocuk Yönergesi, 2015).

Türkiye'ye kalmaya ya da sadece geçmeye gelen refakatsiz çocuklar önemli sayılara ulaşmıştır. Bu çocuklardan Türkiye'ye sadece geçmeye gelenlerin de kalma süreleri çoğu zaman aylar ve yıllar almaktadır. Çok sayıda refakatsiz çocuk Türkiye'de devletin kontrolü dışında yaşamaktadırlar. Bu çocuklardan tespit edilen ve kayıt altına alınanlar, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altında tutulmaktadır. Refakatsiz çocuklar bu kuruluşlarda 18 yaşına kadar bakım ve koruma altına alınmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalamış olan ülkemizde, refakatsiz çocukların hakları olan kurumsal destek bu şekilde sağlanmaktadır.

Yapılan araştırmalar ve hazırlanan raporlara göre refakatsiz çocuklar devlet korumasında en az bir iki yıl kalmaktadırlar. Türk kültürüne yabancı, ana dilleri Türkçe olmayan devletin bakım ve koruması altında bulunan bu genç ve çocuklar Türkiye'de birçok sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunların başında da Türkçeyi bilmemek gelmektedir. Bu araştırmanın konusunu oluşturan refakatsiz çocuklar Türkçeyi daha çok informal yollarla öğrenirken, ayrıca bu çocuklar ve gençler için

barındıkları Çocuk Destek Merkezlerinde, okullarda ve Halk Eğitim Merkezleri'nde kurslar açılmaktadır.

Fakat bu öğrenme ortamlarının Türkçe öğrenme açısından yeterliliği tartışılır. Türk kültürüne yabancı, ana dilleri Türkçe olmayan devletin bakım ve koruması altında bulunan bu genç ve çocukların demografik özellikleri, yaşadıkları başlıca sorunlar nelerdir? Bu sorunların temelinde yatan Türkçeyi nerede ve nasıl öğreniyorlar? Bu süreçte karşılaştıkları başlıca sorunlar bu araştırmanın cevap arayacağı başlıca sorular olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ülkemizde devlet koruması altında bulunan refakatsiz çocukların karşılaştıkları başlıca sorunlar, bu sorunların temelinde yatan Türkçe bilmemenin yeri ve önemi, Türkçe dil seviyeleri ve Türkçe öğrenmelerinin değerlendirilmesidir. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların demografik özellikleri nelerdir?
2. Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların karşılaştıkları başlıca sorunlar ve bu sorunlar arasında Türkçe bilmemenin yeri ve önemi nedir?
3. Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocuklar hangi yollarla Türkçe öğrenmektedirler?
4. Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların Türkçe dil seviyeleri nedir?
5. Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların Türkçe öğrenmelerinde karşılaşılan başlıca sorunlar nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Refakatsiz çocuklar sorunu son yıllarda gündeme gelmiş ve bu konuda Türkiye'de ve dünyada bazı araştırmalar yapılmış ve raporlar hazırlanmıştır. Yapılan literatür taramasında, göçmenler ve göç sebepleri hakkında, bu göçlerin sebep olduğu siyasi, ekonomik, eğitim, sağlık vb. konularda birçok araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Bu araştırmalarda çocukların ve gençlerin durumları değişik açılardan

değerlendirilmiştir. Yine yabancıların Türkçe öğrenimi konusunda, yabancı dil olarak Türkçe alanlarında birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Fakat devletin korumasında olan ve en az bir iki yıl Türkiye’de kalan refakatsiz çocukların sorunları, Türkçe öğrenimleri ve bu konuda karşılaşılan sorunlar ile ilgili yeterince ve derinlemesine bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Devletin kontrolü altında bulunan bu çocuklara verilen Türkçe öğretiminin değerlendirilmesi ve sorunlarının tespit edilmesi, çözüm önerilerinin üretilmesi önemlidir.

Türkçe öğrenmek çocuğun Türkiye’de kaldığı sürece hayatını kolaylaştıracak ve çoğu zaman dil bilmezlik ve onun da etkilediği iletişim sorunlarını çözecektir. Ayrıca Türkçe öğrenen çocuklar, eğitim ve öğrenimlerini daha kolay sürdürebilecek ve daha kolay meslek öğrenebileceklerdir. Bu çocukların Türkçeyi ve bu yolla Türk kültürünü öğrenmeleri başka bir ülkeye gitmiş ya da kendi ülkelerine dönmüş olsa da büyük bir kazanım olacaktır.

Türkiye’deki devlet korumasında olan refakatsiz çocukların kendi ülkelerinde eğitim sisteminin hangi kademesinde eğitim gördükleri, hangi kademedен terk ettikleri, okula gidip gitmedikleri hazırbulunuşlukları, bu çocukların Türkiye’de eğitim görüp göremeyeceği vb. durumlar açısından eğitim sorunlarının tespit edilip değerlendirilmesinin yapılması önemlidir. Türkçe bilmeyen çocuklar Türkçe eğitim veren okullarımızda ne tür zorluklarla karşılaşıyorlar? Bu çocukların genel olarak yaşadığı eğitim sorunları nelerdir?

Türkiye’de devletin koruma ve bakımı altında bulunan bu çocuklar gerekli eğitim ve öğretimi alırlarsa her nereye giderlerse gitsinler, Türkçeyi bilen, Türk kültürünü tanımış ve Türkiye’yi seven bireyler olacaktır. Bu açıdan bu çalışmanın bu alandaki eksiklikleri tespit etmede ve gidermede önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Türkiye’de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altında bulunan refakatsiz sığınmacı (mülteci) çocuklar ve bu kuruluşlarda görev yapan meslek elemanları ve yöneticilerin görüşleri ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Temel Kavramları (Tanımlar)

Çocuk Destek Merkezi: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı suç mağduru, suça sürüklenen, sokakta yaşayan ve refakatsiz çocuklara hizmet veren kuruluşlardır.

Refakatsiz Çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk (AÇSHB Refakatsiz Çocuk Yönergesi, 2015).

Çocuk: Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişi (AÇSHB Refakatsiz Çocuk Yönergesi, 2015).

Meslek Elemanı: Sosyal hizmet, psikoloji, çocuk gelişimi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, öğretmenlik ve sosyoloji alanlarında lisans eğitimi veren kurumlardan mezun meslek mensupları (AÇSHB Refakatsiz Çocuk Yönergesi, 2015).

Danışman: Kuruluşa/birime kabul edilen her çocuğun uyumunu sağlamak, takibini yapmak, uygulama ve mesleki çalışma planlarını izlemekten sorumlu meslek elemanı (AÇSHB Refakatsiz Çocuk Yönergesi, 2015).

Kuruluş: AÇSHB ye bağlı bakım, koruma, rehabilitasyon ve ilk kabul gibi hizmetleri veren yatılı ve gündüzlü kurumlar.

2.BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde göç ve refakatsiz çocuklar, refakatsiz çocuklarla ilgili uluslararası ve ulusal mevzuat, refakatsiz çocukların barınma yerleri, çocuk destek merkezleri, yabancılara Türkçe öğretimi, Türkçe öğreniminde temel dil becerileri ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Göçler

İnsanın var olduğundan beri görülen bir kavram olan ve değişik sebeplerle ortaya çıkan göçler, sonuçları itibari ile toplumların hem sosyokültürel ve ekonomik hem de politik yapıları üzerinde büyük değişikliklere sebep olmaktadır. Göç olgusu, kişilerin yerleşim yerlerini değiştirerek, hayatlarının bir bölümünü ya da tümünü geçici veya sabit olmak için yapılan coğrafik mekân değiştirmeler olduğundan, farklı bilimlerin ilgi alanları içinde yer almaktadır. Bu sebeple göçlerin multi-disipliner yapıları olduğu söylenebilir (Yalçın, 2002).

İnsanların bir yerleşim yerinden farklı bir yerleşim yerine, yaşantılarının bir bölümünü veya tamamını, geçici bir süre için ya da kalıcı olmak amacıyla yapılan coğrafi yer değiştirme biçiminde tanımlanan göç, çok yönlü bir yapıya sahip olması sebebiyle de çeşitli bilim dallarının ilgi alanına girmektedir (Yalçın, 2002).

Göç, ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle insanların veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicrettir (TDK 2019). İnsanların coğrafi keşiflerle birlikte yeni yerleri keşfetmesi ve göçün tarihçe kısmında detaylı bir şekilde inceleneceği üzere çağları atlaması, yerleşik hayata geçmesiyle göç olgusu da karakter ve şekil değişiklikleri göstermiştir. Bu doğrultuda insanların, hayattan beklentileri ve istekleri farklılaşmış ve daha çok artmış, göç nedenleri de değişmiştir (Yalçın, 2002).

Göç ile ilgili yapılmış olan açıklamalarda da görüldüğü gibi, birtakım farklılıklara karşın ortak noktanın yer değiştirme unsuru olduğu dikkati çekmektedir. Bu değişiklikler, basit olarak, aynı bölgede kısa uzaklıklarda olabileceği gibi, bulunulan ülkenin sınırları dışına taşacak şekilde uzun mesafelerde de gerçekleşebilmektedir. Bu bağlamda göçü; “ekonomik, politik, çevresel, sosyal ya da bireysel gerekçelerde, bir yerden başka bir mekâna yapılan ve uzun veya kısa

dönemli olarak geriye dönüş niyeti taşınabilen ya da devamlı bir iskân amacı taşıyan sosyal, coğrafik ve kültürel iskân dinamikleridir” (Yalçın, 2002).

“Ülke sınırları kapsamında çeşitli bölgeler arasında veya ülkeler arası süreklilik gösteren bir nüfus hareketi olarak kabul edilebilen göç,” (Ozankaya, 1986) doğrudan ülkeler ya da daha küçük grupların nüfusunun artışı ya da azalışını etkileyen önemli bir öge olarak, nüfus dinamiklerindeki yaş, cinsiyet ve kültürel değişmelere de yol açabilmektedir. Göç, kişi ya da toplulukların kalıcı ya da belirli süreci içeren yer değişimleridir. Göçler kişisel bir özellik sergileyebileceği gibi topluluklar şeklinde de olabilmektedir. Göçün diğer bir unsuru, kalıcı ya da en azından belirli bir süreyi kapsayıcı olmasıdır. Göç kavramının üçüncü unsuru fiziki mekân değişikliğidir.

Fiziki yerlerin mesafesi önemli olmakla birlikte, ülkenin milli sınırları kapsamında olması ya da olmaması da önemlidir (Tekeli, 1978). Göç kavramı açıklamalarında mekânlara ait değişikliklerin de göz önünde bulundurulması gereklidir. Göç hareketlerine katılanlar kişi ya da topluluklar olsun kesin bir şekilde yer değiştirme süreci yaşamaktadır. Bu durumda göçlerin ülkenin milli sınırları dâhilinde ya da aşan bir dinamizmi içermesi halinde farklı sonuç ve etkiler ortaya çıkmaktadır. Kitle halinde yapılanların dışındaki tüm göçler genel olarak geçici özellikte olsalar da zaman içinde gidilen mekânlarda kalıcılık niteliği kazanmaktadır (Akkayan, 1979).

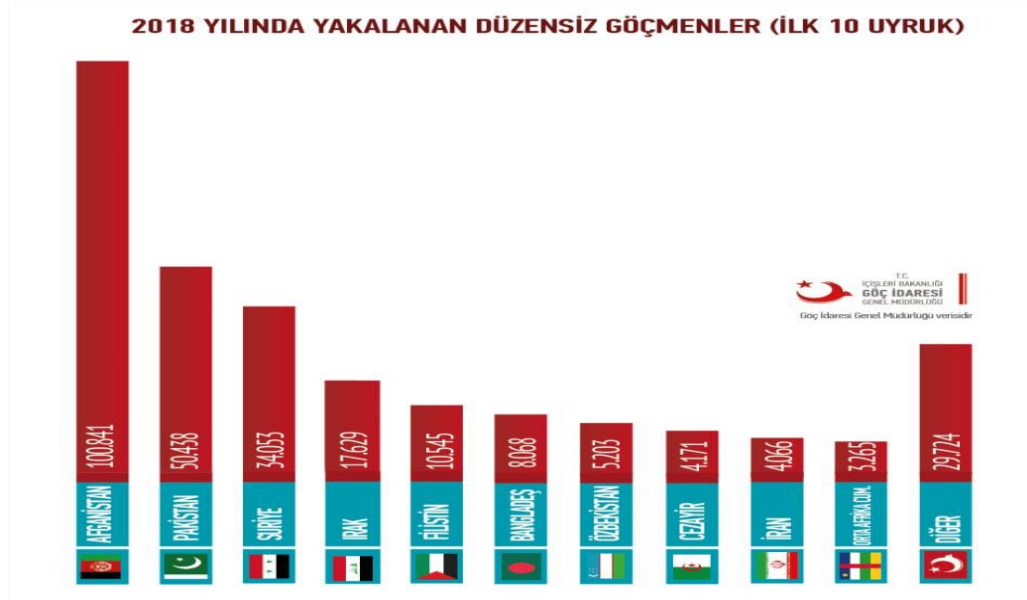
“Coğrafi dinamiklik durumundaki bir topluluğun bir bölgeden veya bir ülkeden diğerine hareket etmesi” (Erkal, 2006) olarak yapılan tanımda, göçün sosyal dinamiklik yönü vurgulanmıştır. Dinamiklik az veya çok tüm toplumlarda oluşan bir nitelik olmakla birlikte bunu hareketlendirecek etkenler farklılık göstermektedir. Savaşlar, doğal felaketler, tarımın makineleşmesi, iletişim araçlarında yaşanan gelişmeler, ulaşımda kolaylıklar, işsizliğin artışı, genç ve dinamik nüfus çokluğu gibi; toplumsal, ekonomik, sosyokültürel ve doğal birçok nedenden dolayı oluşan göçler toplumda dinamizme yol açar. Bu dinamikliğin oransal olarak belirli boyutlarda oluşu toplumun sağlıklı bir denge oluşturması, gelişmeyi hızlandırması gibi yararlarının yanı sıra, aşırılık halinde ise bir kargaşa ve belirsizlik ortamı yaratması şeklinde dezavantajları da taşımaktadır (Akkayan, 1979).

Sonuç olarak göçler, toplumsal, kültürel ve ekonomik yönlere sahip olan, sosyal değişimlere neden olan ya da buna hız kazandıran olgulardır. Diğer yandan, sosyal değişimlerle toplumsal hareketlere sebep olabilmektedir. Dolayısıyla sosyal değişim ve hareketler göçe yol açan, aynı zamanda da göçün ortaya çıktığı durumlardır (Yalçın, 2004).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne göre de Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen ve ikamet izniyle kalan yabancıların sayısı Şekil 2.1 ve Şekil 2.2'de verilmiştir (Aksan,1979, s. 13).

Şekil 2.1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı Verileri

Şekil 2.2: 2018 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrukları

2.1.1 Göçler ve Refakatsiz Çocuklar

2.1.1.1 Refakatsiz Çocuğun Tanımı

Türkiye mevzuatında refakatsiz çocuk: “Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk” şeklinde tanımlanmaktadır (Refakatsiz Çocuklar Yönergesi, 2015).

Türkiye’de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde hangi ülkeden olursa olsun, refakati olmayan ya da ailesinden ayrı düşmüş çocuklar da dâhil olmak üzere bütün mülteci çocukların korunması sağlanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 23. maddesine göre, refakatsiz çocuklarla ilgili olan işlemlerde çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak kamplardaki ayrılmış alanlarda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda temel eğitimin yanında tıbbi bakımları da sağlanır (Duygu, 2016).

Refakatsiz kalmış çocuklar mülteci çocuklar içerisinde en hassas gruptur (HYD, 2010; TOHAV, 2014). Bu çocukların karşı karşıya kalmış oldukları zorluklar ise kendilerine vasi atanmaması, sınır dışı edilebilmeleri, yerleştirilmiş oldukları kurumlarda tercümanların bulunmayışı, yerleştirildikleri kurumdan 18 yaşından sonra ayrılmak zorunda olmaları, kamunun sağladığı hizmetlere ulaşmadaki zorluklar ve yaşadıklarının oluşturduğu psikolojik etkiler olarak ifade edilmektedir (HYD, 2010; Yakmaz, 2014).

Refakatsiz durumdaki mülteci çocuklar göçü kendi başlarına gerçekleştirmek mecburiyetinde olduklarından bu çocuklarda travma belirtileri gözlenmekte ve ruhsal desteğe en çok ihtiyaç duyan sığınmacı grup oldukları görülmektedir. Bundan dolayı sağlık alanı içindeki en önemli ihtiyaçlarından birisi psikolojik destektir. Refakatsiz durumdaki mülteci çocukların bu ihtiyacı BMMYK, IKGV, DABATEM gibi kuruluşlarca ya da sivil toplum örgütlerince karşılanmaktadır (Gürle, 2012).

“Gürle (2012) refakatsiz mülteci çocuklarla ilgili yaptığı araştırma sonuçlarına göre şunları ifade etmektedir: Türkiye’de refakatsiz göçmen çocukların ilk uğradıkları yer İstanbul olduğu için bu çocukların barınmaları İstanbul Aile,

Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü yurtlarından birinde sağlanmaktadır. İstanbul'da refakatsiz çocukların sayısı bir hayli fazla olmasından dolayı yurtlardan bir tanesi yalnızca mülteci erkek çocukların hizmetine ayrılmıştır. Yurtta kalan bu çocukların genellikle gösterdikleri psikolojik belirtiler; aşırı dalgınlık, hayatla ve geçmişleriyle bağlarının zayıflaması, bir anda ne yaptığını fark edememe, yoğunlaşma eksikliği olarak ifade edilmektedir.” Yine araştırmada bu çocuklarda ergenlik dönemine has problemlerin değişik şekillerde görüldüğü, gelecek kaygılarından kaynaklı olarak ergenliğe ait karmaşık süreçlerden ziyade yetişkinlere ait sorunları yaşadıkları belirtilmektedir. Refakatsiz durumdaki mülteci çocuklar sivil toplum örgütlerinin desteği sayesinde psikolojik destek hizmetlerine erişimde sorun yaşamazlarken diğer sağlık hizmetlerine erişimde problemlerle karşılaşmaktadır (Akıllı ve Dirikoç, 2015; HYD, 2010).

Zorunlu göç deneyimine maruz kalan çocuklar, kendi ülkesinden ve kendi kültüründen uzaklaşmaktadır (Akıllı ve Dirikoç, 2015. s. 252). Bu noktada mülteci çocukların maruz kaldıkları olaylara ek olarak refakatsiz çocuklar ise, ailesinden uzakta, ekonomik ve sosyal yoksunluklar ve sorunlar içinde karmaşık bir çocukluk dönemi geçirmek durumunda kalmaktadır (Akıllı ve Dirikoç, 2015; HYD, 2010).

Göç hareketleri nedeniyle aileleri olmadan tek başlarına göç eden refakatsiz çocuklar en hassas durumda olan grubu oluşturmaktadır (HYD, 2010; Atasü-Topcuoğlu, 2014; TOHAV, 2014). Refakatsiz çocukların ülkeye girişleri, çoğunlukla yasa dışı yollarla olmaktadır. Geldiği ülkede ve Türkiye’de faaliyet gösteren göçmen kaçakçılarının yardımıyla, ülke sınırlarını, onlarca kişiden oluşan gruplar halinde yasa dışı yollarla geçmektedirler (Atasü-Topcuoğlu ed. 2014, s. 17). Söylemlerden hareketle refakatsiz çocuk kavramının tanımı, “sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu” (YUKK, 2013, s. 2) ifade etmektedir.

Çalışmanın konusu olan refakatsiz çocuk mülteci tanımı ise, Türkiye’de bulunan ve BMMYK’ ya “mültecilik”, Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı’na “sığınma” başvurusunda bulunmak isteyen, başvuruda bulunmuş olan ya da bu statülerden birine sahip olarak tanınmış tüm refakatsiz çocukları kapsamaktadır (TOHAV, 2014). Mülteci çocuklar göç ettikleri yerlerde, yeniden yer edinme

sürecinde yabancılık ve uyum sorunu yaşarken, refakatsiz mülteci çocuklar ailesiz kaldıkları için yabancılık ve uyum sorununun yanında anne ve babalarının desteğinden, ilgisinden, sevgisinden ve korumasından yoksundurlar (Harunoğulları, 2016, s. 44).

Refakatsiz çocukların karşılaştıkları zorluklar bağlamında ele alınan temel hususları ise; “refakatsiz çocuk” olarak tanımlanabilmeleri sorunu, kendilerine bireysel vasi atanmaması, yetişkinlerle birlikte geri gönderme merkezlerine kapatılıp sınır dışı edilmeleri gibi başlıca sorunlardır. Dahası yerleştirildikleri kurumlarda tercümanların bulunmaması ve bu kurumlardan 18 yaşından sonra ayrılmak durumunda olmalarının kaygı başta olmak üzere psikolojik etkiler yaratması ve kamu hizmetlerine erişim konusunda engellere maruz kalmaları oluşturmaktadır (HYD, 2010; Yakmaz, 2014).

Atasü-Topcuoğlu vd. (2014, s. 22-25)’nin yaptığı nitel bir çalışma olarak karşımıza çıkan refakatsiz çocuklara yönelik değerlendirme raporunda açıkladıkları diğer sorunlar ise, Türkçe öğrenme sorunları, eğitimlerini sürdürmemesi sorunları, mesleki eğitim yetersizliği, çocukların çalışma yaşamlarına girmesi gibi değişkenlerdir.

2.1.1.2. Refakatsiz Çocukların Göç Etme Sebepleri

2.1.1.2.1. Sosyo- Ekonomik Nedenler

Göçlerin en önemli sebebi ekonomik nedenlerdir. Bireylerin iş, gelir ve daha iyi bir hayat sürdürme isteğinden kaynaklanan göç süreci diyebiliriz (Aksoy, 2012, s. 294). Göçün yönü genelde gelişmişlik oranı yüksek ülkelere doğru olmaktadır (Yaylagül, 2011, s. 4). İnsanlar maddi olarak ihtiyaçlarını gideremedikleri zaman onları maddi olarak rahatlatacak yerleri tercih eder ve oraya gidebilmek için harekete geçerler (Arwen, 2008, s. 1).

2.1.1.2.2. Siyasal ve Sosyo Kültürel Nedenler

Daha iyi olanaklar, daha iyi ücretler ve daha iyi bir yaşam düzeyinin yanı sıra gittikleri yerleşim yerinin bölgesel farklılıklarının sebep olduğu ayrımcılık, siyasi düzensizlik, rejim değişiklikleri, vatandaş mübadele politikaları vb. sosyo-kültürel ve siyasi etkenlerde göç hareketlerine sebep olmaktadır. Bu durum ülkeler arasında olabileceği gibi bir ülkenin değişik bölgeleri arasındaki sorun ve

dengesizliklerden kaynaklanabilir (Aksoy, 2012, s. 294). Eğitime hissedilen ihtiyaç da göçe sebep olabileceği gibi, özellikle geniş ailelerin oluşturduğu kontrol mekanizması ve otoriteden kurtulma isteği, eğitilmiş gençlerin göç etmesinde bir diğer sebep olarak gösterilmektedir (Başel, 2007, s. 523).

İnsanların ülkelerini terk etmelerinin nedeni sadece ekonomik sorunlardan dolayı değil kültürel, siyasi, ülke içindeki iç savaş, baskı, iç çatışma vb. konularda ekonomik nedenler kadar etkilemiş ve bu durum göç hareketlerine neden olmuştur. Ülke de çıkan savaş ve siyasi baskılardan dolayı ülkelerini terk eden kişiler sadece yoksul kesimde bulunan insanlar değil, aynı zamanda eğitim görmüş ve çalışmakta olan kişilerde ülkelerini terk etmiştir. Sosyal ve siyasal açıdan ülkelerinden göç eden insanlar göç ettikleri yerlere kendi kültür, eğitim, dini, yaşam tarzı, etnik yapıları vb. götürmektedirler.

Tarihe baktığımız zaman ilk büyük kitlesel göç 4.yy. ortalarında meydana gelmiştir. Bu göç Çin devletlerinin egemenliğinden kurtulmak isteyenlerin Batıya yönelmesiyle olup bugünkü Avrupa Devletlerinin temelini oluşturduğu Kavimler göçüdür. 20. yy. İkinci Dünya Savaşı birçok insanı zorunlu olarak göçe zorlamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra ise eski düzenini tekrar kurmaya çalışan Avrupa ülkeleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere işgücü imkânını karşılamak istemiş ve 1954 yılından 1970'lere kadar, Yunanistan, İspanya ve Türkiye'den emek gücü alımını gerçekleştirmiştir (Naz, 2015, s. 15).

Göç alan ülke de farklı iş gücü, ekonomik, kültürel çeşitlilik hem de bütün bunların ürettiği çok kültürlülük oluşmuştur. Göç eden insanlar kendi kültürlerini götürdükleri kadar asimile de olmuşlardır. Nüfus bakımından çoğalan ülke çok kültürlü bir toplum olmanın yanı sıra kültürler arasındaki çatışmayı da engellemektedir. Göç eden bireylerin gittikleri ülkede kalma süreleri arttıkça geldikleri yerler ile bağlantıları iyice azalmaya başlayacaktır. Bu süre daha da uzun yılları alırsa geldikleri yerlerden tamamen uzaklaşma ihtimalini de göz ardı etmemeliyiz (Güllüpnar, 2012, s. 32).

2.1.1.2.3. Güvenlik Nedenleri

Göç hareketleri siyasal, sosyal ve maddi sebeplerin yanı sıra güvenlik sorunundan kaynaklanması sebebiyle de araştırılmalıdır. İç savaş, baskı, iç karışıklık, hayat şartları, güvensizlik ortamı, gelir düzeyinin düşük olması gibi sorunlar

güvenlik nedenlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Güvenlik nedenleri göç politikalarını değiştirmiş ve ülkelerin bazı göçleri uluslararası bir güvenlik tehdidi olarak kabul etmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda ise göç ve güvenlik kavramları birbirleri ile ilişkili olarak analiz edilmiştir (Gök, 2016, s. 65-82).

Ülkelerde meydana gelen nüfus artışı 2000'li yıllara gelindiğinde göç alanında güvenlik boyutunun daha detaylı olarak ele alınmasını sağlamıştır. Bu bağlamda ülkeler genelinde güvenlik boyutu kapsamında çok denetleyici ve engelleme amacıyla politikalar geliştirilmektedir. Ülkemizde de daha çok sınır güvenliği politikalarının oluşturulduğu görülmektedir (Gök, 2016, s. 65-82).

Suriye'de savaşın başlamasıyla Ortadoğu'da yeni bir göç hareketi ortaya çıkmıştır. Bu göç hareketinin sebebi insanların kendini güvende hissetmemesi ve can güvenliğinin olmamasıdır. Suriye' de meydana gelen iç savaşlar, zulümler, katliamlar giderek artan bir eğilim gösterdiğinden yerleşik nüfus önce güvenli yerlere göç etmiş daha sonra da ekonomik, sosyal ve siyasi bakımdan daha iyi şartlar aramaya ve yeniden göç etmeye çalışmıştır (Gök, 2016, s. 65-82).

2.1.1.3. Refakatsiz Çocuklar Hakkında Uluslararası Mevzuat

Mülteci çocuklara yönelik olarak yapılacak her türlü çalışmanın dayanağı hem ulusal hem de uluslararası hukukta sağlam temellere oturtulmuştur. Mülteci çocukların diğer kişiler gibi sahip oldukları evrensel insan haklarının yanında çocuk olmalarından kaynaklanan çocuk hakları ve mülteci olmalarından kaynaklanan bazı hakları vardır. Mülteci çocuklar da aynı zamanda BMMYK'nın uluslararası koruması ve desteği altındadır. Böylece refakatsiz çocukların önce çocuk sonra göçmen, mülteci olarak düşünülmesinden dolayı onlar, en başta Çocuk Hakları Sözleşmesinin (ÇHS) güvencesi altındadırlar (Refakatsiz Sığınmacı Çocuklar Çalıştayı Sonuç Raporu, 2017).

ÇHS kadar kapsamlı, doğrudan çocuk haklarına odaklanan ve uluslararası düzeyde kabul gören bir başka belge bulunmamaktadır. Sığınmacı ve mülteci çocuklar konusunda ise doğrudan konuya ilişkin bir sözleşme yoktur. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü gibi belgeler mültecilerle ilgili olmasına karşın doğrudan mülteci çocuklara yönelik değildir. Dolaylı olarak sığınmacı ve mülteci çocuklara değinen bir başka belge de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. Bu belgenin 14. maddesi temel sığınma hakkına işaret etmektedir. Aynı şekilde BM

Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi de 24.madde ile dolaylı olarak mülteci çocuklara değinmektedir. Mülteci çocuklara ilişkin önemli sayılabilecek bölgesel bir sözleşme de Çocuk Hakları ve Refahına İlişkin 1990 tarihli Afrika şartıdır (Refakatsiz Sığınmacı Çocuklar Çalıştayı Sonuç Raporu, 2017).

Refakatsiz çocukların haklarına ilişkin yasal dayanakları; temel olarak çocuk olmalarından dolayı Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi, insan hakları hukuku, uluslararası insancıl hukuk, uluslararası mülteci hukuku, yine BMMYK' nın mülteci çocuklara ilişkin politikaları ve kılavuzları da oluşturmaktadır. Bunun yanında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin 6 No'lu 2005 tarihli Genel Yorumu ve BMMYK Yürütme Kurulu'nun refakatsiz çocuklara ilişkin verdiği kararlar da bağlayıcı olmayan hukuki metinler de değerli yorumlayıcı kaynaklardır (Refakatsiz Sığınmacı Çocuklar Çalıştayı Sonuç Raporu, 2017).

2.1.1.4. Refakatsiz Çocuklar Hakkında Ulusal Mevzuat

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun geçici korumayı öngören 91. Maddesine dayanarak çıkarılan "Geçici Koruma Yönetmeliği'nde "Özel İhtiyaç Sahibi Kişiler" diye başlık açılmış ve bu başlık altında refakatsiz çocukların, engellilerin, yaşlıların, hamile kadınların, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da babaların veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişilerin özel ihtiyaç sahibi kabul edilecekleri belirtilmiştir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Yönetmeliğin 48. maddesinde; "yönetmelik kapsamındaki bu yabancılardan özel ihtiyaç sahibi olanlara sağlanacak başta sağlık hizmetleri, piko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her tür yardım ve desteğin imkanlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanacağı; çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir."

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 49. Maddesine göre yabancılar, başka bir ülkede bulunan eşi, ergin olmayan çocukları ve bağımlı ergin çocukları ile Türkiye'de bir araya gelmek üzere aile birleşimi talebinde bulunabilir. Bu başvurular, Genel Müdürlükçe değerlendirilir ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği halinde gerekli çalışmalar yapılabileceği vurgulanmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Aynı maddenin 2. fıkrasında, refakatsiz olduğu tespit edilen çocuklarla ilgili olarak çocukların talebi beklenmeksizin aile birleşimine ilişkin işlemlerin derhal başlatılacağı belirtilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre çocuk, henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişidir. Yönetmelik refakatsiz çocuğu ise “sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk” olarak tanımlamıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 66. ve 91. maddeleri ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği refakatsiz çocuklarla ilgili işlemleri yürütme görevi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına verilmiştir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Buna bağlı olarak Geçici Koruma Yönetmeliğinin 23. maddesinde “refakatsiz çocuklar, esas olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinesinde barındırılır. Ancak uygun koşullar sağlandığında refakatsiz çocuklar, geçici barınma merkezlerinin ayrı bir bölümünde, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kontrol ve sorumluluğunda AFAD ile iş birliği halinde barındırılabilir” hükmü yer almaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 20.10.2015 tarihinde ise “Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Refakatsiz Çocuklar Yönergesi” düzenlemiştir. Yönergenin 49. Maddesine göre refakatsiz olduğu tespit edilen çocuklarla ilgili çocukların talebi beklenmeksizin aile birleşimine ilişkin işlemler derhal başlatılmaktadır.

2.2. Türkiye'de Refakatsiz Çocukların Barınma Durumları

Bu bölümde Türkiye'de, refakatsiz sığınmacı çocukların barınma yerleri hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.1. Çocuk Destek Merkezleri

Çocuk destek merkezleri, suça sürüklenmesi, suç mağduru olması, insan ticaretine maruz kalması, ülkemize refakatsiz olarak giriş yapması veya sokakta

sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan; psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı merkezlerdir (Çocuk Destek Merkezi Yönetmeliği, 2015).

Çocuk destek merkezlerinin amacı korunma ve bakım altında bulunan çocukların yaşadıkları travmanın etkilerinin azaltılması, sağaltımının sağlanması, kişilik gelişiminin sağlanması, suç ve madde bağımlılığı ile ilgili davranış değişikliğinin oluşturulması, olumsuz davranışlarında eğitimi sağlanması ve günlük yaşam becerilerinin kazandırılması ile en kısa zamanda kendi ailesine döndürülmesi herhangi bir sebepten ailesi yanında döndürülemeyen çocuğun yaşına ve durumuna uygun kuruluşa nakil edilmesidir (AÇSHB, Faaliyet Raporu, 2015). Çocuk destek merkezleri çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, sokakta yaşama, gebelik, madde bağımlılığı gibi ihtisas alanlarında yaş gruplarına (11-14/15-18) ve cinsiyetlerine göre ihtisaslaştırılmaktadır.

2.2.1.1. Çocuk destek merkezlerinde Genel İşleyiş

Çocuk destek merkezleri (ÇODEM) Yönetmeliği 29.03.2015 tarih ve 29310 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2015 yılından itibaren ÇODEM olarak hizmet veren yapılanma daha öncesinde Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, Koruma ve Bakım Rehabilitasyon Merkezi ve Çocuk Gelişim Merkezi isimleri ile suç mağduru olan, suça sürüklenen ve sokakta yaşayan çocukların özelliklerine göre hizmet veren kuruluşlar şeklindeydi. Henüz yeni bir oluşum içerisinde olan ÇODEM'ler, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından suçun mağduru olan, suça sürüklenen, risk altında bulunan çocuklara özgü tasarlanmıştır. BSRM, KBRM, ÇOGEM isimli kuruluşların hepsi çeşitli ihtisas alanları ile ÇODEM'ler şeklinde bir dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşüm merkezlerin fiziki yapısı tasarlanırken de uygulanmak istenmiştir. Merkezler, kampüs içerisinde villa tarzı evlerden oluşturulmuştur. Merkezler en fazla 40 kişi kapasiteli olup evlerde 10 çocuğun kalabileceği şekilde yapılandırılmıştır. ÇODEM'leri, çocukların suça sürüklenme,

suçun mağduru olma, sokakta yaşama, madde bağımlılığı, gebelik, refakatsiz sığınmacı çocuklar (RFSC) gibi ihtisas alanlarında (11-14 yaş, 15-18 yaş) şeklinde yaş gruplarına ve cinsiyetlerine göre ayrışmaktadır (Çocuk Destek Merkezi Yönetmeliği, 2015).

Türkiye’de geleneksel çocuk koruma sisteminden modern çocuk koruma sistemine dönüşüm sürecinde, bilimsel temellere dayalı koruma sisteminin geliştirilmesi ve geçiş süreci halen devam etmektedir. Çocuğun suça sürüklenme, suç mağduru olma, madde kullanma ya da refakatsiz sığınmacı olması durumlarında ihtisaslaşmayı ve bilimsel temellere dayalı hizmet sunmayı hedefleyen ÇODEM’lerde uygulanan Anka Psikososyal Çocuk destek programı ile beraber modern koruma sistemine geçiş aşamasında önemli bir adımdır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

2.2.1.2. Çocuk Destek Merkezlerinin İhtisas Alanları

2.2.1.2.1. Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiil işlediği iddiası ile hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuklardan, 5395 sayılı kanun kapsamında hakkında bakım tedbir kararı verilen ve psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere Bakanlığa bağlı Çocuk destek merkezleri hizmet vermektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Çocuk destek merkezlerinde Anka psikososyal çocuk destek programı uygulanmaktadır. Bu program; çok yönlü yaklaşım ve müdahaleyi amaçlayan bireysel ihtiyaç ve risk değerlendirme formu (BİRDEF), grup çalışmaları, bireysel danışmanlık, aile çalışmaları, destekleyici ortam bileşenleri, destekleyici personel için yaklaşım ilkeleri, krize müdahalede kurumsal yaklaşım bileşenlerinden oluşmaktadır. Program ile çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları dikkate alınarak olumlu tutum ve davranış değişikliği oluşturmalarını, olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan örselenmelerin ve davranış bozukluklarının

sağaltılarak aileleri ve sosyal çevreleri ile uyum sağlamaları hedeflenmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

2.2.1.2.2. Suç Mağduru Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiilin kendisine karşı işlenmesi sonucu mağdur olan ve bakım tedbiri kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Cinsel istismar mağduru çocuklara kendini koruma ve güvenli davranış geliştirme için bireysel danışmanlık, krize müdahale için bireysel danışmanlık uygulanmakta, ebeveynlerine yönelik aile çalışması yapılmaktadır. Çocuk destek merkezlerinde; korunma ve bakım altında bulunan çocukların yaşadıkları travmanın etkilerinin azaltılması, başa çıkma becerilerinin edinilmesi, sağlıklı kişilik gelişiminin sağlanması, suç ile ilgili davranış değişikliğinin sağlanması ve madde bağımlılığı tedavisinin yapılması ve kurallı yaşam becerisinin kazandırılması ile en kısa zamanda kendi ailesine döndürülmesi nihai amaç olup, ailesi yanına döndürülemeyen çocukların ise diğer sosyal hizmet modellerinden yararlandırılması hedeflenmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

2.2.1.2.3. Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan, dilendirilen çocukların tespit edilmesi ve uygun kuruluşa yönlendirilmesi amacıyla meslek elemanlarından (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci, sosyolog), kolluk kuvvetlerinden oluşan mobil ekipler aracılığıyla çocukların sokaklarda yoğun olarak bulunduğu yer ve saatlerde sokak çalışmaları yapılmaktadır. Sokak çalışmalarında tespit edilen sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan, dilendirilen çocukların ilk görüşmeleri, sağlık taramaları, aile bağları olup olmadığı vb. konuları içeren çalışmalar yapılmaktadır. Tespit edilen tüm çocukların ailelerinin ikametgâhında sosyal incelemeleri yapılarak çocuğun sokakta çalışma nedenleri araştırılmakta ayrıca kardeşleri de tespit edilerek aile bir bütün olarak desteklenmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı suç mağduru, suça sürüklenen, sokakta ve risk altında bulunan çocuklara özgü Çocuk destek merkezleri oluşturmaktadır. Sokakta yaşayan çocuklara yönelik psikososyal destek çalışmaları bu alanda ihtisaslaştırılmış çocuk destek merkezlerince yürütülmektedir. Bu merkezlerde çocukların temel gereksinimleri karşılanmakta; fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlanmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

2.2.1.2.4. Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Türkiye'ye sığınma talebiyle gelen mültecilere ilişkin işlemler Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme" hükümlerine göre yapılmaktadır. Türkiye'den üçüncü bir ülkeye gitmek üzere Avrupa dışından gelen kişilerin sığınma başvurularını değerlendirmekte ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşmenin 33'üncü Maddesinde yer alan geri göndermeme ilkesine uygun davranmak amacıyla bu ülkelere geçene kadar sığınmacı statüsünde uluslararası koruma sağlamaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Türkiye'ye düzensiz göç yolu ile gelen ve kolluk birimleri tarafından yakalanan refakatsiz çocuklar hakkında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 66'ncı maddesi gereğince hizmetler yürütülmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 3'üncü Maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde "refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır. Kanunun aynı maddesinin (l) bendinde "özel ihtiyaç sahibi" tanımlanmış olup refakatsiz çocuklar özel ihtiyaç sahibi bireyler grubunda yer almaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Refakatsiz çocuklar ülkelerindeki iç savaş, silahlı çatışma, can güvenliğinin olmaması, çocuk asker olmaktan kaçma, ülkede ebeveynlerin öldürülmesi, siyasi, din ya da mezhep baskısı, yoksulluk ve gençlerin kendilerine bir çıkış araması, iş bulma umudu ve daha iyi eğitim, sağlık olanakları ve çoğunlukla Avrupa'ya geçmek için

ülkemize düzensiz göç yolu ile gelmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

İl Göç İdaresi Müdürlüklerince refakatsiz çocuğun iltica/sığınma başvurusuna ilişkin kayıt işlemleri tamamlanmasının ardından Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine yönlendirilmektedir. Kuruluşlarda koruma altında bulunan ve Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi bulunan refakatsiz çocuklara yönelik statü ve yüksek yarar belirleme mülakatları, İl Göç İdaresi Müdürlükleri ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilcileri tarafından paralel bir şekilde yapılmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda koruma altında bulunan ve uluslararası koruma başvurusu bulunan refakatsiz çocuklara yönelik statü ve yüksek yarar belirleme mülakatları, İl Göç İdaresi Müdürlükleri ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilcileri tarafından paralel bir şekilde yapılmaktadır. Şartlı mülteci statüsünde olan refakatsiz çocukların üçüncü ülkeye geçişlerine yönelik iş ve işlemler Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğince yürütülmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Statüsü ne olursa olsun; refakatsiz olduğu tespit edilen her çocuk, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa göre ilgili mahkeme tarafından hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocuklar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda bakım ve koruma altına alınmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşlarda korunma ve bakım altına alınan refakatsiz çocukların ihtiyaçları doğrultusunda ayrıca hizmetlerin yapılandırıldığı on ihtisas kuruluşu oluşturulmuştur. Refakatsiz çocuklara yönelik bakım, beslenme, eğitim ve sağlık hizmetleri, meslek edindirme, dil eğitimi vb. hizmetler ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliği içinde yürütülmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

2.2.1.2.5. Gebe Çocuklar ve Çocuk Annelere Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Haklarında bakım tedbiri kararı verilen gebe çocuk ve çocuk annelere yönelik ülke genelinde ihtiyacı karşılayacak düzeyde çocuk destek merkezleri veya merkezlere bağlı gebe çocuk ve çocuk anneler üniteleri oluşturulmuştur. Gebe çocuk

ve çocuk anneler için açılan merkezler en çok bebekler ile birlikte yirmi kişilik kapasite ile hizmet vermektedir. Merkezlerde gebe çocuklar ve çocuk anneler için fiziki düzenlemeler çocuk annelerin bebekleri ile birlikte kalacakları şekilde yapılmaktadır. Ayrıca bebeklerin gelişimsel özelliklerine uygun düzenlemeler yapılmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Gebe çocuk ve çocuk annelere yönelik hizmet veren merkezlerde çocukların gebelik süreci boyunca psikososyal desteğin yanı sıra ihtiyaç duyduğu sağlık hizmeti sağlanmakta olup doğum sonrasında çocuk anneler, tercihleri doğrultusunda bu merkezlerde bebekleriyle birlikte hizmet almaya devam edebilmektedir. Doğan bebek nüfusa kayıt ettirilerek bebek hakkında da bakım tedbir kararı alınmaktadır. Çocuk annenin ve bebeğin sağlık kontrolleri ve takibi yapılarak, çocuk anne ve bebekle ilgili gerekli mesleki çalışma yapılarak uygun hizmet modeli belirlenmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

2.2.1.2.6. Madde Bağımlısı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Uçucu, çözücü ve uyuşturucu madde bağımlısı olan çocuklardan hakkında bakım tedbir kararı verilen çocukların Sağlık Bakanlığınca madde bağımlılığı tıbbi tedavi ve rehabilitasyonunun sağlanması sonrası bu çocukları aile ve sosyal çevreleri ile sosyal kaygılarının sağlanması amacıyla merkezlere kabulleri sağlanmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Sağlık Bakanlığınca madde kullanım tıbbi tedavisi ve tıbbi rehabilitasyonu tamamlanan madde bağımlısı çocuklardan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği bakım tedbir kararı verilenlerin sosyal kaygılarının sağlanması amacıyla Çocuk Destek Merkezlerine kabulleri sağlanmaktadır. Bu merkezlerin temel amacı çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir. Merkezler; çocukların mağduriyet, yaş ve cinsiyet özelliklerine göre ihtisaslaştırılmıştır. 13 Çocuk destek merkezi Sağlık Bakanlığınca madde kullanım tıbbi tedavisi ve tıbbi rehabilitasyonu tamamlanan çocukların sosyal kaygılarını sağlamak üzere hizmet vermektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

2.2.2. Göçmen Kampları

Refakatsiz çocuklara barınma sağlanan bir diğer yer ise göçmen kamplarıdır. Kamplar bir plan ve proje dâhilinde ve mahalle mahalle yapılmıştır. Her mahalle belli bir tel örgü ile diğer mahalleden ayrılmış, her mahallede sosyal tesisler (Muhtar çadırı, kadın TV çadırı, erkek TV çadırı, çocuk TV çadırı, kadın mescit, erkek mescit) oluşturulmuştur. Her mahallede uluslararası normlar oranında bulaşikhane, WC sistemi, misafirlerin çamaşırları için ilk defa Türkiye'deki kamplarda yeteri miktarda çamaşırhane oluşturulmuştur (Yazıcı, 2015).

Elektrik, su, kanalizasyonu, arıtma sisteminin kurulduğu kampta, bütün kampa yetecek su deposu mevcuttur. Bulaşikhane, duş ve çamaşırhane bölümünde 7/24 sıcak su sağlanmaktadır. Kampta eğitim hizmetleri için oluşturulmuş alanlarda anasınıfından lise son sınıfa kadar eğitimin gerçekleştirilmektedir. Ayrıca büyükler için de kurs alanı oluşturulmuştur. Kampta kalanların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması için market alanı, spor aktiviteleri için spor alanı, çocuklara yönelik oyun alanı, büyüklere yönelik mesire alanı ve misafirlerin ihtiyaçları için lojistik alanlar oluşturulmuştur (Yazıcı, 2015).

Kamplarda kalanların belirlenmesi için kayıt kabul merkezinin oluşturulduğu kampların güvenliği için güvenlik sahası tesis edilmiştir. Kampta kalanlara sağlık hizmetleri için sağlık alanı, çıkabilecek olası yangınlara karşı itfaiye alanı, elektrik, su, kanalizasyon sıkı tesisat onarımlarını gerçekleştirmek için teknik alanları kurulmuştur. Yönetim tarafından kampta kalan misafirlerin dilek ve şikâyetleri için danışma alanları oluşturulmuş misafirlerin gönüllü olarak Suriye'ye dönüşleri için BM personeline mülakat yapma alanını bulunmaktadır (Yazıcı, 2015)

2.3.Yabancılara Türkçe Öğretimi

Bir toplumu ulus yapan en güçlü bağ dildir. Dil bir ulusun geçmişini, kültürünü ve yaşam tarzını taşıyan ve anlatan araçtır. Dolayısıyla yeni bir dil öğrenmek yeni bir hayat, kültür ve düşünce şeklini öğrenmek demektir. Yabancı dil öğrenmek insana kişisel, eğitimsel ve mesleki anlamlarda çok şey kazandırmanın yanı sıra hızla gelişen teknoloji sayesinde milletler arasındaki etkileşimi de yoğun hale getirmiştir. Dolayısıyla küreselleşen dünyada yabancı bir dil öğrenmek ayrıcalık olmaktan çıkıp gereksinim haline gelmiştir. Türkçe öğrenmeye duyulan ilgi son zamanlarda farklı sebeplerden dolayı büyük artış göstermektedir (Aksan,1979, s. 13).

Alandaki araştırmalara göre Türkiye'ye gelen ve Türkçeyi öğrenmek isteyenlerin sayısının gittikçe artmasının sebepleri şöyle sıralanabilir:

- Türkiye'nin jeopolitik konumu
- Türkiye'nin dış politikası
- Türkiye'nin katıldığı çeşitli ğrenci ve ğretmen değişim programları
- Türkiye'nin farklı ülkelere sağladığı burs imknları
- Ticari; sosyal, turizm ve siyasi gelişimleri
- Mecburi sebeplerden dolayı ağırladığı mültecilerin durumu
- Türkiye'nin farklı ülkelerde izlenen dizileri

Yabancılara Türkçe ğretimindeki alışmalar, 11. Yüzyıldaki Kaşgarlı Mahmud' un yazdığı Divan-ı Lgat-it Türk ile başlamasına rağmen Türkçe ğretimi 1984 yılında Ankara niversitesinin bünyesinde TÖMER'in kurulmasına kadar sistemli bir biçimde uygulanmamıştır. Ankara TÖMER'in kurulmasıyla birlikte yabancılara Türkçe ğretimi daha sistemli bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. (Biçer, 2012) Ankara TÖMER'in ardından farklı TÖMER'ler de faaliyete geçmiştir. Günümüzde ise özel kurslara ilaveten Türkiye'de altmış beş şehirde üniversitelere bağlı olarak doksan iki Türkçe ğretim merkezi bulunmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine ilişkin yapılan çalışmalar yalnızca Türkiye'de değil yurtdışında da giderek artmaktadır. Yurtdışında Türkçeyi öğreten farklı özel kursların, vakıfların, üniversitelerin ve büyükelçiliklerin bulunmasının yanında yurtdışında Türkçeyi ğreten, Türk tarihini, sanatını ve kültürünü tanıtan kırk iki farklı ülkede elli Yunus Emre Kültür Merkezi bulunmaktadır (Hengirmen, 1993).

Türkçe ğretim merkezlerinin sayıca artışından anlaşılacağı üzere Türkiye'ye gelen ya da yerleşen ve Türkçe öğrenmek isteyen yabancılardan sayısı giderek artmaktadır. Bu, doğal olarak bu alanda çalışan herkesin sorumluluğunu artırmaktadır. Türkçeyi öğrenmek isteyen bu geniş kitlenin en önemli ihtiyaı nitelikli bir ğretim programının ve gerekli materyallerin hazırlanmasıdır. Nitekim Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine ilişkin temel ve genel ilkelerde de bu durum vurgulanmaktadır (Hengirmen, 1993).

2.4. Türkçe Öğretim Merkezleri

Türkiye’de yabancılara genellikle TÖMER’ler, Halk Eğitim Merkezileri ve özel kurslar yoluyla Türkçe öğretimi gerçekleştirilmektedir.

2.4.1. Tömerler

Yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının bugünkü durumunun değerlendirilebilmesi için öncelikle, resmi anlamda öğretilme seyrine bakılabilir. Yabancılara Türkçenin resmi anlamda öğretilmesinin, Avrupa ülkelerinin Osmanlı Devleti ile ticari ilişkilere girmesi üzerine birçok üniversitede Türkoloji bölümlerinin açılmasıyla başladığı belirtilmiştir (Demircan, 1988, s. 29). Fakat bu bölümlerde daha çok tarihsel ve kültürel çalışmalara ağırlık verilmiş ve Türkçenin bugünkü yapısının çağdaş dilbilimsel kuramlar çerçevesinde incelenmesindeki çalışmalarda yetersiz kalındığından; Türkçenin yapısı gerekli oranda aydınlatılamamış, yabancı dil olarak öğretilmesinde gerekli alt yapı sağlanamamıştır. Bu ifadelerden yola çıkılarak, ilk açılan Türkoloji bölümlerinin, Türkçeyi çağdaş dilbilimsel kurallar çerçevesinde ele almak yerine, ağırlıklı olarak, tarihsel ve kültürel çalışmalara odaklandığı, Türkçenin öğretilme çalışmalarını yavaşlattığı düşünülmüştür. Bu noktada bir dilin öğretilmesinde dilin yapısı ile ilgili araştırmaların payı sorgulanmalıdır (Demircan, 1988).

Her dilin kendine özgü bir yapısı ve çerçevesi mevcuttur. Bu çerçevenin, dilbilimcilerin çeşitli kuramlar ışığında yaptıkları çalışmalarla belirlendiği söylenebilir. Yapılan çalışmalarla dillerin yapısı sistemli bir zemine oturtulmakta ve öğretimi kolaylaşmaktadır. Bu bağlamda dil öğretimi kişiye, dil çerçevesinde bulunan ve daha önceden belirlenmiş birtakım özelliklerin ve bütün olarak bir yapının kazandırılması olarak açıklanabilir. İlk açılan Türkoloji bölümleri ve sonraki yıllarda açılan Türk Dili bölümlerinin, Türkçenin bilimsel bir zeminde ele alınıp sistemli bir şekilde incelenmesine katkıda bulunduğu söylenmelidir. Böylece yapılan çalışmalar doğrultusunda belirlenen dil bilgisi, yazım ve noktalama yardımıyla Türkçenin, sistemli bir zemine oturması sağlanmış ve hem ana dili hem de yabancı dil olarak öğretilmesi kolaylaşmıştır (Bayraktar, 2011).

Dil öğretiminde kuralların, belli bir düzen içerisinde hedef kitleye kazandırılması gerekmektedir. İçinde bulunduğu kültüre ve dile tamamen yabancı bir dil öğrenme aşamasında olan kimse için ise bu durum, daha da çok önem arz

etmektedir. Yabancı dil öğretiminin, üzerinde çalışılması ve planlanması gereken çok önemli bir alan olduğunun bilincine varıldıktan sonra bu öğretime önem verilmiş; Türkiye'de ilk defa TÖMER adıyla anılan Türkçe Öğretim Merkezi 1984 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur (Bayraktar, 2011).

Kısa adıyla TÖMER olarak bilinen Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi, 1984'te Türkçeyi en iyi biçimde öğretmek amacıyla kurulmuştur. Birçok farklı yabancı dil öğretim yönteminin bir arada kullanılmasıyla oluşturulan ve TÖMER yöntemi olarak adlandırılan çalışmalarla yabancılara Türkçe öğretimi ilk kez sistemli bir biçimde başlamıştır. Günümüzde TÖMER, yabancı dil öğretiminde birçok yöntemin birleşiminden oluşan seçmeci yöntemi kullanmaktadır (Bayraktar, 2011, s. 3).

Ankara Üniversitesi TÖMER'den sonra Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) ve ardından pek çok, özel ve çeşitli üniversitelere bağlı, Türkçe öğretim ve uygulama merkezleri kurulmuştur. Türkçe öğretim merkezlerinin hizmet alanları şu şekilde özetlenmektedir (Yüce, 2005, s. 86):

- Türkiye'de yükseköğrenim yapmak için Türk Cumhuriyetleri ile akraba topluluklardan gelen öğrencilerle Türkiye Türkçesi öğrenmek isteyen yabancılara Türkçe öğretmek.
- Türkiye Türkçesinden başka diğer Türk lehçelerinin öğretimini gerçekleştirmek ve bu lehçelerle ilgili araştırma ve incelemeler yapmak.
- Yurt dışında ve içinde Türkçe öğretmek, Türk kültürünü tanıtmak amacıyla faaliyet göstermek.
- Devletimizin yaptığı ikili anlaşmalar çerçevesinde ilgili bakanlıklarla iş birliği yaparak eğitim, öğretim, araştırma, uygulama ve yayın faaliyetinde bulunmak.
- İçte ve dışta Türkçeyi öğretmek için görevlendirilen öğretim elemanlarına yönelik yetiştirme programları hazırlamak ve hayata geçirmek.
- İlgi sahasında faaliyet gösteren diğer kurumlarla da iş birliği yaparak ana dili öğretiminin metotlarını geliştirme yolunda çalışmalar yapmak.

- Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik kısa süreli kurslar düzenlemek.

Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere TÖMER'lerin, Türkiye'ye yükseköğretim için gelen akraba topluluklardan öğrencilere, Türkçe öğrenmek isteyen yabancılara, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına, Türkçe ve Türk kültürünü öğretmekten Türkiye'nin yaptığı ikili anlaşmalar çerçevesinde ilgili bakanlıklarla iş birliği yaparak eğitim, öğretim, araştırma, uygulama ve yayın faaliyetinde bulunmaya kadar geniş bir görev alanı vardır. Yalnızca Türkiye Türkçesinin değil diğer Türk lehçelerinin öğretimini gerçekleştirmek ve bu lehçelerle ilgili araştırma ve incelemeler yapmak da Türkçe öğretim merkezlerinin çalışma alanı içerisindedir. Ayrıca TÖMER'ler, ilgi sahasında faaliyet gösteren diğer kurumlarla da iş birliği yaparak ana dili öğretiminin metotlarını geliştirme yolunda çalışmalar yapmak konusunda da görevlidirler (Yüce, 2005).

Türkçenin yabancılara yurt dışı ve Türkiye'de öğretimi konusunda günden güne çalışmalarını artıran diğer bir kuruluş da Yunus Emre Enstitüsü'dür. (Göçer, Moğul, 2011, s. 801)'in ifadesine göre: “Yurt içinde açtığı yaz okulları ile farklı ülkelerden gelen yabancı gençlere Türkçe öğretimi etkinlikleri düzenleyen Yunus Emre Enstitüsü'nün yurt dışında bu alanda yaptığı önemli çalışmalar bulunmaktadır”. Sayısı şimdilik yirmi altı kadar olan Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri'nin, dünyanın pek çok yerinde açılma çalışmaları devam etmektedir. (Yüce, 2005).

Türkçe, derinliğini ve zenginliğini tarihî birikiminden ve geniş coğrafyalarda konuşulmuş olmasından alan köklü bir dildir. Dünyada, Türkçe konuşan insan sayısı günden güne artmaktadır. Bu artışta dünyada Türkçeyi bilen insan sayısını çoğaltma düşüncesine verilen önemin pay sahibi olduğu söylenebilir. Dünyada devlet eliyle ya da özel çabayla yabancılara Türkçeyi öğreten pek çok kurum açılmış ve hâlen açılmaya devam etmektedir. Türkçenin yabancılara öğretimi konusunda çalışmalar gerek yurt içi gerekse yurt dışında çeşitli kurumlar ya da bireysel çabalar vasıtasıyla artarak devam etmektedir (Yüce, 2005).

2.4.2. Halk Eğitim Merkezi Kursları

“Dünyada yetişkin eğitimi merkezi, halk okulu, halk koleji, toplum okulu, çok işlevli toplum merkezi, işçi üniversitesi adıyla faaliyet gösteren örgün eğitim

dışındaki kurumlar ülkemizde Halk Eğitimi Merkezi adıyla hizmet sunmaktadır. Bu kurumlar Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı tam resmî kurumlardır” (Yıldırım, 2009, s. 143).

Halk eğitiminin hedef kitlesi, farklı kesimlerden oluşmasından dolayı çok geniş bir alana hitap eden heterojen bir yapıya sahiptir (Türkoğlu ve Uça, 2011, s. 57). Halk Eğitim Merkezleri aynı zamanda meslek edindirme merkezleri, kültür ve sanat merkezleri, sportif eğitim merkezi özelliği taşımaktadır (Yıldırım, 2009, s. 145). Halk Eğitim Merkezi kursları genel olarak, kendi hizmet binalarında, mahalle ve köylerde temin edilen kurs yerlerinde, eğitim odalarında, ceza ve ıslah evlerinde, rehabilitasyon gerektiren hastanelerde, kamu ve özel kuruluşlara ait binalarda, örgün eğitim kurumlarına ait binalarda, gönüllü kuruluşlarca sağlanan yerlerde, ihtiyaç duyulan ve uygun olan her yerde düzenlenmektedir (Yıldırım, 2009).

Türkiye genelinde toplam 987 Halk Eğitim Merkezi bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının verilerine göre 2018 yılına ait Türkiye'deki halk eğitim merkezlerindeki toplam kurs sayısı 51.198, toplam kursiyer sayısı ise 1.053.671'dir (Yıldırım, 2009).

2.4.3. Özel Kurslar

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren Yabancılar için Türkçe kursları, hemen hemen her şehirde bulunmaktadır. Bu kurslar özel olmasından dolayı ücretlidir. Kurslar temel, orta ve yüksek olmak üzere üç kategori üzerinden verilmektedir ve üç kategoriyi de tamamlayan bireylere Millî Eğitim Bakanlığı onaylı sertifika verilmektedir (Dil Öğretim Merkezi, 2019).

2.5. Türkçe Öğreniminde Temel Dil Becerileri

2.5.1. Dinleme

Ana dili edinmenin ilk yolu dinlemedir. Dinleme anne karnında başlayan çalışmalarla sürekli gelişen bir süreçtir. Dinleme becerisinin gelişmesi için çalışmaların yapılması gerekir (Temur, 2001).

Dinleme bireysel ve sosyal hayatta önemli bir yere sahiptir. İnsanlar birbirleriyle iletişim kurma ihtiyacı hissederler. Bunun için farklı dinleme yöntem ve teknikleri kullanılmalıdır (Temur, 2001). “Dinleme, dileyicinin önce söylenenlerle, sonra söylenenler arasında bağlantı kurma ve iletişim içindeki işlevine anlama

yeteneğidir (Temur, 2001, s. 61)”. Sever (2011, s. 10) ise, dinlemeyi, “İşittiğimizi anlamak ve saklamak ya da işittiğimizi anlamak amacıyla dikkat harcamak” olarak tanımlamıştır.

“Dinleme süreci, bireyin seslerin ve konuşma örüntülerinin farkında olmasıyla ve bunlara dikkat vermesiyle başlar; belli işaretleri tanınması ve hatırlamasıyla sürer ve anlamlandırmasıyla son bulur (Yangın, 1999, s. 30)”. Dinlemede kulağa gelen seslerden ihtiyaçlara uygun olanı seçilmesi, algılamayı ve anlamlandırmayı sağlar. “Dinleme bilinçli olarak gerçekleşen bir davranıştır. Dinlemede anlama çabası şarttır. Dinleme, konuşan kişiyi vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir” (Demirel vd. 2006, s. 72).

2.5.2.Konuşma

İnsanlar arasındaki iletişimin temelini konuşma oluşturur. Bireyler duygu, düşüncelerini, hayal ve izlenimlerini bir başkasına konuşarak anlatırlar. “Konuşma, bilindiği gibi duygu, düşünce ve dileklerimiz, görsel, işitsel öğeler aracılığıyla karşımızdakine iletmektir; başka bir deyişle açıklamadır, dışa vurmaktır (Taşer, 2012, s. 27). Konuşma becerisinde fiziksel ve zihinsel unsurlar bir arada etkileşimli olarak kullanılır. “Konuşma becerisi; okuma, dinleme ve yazma becerilerine göre daha karmaşıktır. Bu beceri fiziki olarak adeta iç içe girmiş, küçük bir sistemin birbiriyle ahenkli olarak çalışması sonucunda gelişir” (Yalçın, 2006, s. 101).

Konuşma becerisi dinleme becerisinden sonra kazanılır. Konuşma becerisi dinleme becerisinden sonra kazanılan ve bireyin doğumundan sonra kullanmaya başladığı dil becerisidir. İnsanlar farklı nedenlerden dolayı iletişim kurarlar. Yazılı ve sözlü iletişim içinde en sık kullanılan iletişim sözlü iletişimdir. İyi bir konuşma sözlü iletişim için gereklidir. İletişimin başarılı olması konuşmanın başarılı olmasına bağlıdır. Bireyler karşı tarafı daha iyi anlar ve söylenenleri daha iyi anlamlandırır (Yalçın, 2006).

Konuşma ve dinleme becerisini edinme, dilin özelliklerini, kuralları fark etme Türkçe öğretimi için gereklidir. Dilinin özelliklerini ve kurallarını öğrenen birey konuşarak Türkçeyi doğru, düzgün, etkili biçimde kullanma alışkanlığı kazanacaktır (Yalçın, 2006).

2.5.3.Okuma

Okumanın bireyin ve toplumun yaşamında önemi büyüktür. Okumanın farklı tanımları yapılmıştır. Okuma “Bir metni gözle izleyip anlamını kavramak, gerekirse seslendirmektir” (Sever, 2011, s. 12). Demirel (2006, s. 65) okumayı “yazının anlamlı ses haline dönüşmesi”, Sever, 2011 “bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve öteki öğeleriyle görme, algılama, kavrama, anlama eylemi” olarak tanımlamıştır.

“Bir yazar, herhangi bir konuda sahip olduğu bilgileri, birtakım amaçlar güdümünde, olası okur kesimine iletmek için yazılı metin hakkında kodlar. Kodlanan bu bilginin, okur tarafından metinden çıkartılabilmesi için bir koda çözme işlemi gerçekleştirilir. Bu kod çözme işlemi, metin türü, okunabilirlik durumu vb. gibi birtakım metinsel özellikler ile okurun amacı, okumaya ilişkin bilişsel donanımı ve duyuşsal durumuna bağlı olarak yaşanabilecek uzun ya da kısa belirli bir süreci gerektirir” (Ülper, 2010, s. 1).

“Okuma, insanoğlunun küçük yaşlardan itibaren somut kavramlar yanında soyut kavramlar elde etmesine, anlama, yorumlama ve sonuç çıkarma yeteneklerini geliştirmesine de yardım eder” (Calp, 2005, s. 80). Okuma etkinliği zihinsel ve fiziksel unsurların bir arada kullanıldığı anlam çıkarmaya ağırlık veren etkinliktir.

Dünyadaki gelişmeler bireyin topluma yararlı olması ve sosyalleşmesi gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle bireyin toplumdaki görevlerini yerine getirmesi gerekir. Bireyin kendini ve toplumu geliştirmesi için okuma alışkanlığını kazanmış olması gerekir. Okuma bireyin küçük yaşlarda kazanmaya başladığı önemli beceri alanıdır. Okuma becerisinin edinilmesi ve geliştirilmesi için okuma eğitimi verilir. Okuma becerisi bireyin anlama, yorumlama, sonuç çıkarma yeteneğinin gelişmesine yardımcı olmaktadır (Calp, 2005).

Okuma eğitiminin verimli olması bireyin anlama düzeyiyle yakından ilgilidir. Öğretim çalışmalarının içeriğinde, okuma etkinliğinin önemli bir yer teşkil etmesi; bu süreçte gerçekleşen öğrenmelerin, öğrencilerin okuduklarını anlamlı hale getirme çabalarıyla paralellik gösterir. Okuma anlamının ikinci basamağı olup bilgi almanın bir yoludur. Okuma, okulda öğrenilen ve zamanla geliştirilen bir beceridir. Okumanın gelişimi ancak eğitimle mümkün olmaktadır (Calp, 2005).

Okuma becerisiyle anlama becerisi gelişmeye devam etmektedir. Anlamanın olması için okuma eğitimine değer verilmesi gerekir. Okuma eğitimi almış kişiler yeni bilgiye daha kolay ulaşabilmektedir. Bu nedenle anlamayı kolaylaştıran teknikler üzerinde durulması gereklidir. Bireyin, okumada üst düzey düşünme becerileri kullanma yollarını bilmesi gerekir. Okumada, birey okuduğunu anlama, kavrama, analiz ve sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme yeteneklerini kullanabilmektedir. Okuma sırasında kelimeler ve metne ait görsel parçalar bir arada görülür ve algılanır. Bu nedenle okuma becerisinde hem zihinsel öğeler hem fiziksel öğeler bir arada kullanılmış olur (Calp, 2005).

2.5.4. Yazma

Yazma bireyin duygu ve düşüncelerini anlattığı yollardan birisidir. Birey yazma becerisini okul döneminde kazanmaya başlar ve zamanla geliştirir. Bireyin düşüncelerini genişletme, bilgilerini düzenleme, dili kullanma, bilgi birikimlerini zenginleştirme ve zihinsel sözlüklerini geliştirmelerine yardım eder (Güneş, 2014, s. 161). Yazma, duygu, düşünce, hayal, istek, izlenim ve olayları belli kurallar içerisinde anlatmaktır. Yazma için farklı tanımlar yapılmıştır.

Bireyler toplum içinde yaşadıkları için duygu, düşünce, hayal ve tasarılarını onlara anlatma gereği duyarlar. Dil doğru etkili bir biçimde kullanılmalıdır. Duygu, düşünce ve hayallerin, istek ve arzuların, bilinen ve görülenlerin, okunan veya duyulanların dil aracılığıyla kâğıt üzerine güzel ve etkili bir şekilde aktarılmasına yazma adı verilir (Calp, 2005, s. 195).

2.6. Türkçe Öğretimindeki Seviyeler

2.6.1. Başlangıç Seviye

Başlangıç seviyesi kendi içerisinde A1 ve A2 düzeyi olarak ayrılmaktadır. A1 başlangıç ya da giriş düzeyi olarak da adlandırılmaktadır. Bu düzeyi izleyen A2 ise günlük yaşamda gerekli olacak ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar iletişim becerisine sahiptir (Maden vd., 2016).

2.6.1.1. A1 Seviyesi

A1 düzeyi, Türkçe öğrenenlerin kendilerini en basit yapılarla ve cümlelerle ifade edebildikleri, ihtiyaçlarını ve bilindik konuları sınırlı ve ezberlenmiş yapılarla belirttikleri ya da cevaplayabildikleri düzey olarak tanımlanmıştır. Örneğin, basit,

kısa, bir tatil kartpostalı yazabilir. Bir olaya ilişkin kişisel ayrıntıları verebilir, söz gelimi adını, ulusunu ve bir otel kayıt formuna adresini yazabilir. Sözcükleri ve sözcük gruplarını “ve” ya da “sonra” gibi basit bağlaçlarla birleştirebilir (Maden vd., 2016).

2.6.1.2. A2 Seviyesi

A2 düzeyi, bankada, mağazada, yolculukta geçebilecek konuşmalarda sorular sorup, onlara cevap verebilecek; diyaloglarda plan sorabilecek, davet edip, kabul edebilecek, kısacası günlük yaşamda gerekli olacak iletişim süreçlerine aşına olan ve yine de sık sık yardıma ihtiyaç duyan, öğrenenlerin, bulunduğu toplumsal işlevleri gösteren tanımlayıcıların bulunduğu düzeydir. Basit, kısa, örneğin bir tatil kartpostalı yazabilir. Bir soruşturmaya ilişkin kişisel ayrıntıları verebilir, söz gelimi adını, ulusunu ve bir otel kayıt formuna adresini yazabilir. Basit cümleleri birbirleriyle bağlamak, bir öykü anlatmak ya da bir şeyi basit bir sıralamayla anlatmak için en yaygın bağlaçları kullanabilir. Sözcük gruplarını “ve”, “ama”, “çünkü” gibi basit bağlaçlarla birleştirebilir (Maden vd, 2016).

2.6.2. Orta Seviye

2.6.2.1. B1 Seviyesi

Eşik düzey. B1 düzeyi, A2 düzeyinden farklı olarak sözlü iletişimin günlük durumlara ek olarak uzun konuşmaları takip etme ve bir ortamda yapılan tartışmada görüşlerini hedef dili kullanarak dile getirme becerisini içermesidir. Ayrıca günlük iletişim süreçlerinde meydana gelen aksaklıkları aşma becerisi de bu düzeyde bulunmaktadır. Bildik ya da bireyi kişisel olarak ilgilendiren konularda yalın ve tutarlı bir metin yazabilir. Deneyimleri ve izlenimleri betimlemek için kişisel mektuplar yazabilir. Bir dizi kısa ve basit dilsel öğeleri yan yana sıralayarak bağlantılı bir anlatım oluşturabilir (Maden vd., 2016).

2.6.2.2. B2 Seviyesi

İleri ya da bağımsız düzeydir. B2 düzeyinde yer alan bir dil kullananlar ya da öğrenenler bir sorunla ilgili görüşlerini ifade etmekle kalmaz hem başarılı gerekçelendirmelerde bulunur hem de gerekçelerini mantıklı bir şekilde yapılandırdıktan sonra aralarında bağlantı kurabilir. Etrafındaki konuşmalara doğal, etkili ve akıcı bir katılım gösterebilir. İlgili alanlarıyla ilişkin olarak geniş bir konu

dizisi içinde açık ve ayrıntılı metinler yazabilir. Bir bilgi aktararak ya da belli bir görüşe ilişkin olarak bu görüş doğrultusunda ya da karşıt gerekçeler sergileyen bir deneme ya da tutanak yazabilir. Olaylara ve deneyimlere ilişkin kişisel görüşlerini vurgulayan mektuplar yazabilir. İçerik açısından ilişkileri vurgulamak için çeşitli bağlaçları yerinde kullanabilir. Anlatımlarını, anlaşılır ve bağlantılı bir metne dönüştürebilmek için az sayıda bağlantı olanakları kullanabilir; ama daha uzun metinlerde kopukluklar oluşabilir (AOÖÇ, s. 40).

2.6.3. İleri Seviye

2.6.3.1. C1 Seviyesi

Özerk düzey. C1 düzeyi, yetkin dil kullanımı gerektirir. C1 düzeyi, geniş bir sözcük dağarcığı olan ve kavram açısından zorlayan konuşmalar dışında zorlanmadan akıcı bir biçimde kendisini ifade edebilen dil kullananların ve öğrenenlerin bulunduğu düzeydir. Açık ve yapılandırılmış bir metin içinde düşüncelerini dile getirebilir ve bakış açısını geliştirebilir. Bir mektupta, bir denemede ya da bir tutanakta önemli gördüğü noktaları vurgulayarak karmaşık konuları kaleme alabilir. Alıcıya uygun bir üslup benimseyebilir. Anlaşılır, çok akıcı ve iyi yapılandırılmış şekilde konuşabilir ve bölümlene, içerik ve dilsel açıdan bağlantıyı kurabilmek için gerekli olanaklara hâkimdir (AOÖÇ, s. 41).

2.6.3.2. C2 Seviyesi

Ustalık düzey, C2 düzeyi, hedef dilin ana dili düzeyinde kullanılmasından ziyade iletişimin kesin, uygun ve rahat bir biçimde sürdürüldüğü düzeydir. Bu seviyede bulunan öğrenenler kendilerini ifade etme konusunda ya da konuşma ya da herhangi bir metni anlama konusunda sıkıntı çekse bile farklı cümlelerle veya yapılarla bu sorunu rahatlıkla aşabilirler. Açık, akıcı ve üslup bakımından koşullara uyarlanmış bir metni kaleme alabilirler. Okurun önemli noktaları kavrayıp belleylebilmesine olanak tanıyacak açık bir kurgu içeren mektuplar, raporlar ya da karmaşık makaleler yazabilirler. Bir mesleki yapıtı veya yazınsal bir yapıtı yazılı olarak özetleyebilir ve eleştirebilirler. Çeşitli bölümlene ve bağlantı kurma olanaklarını uygun bir şekilde kullanarak iyi yapılandırılmış ve bağlantılı bir metin oluşturabilirler (AOÖÇ, s. 41).

2.7. İlgili Araştırmalar

Buz'un (2002) 20 Mart-20 Haziran 2001 tarihleri arasında Ankara, Konya, Karaman, Isparta ve Burdur' da yaşayan ve üçüncü bir ülkeye gitmeyi bekleyen 506 sığınmacı ile Türkiye'deki sığınmacıların farklı bir toplumda yaşadıkları sorunların neler olduğunu öğrenmek amacıyla yaptığı “Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar” adlı araştırmasında; sığınmacı çocukların okulda karşılaştıkları sorunları; dil güçlüğü ile dersleri anlayamama, okulda arkadaşları ile iletişim kuramama, ayrımcılık yaşama ve kültürel farklılıklar olarak belirlemiştir. Ayrıca ailelerinin okul masraflarını karşılamakta zorlandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Polat'ın (2012) Muğla ilinde yaptığı “Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı araştırması sonucunda; öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili karşılaştıkları sorunların, aile, eğitim sistemi farkı, yaş, dil ve kültürel sorunlar olduğu, öğretmenler sorunların çözümüne yönelik ise; ebeveyn eğitimi, çok kültürlü eğitim, bireyselleştirilmiş program, oryantasyon, öğretmen öğrenci etkileşimi, özel okul, okul aile işbirliği, eğitim programında değişiklik ve Türk çocuk bakıcılığı gibi önerilerde buldukları, velilerin; eğitim sistemi, ders materyallerinin eksikliği, Türkçe öğretimi, ödev, sosyal etkinlik azlığı, rehberlik, 27 baskı, okula aile iletişimsizliği, mutsuzluk, akademik başarısızlık ve değerlendirme hatası gibi sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Veliler bu sorunların çözümü için; Türkçe öğretimi, okul aile iletişimi, eğitim sisteminde değişikliğe gidilmesi, sosyal etkinliklerin artırılması, rehberlik, akademik başarı ve olumlu davranışların takdiri gibi çözüm önerilerinde buldukları sonucuna ulaşmıştır.

Yiğit'in (2015) ülkemizde bulunan sığınmacı çocuklara yönelik eğitim uygulamalarını ve sorunlarını tespit etmek, konuya ilişkin beklenti ve çözüm önerilerini belirlemek amacıyla Kırşehir ve Nevşehir illeri merkez ilçelerindeki sığınmacı çocukların öğrenim gördüğü ortaokullarda yaptığı “Uygulamalar ve Sorunlar Bağlamında Türkiye'de Sığınmacı Çocukların Eğitimi (Kırşehir ve Nevşehir Örneği” adlı araştırması sonucunda ülkemizde kayıtlı olarak bulunan okul çağındaki sığınmacı çocukların eğitim hakkından yararlandığı ancak eğitim sürecinde dil, ırk ve inanç farklılığına bağlı gruplaşma, kültürel uyum, okula erişim, aile ilgisizliği,

motivasyon eksikliği, derse ilgisizlik, ülkeden ayrı olma ve Türkçe bilmemekten dolayı başarısız olmaları, sığınmacılara yönelik öğretmen eğitimindeki yetersizlikler, bir eğitim politikasının ve programının olmayışı en önemli sorunlar olarak belirlenmiştir.

Er ve Bayındır'ın (2015) İlkokula giden mülteci çocuklara yönelik sınıf öğretmenlerinin pedagojik yaklaşımlarına ilişkin İzmir il merkezinde görev yapan 182 sınıf öğretmeni ile yaptıkları “İlkokula Giden Mülteci Çocuklara Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Pedagojik Yaklaşımları” adlı araştırmada; öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun (%74,7) mülteci çocukların eğitimlerine ilişkin herhangi bir eğitimleri olmadığı, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun (%83,0) mülteci çocukların eğitimlerini sorunsuz bir şekilde gerçekleştiremeyeceklerine inandıkları, İzmir ilinde ilkokula giden mülteci çocukların öğretmenlerinin bu konuda yetersiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Akalın'ın (2016) İstanbul Küçükçekmece ve Avcılar ilçesinde bulunan geçici eğitim merkezlerinde görev yapan 100 öğretmenle yaptığı, "Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmen çocukların uyum sorunları ve çözüm önerilerinin" değerlendirildiği “Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları” adlı araştırmasında; öğrencilerin aileden kaynaklı sorunlarının genel olarak göçle gelip anne babası işsiz olanlarla, akranlarından yaşça büyük olup okula geç gönderilenlerin oluşturduğu, 28 öğrencilerin sınıflarda yaşadıkları sorunların büyük oranda; arkadaşlarıyla kavga ve geçimsizlik, derse ilgisizlik ve ekonomik sorunlar şeklinde belirlemiştir.

Şensin'in (2016) "Sınıf Öğretmenlerinin Suriye’den Göçle Gelen Öğrencilerin Eğitimlerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesine" ilişkin Bursa ilinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı beş farklı okulda görev yapan sınıflarında Suriyeli öğrencisi bulunan öğretmenlerle yaptığı “Sınıf Öğretmenlerinin Suriye'den Göçle Gelen Öğrencilerin Eğitimlerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında; sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemimize dâhil olmalarını sağlayan uygulamayla ilgili genel olarak olumsuz görüşlere sahip olduklarını ve öğretmenlerin bu süreçten duygusal olarak olumsuz etkilendiklerini Suriyeli öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunların genellikle bu öğrencilerin Türkçe bilmemelerinden kaynaklandığı ve savaşın da etkisiyle problemleri davranışlar

sergileyen Suriyeli öğrencilerin bu güçlükler nedeniyle akran ilişkilerinin de olumsuz etkilendiği, sınıf öğretmenlerinin uygulamada yaşanan güçlüklerle başa çıkmak için başta tercüman desteği olmak üzere pek çok desteğe daha ihtiyaç duydukları, sınıf öğretmenleri bu uygulamanın iyileştirilmesi için Suriyeli öğrencilerin ayrı eğitim ortamlarının olmasını, bu öğrencilere ve velilere zorunlu Türkçe kurslarının verilmesini, savaşın yıkıcı etkileri için bu öğrencilerin ve velilerinin psikolojik destek almalarını, öğretmenlerin kendilerine ise materyal desteğinin sağlanmasını önerdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Mercan ve Bütün'ün (2016) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden sığınmacı çocukların uyum sağlama sürecinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi amacıyla Samsun'un değişik yerlerinde görev yapan ve sınıfında Suriyeli öğrenci olan 29 altı okul öncesi öğretmeni ile yaptıkları "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri" adlı araştırmalarında; Suriyeli sığınmacı çocukların buldukları eğitim kurumlarına uyum sağlamakta ciddi güçlükler yaşadıkları, bütün katılımcıların birleştiği en önemli ortak noktanın çocukların Türkçe bilmemeleri nedeniyle ciddi sorunlar yaşadıkları, çocuklar Türkçe bilmedikleri için hem öğretmenleri ile hem de akranları ile iletişim kuramadıkları, bu nedenle de sosyalleşemedikleri ve grubun dışında kaldıkları, çocukların ülkemize tam olarak yerleşemedikleri ve sığınmacı konumunda oldukları için beslenme, barınma, temizlik gibi temel ihtiyaçlar noktasında sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Özer, Komşuoğlu ve Ateşok'un (2016) yürütülmüş olan proje bulgularından hareketle Türkiye'de, Suriyeli çocukların eğitimi ile ilgili kamu politikaları sürecindeki sorunları ve çözüm önerilerine ilişkin yaptıkları "Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri" adlı çalışmalarında; Dil engeli sadece Suriyeli öğrenciler için değil, sınıftaki diğer öğrenciler ve öğretmenler için de ciddi sorun olduğu, öğretmenlerin özel mesleki eğitim ile desteklenmeyen ve müfredat yoğunluğundan dolayı Türkçe okuma yazma sıkıntısı kaynaklı öğrenme güçlüğü çeken ve özel ilgi gerektiren bu öğrencilere yeterince yardım edememenin yarattığı yetersizlik hissiyatı yaşadıkları, Devlet okullarında Suriyeli öğrencilere verilen eğitimin kalitesini belirleyen en önemli unsurlardan olan öğretmenlerin ve idarecilerin destek ihtiyaçlarının olduğu, dil engeli ile alakalı başka bir sorunun da

sınıfa yerleştirmede yaşandığı, sınıfa yerleştirme ölçütlerinde ilçeler ve okullar arasında farklılıklar bulunduğu, sınıfa yerleştirmede öğrencinin yaşı, Türkçe okuma yazma düzeyi ve bilgi seviyesi gibi farklı ölçütlerden özellikle yaşın öne çıktığı görülmüştür.

Reed, Fazel, Jones, Panter-Brick ve Stein'in (2012) yaptıkları “Yüksek Gelirli Ülkelere Göç Eden Zorla Yerinden Edilen Çocuk Ve Ergenlerde Ruh Sağlığı İçin Bireysel, Aile, Toplum ve Toplumsal Risk ve Koruyucu Etkenler” adlı araştırmada; Şiddete maruz kalmanın temel bir risk faktörü olduğu, ev sahibi ülkede istikrarlı yerleşimin ve sosyal desteğin çocuğun psikolojik durumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Sarah Dryden-Peterson'un (2016) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, ilk iltica yapılan 14 ülkedeki görüşmeler ve dört ülkede etnografik saha çalışması ve görüşmelerden elde edilen verilerden oluşan “İlk İltica Ülkelerinde Mülteci Eğitimi: Yeniden Yerleşim Öncesi Deneyimlerin Kara Kutusunu Açma” adlı araştırmada; ilk sığınmacı ülkelerde mültecilerin eğitiminde dil engelleri, öğretmen 35 merkezli pedagoji ve okul ortamlarındaki ayrımcılıklarla karşılaştıkları sonucuna ulaşmıştır.

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile paydaş kuruluşlar tarafından refakatsiz çocuklarla ilgili yapılan toplantılar sonucunda Karataş, Rittersberger, Topçuoğlu ve Demir (2014) tarafından oluşturulan değerlendirme raporunda, refakatsiz çocukların karşılaştıkları eğitim, Türkçe öğrenme, mesleki eğitim, kişisel gelişim, çalışma, sağlık, yabancı kimlik numarası, yaş ve spor sorunlarına değinilmiş, analizler yapılmış ve refakatsiz çocukların yaşadıkları sorunlar hakkında çözüm önerileri sunmayı amaçlamışlardır.

Pastoor'un (2013) Norveç' te yaşayan mülteci çocukların eğitim durumları ile ilgili yaptığı araştırmada, mülteci çocukların okulda sosyal ve dil kaynakları sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların mülteci çocukların akademik başarılarını tam olarak ortaya koyamadıklarını ve bir süre sonra okul hayatından uzaklaşıp eğitimlerini bırakmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

Groark, Sclare ve Raval'ın (2010)' da İngiltere' de yaşayan mülteciler üzerinde yaptıkları araştırmada, topraklarını, ailelerini terk etmek zorunda kalan

mülteci çocukların yaşadıkları travma ve savaş ortamından dolayı psikolojik sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Gürle'nin (2012) yapmış olduğu çalışmada, İstanbul ilinde yaşayan mülteci çocukların ülkeye varışları ve vardıklarından sonra yaşadıkları sorunlar bu sorunlara çocukların ve paydaş kuruluşların ürettikleri çözümler ele alınmıştır.

Solak ve Kurt'un (2018) yılında "Kentin Öksüzleri: Refakatsiz Göçmen Çocuklara Yönelik Faaliyetler Konya Örneği" adıyla yaptıkları çalışmada, Suriye'den gelen refakatsiz çocuklara yönelik yerel ve merkezi yönetimlerin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler, sivil toplum kuruluşlarının buldukları girişimler ele alınmıştır.

Butkute ve Janta (2018) tarafından hazırlanan "Education for unaccompanied migrant children in Europe" Avrupa Komisyonu raporunda, Avrupa'da bulunan refakatsiz çocukların eğitim sorunları ele alınmış ve eğitimlerinin nasıl sürekli hale geleceği konusunda araştırmalar yapılmıştır.

3.BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde, yapılan araştırmanın yöntemine, evren ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçlarına ve verilerin analizi kısımlarına yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın yöntemi, nitel ve nicel teknik içeren karma yöntemin uygulandığı betimsel tarama modelindedir. Betimsel tarama modelinde olayların, objelerin, varlıkların, kurumların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlenmeye, açıklamaya çalışır. Bu sayede onları daha iyi anlayabilme, gruplayabilme olanağı sağlar ve aralarındaki ilişkiler saptanmış olur. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan uygun bir modeldir (Özdamar, Odabaşı v.d., 1999, s. 6; Ergün, 2005, s. 2).

Nicel araştırma; deneme, gözlem ve deneylere dayanılarak yapılan görgül (ampirik) araştırma yaklaşımına ya da gözlem ve ölçmelerin tekrarlanabildiği niceliksel veya sayısal (quantitative) araştırma yaklaşımına denmektedir (Özdamar, Odabaşı vd., 1999, s. 6; Ergün, 2005, s. 2).

Nicel yaklaşım, pozitivist, objektivist ve realist paradigmalara dayanır. Pozitivist felsefenin bilimsel araştırmaya uygulanmasıyla, bilimin nesnel (objektif) özelliği ortaya çıkmıştır. Nesnel anlayışta bir konuyu araştıran araştırmacı, gözlem veya ölçümlerle veri toplarken ve bu verileri analiz ederken, sürece kişisel yargı ve yorumlarını katmamaya çalışır. Gerçekler arasındaki ilişkileri bulmak için daha çok istatistiksel yöntemler kullanılır ve sonuçlar sayısal olarak ifade edilir. Objektivist görüşün amacı, insan davranışlarını bir sisteme ve kalıba koyarak determinist bir çerçeve içinde açıklamaktır. Örneğin; anket yöntemi objektivist anlayışa dayanır ve anketten elde edilen bulgular, analiz edildikten sonra düzenli bir kalıba sokulur (Çepni, 2001, s. 15; Ekiz, 2003, s. 21; Gökçe, 1999, s. 32-50).

Nitel araştırmada ise çoğunlukla üç tür bilgi toplanır: Çevresel bilgi, süreçle ilgili bilgiler ve algılar. Çevresel bilgiler, araştırmanın yer aldığı sosyal, psikolojik, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklere ilişkindir. Bu tür bilgiler sürece ve algılara ilişkin bilgilere temel teşkil eder ve diğer ortamlarla karşılaştırma olanağı yaratır. Süreçle ilgili bilgiler, araştırma süresince neler olup bittiği ve bu olanların

araştırma grubunu nasıl etkilediğine ilişkindir. Algılara ilişkin bilgiler, araştırma grubunun süreç hakkında düşündüklerini ortaya koyar (LeCompte ve Goetz, 1984). Bu üç tür bilginin toplanması için araştırmanın bazı nitel bilgi toplama yöntemlerini kullanması gerekir. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür bilgi toplama yöntemi vardır: Görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi. Bu genel kategoriler yine kendi içinde alt kategorilere ayrılmaktadır. Örneğin görüşme yöntemini, kullanılan aracın özelliğine göre açık uçlu, yapılandırılmış, araştırmacının pozisyonuna göre katılımcı, katılımcı olmayan gibi alt kategorilere ayırmak mümkündür (Coffey, Atkinson, 1996; Wolcott, 1994).

Nitel yöntemlerden en sık kullanılanı görüşmedir. Görüşme insanların perspektiflerini, tecrübelerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir (Bogdan ve Biklen, 1992). Görüşmede kullanılan temel yöntem sözlü iletişimdir. Günlük yaşamda kullandığımız gibi konuşarak bilgi toplamaya çalışırız. Görüşme ilk bakışta kolay bir bilgi toplama yöntemi olarak görülebilir; ancak, gerçek hiç de öyle değildir. Görüşmeyi kullanan nitel araştırmacılar genellikle bu yöntemin özellikleri, görüşme formlarının hazırlanması, test edilmesi, görüşmenin ayarlanması ve gerçekleştirilmesi gibi birçok konuda yoğun bir eğitimden geçerler (Coffey ve Atkinson, 1996; Wolcott, 1994).

Nitel araştırmada kullanılan ikinci en yaygın bilgi toplama yöntemi ise gözlemdir. Sosyal olguların gözlenerek anlaşılacağı varsayımına dayanan gözlem yöntemi nitel araştırmada, kendi içinde katılımcı, katılımcı olmayan gibi kategorilere ayrılır. Görüşmede olduğu gibi gözlemin bir bilgi toplama yöntemi olarak kullanılması, gerek görüşme öncesi gerekli hazırlıkların yapılması gerekse görüşmenin gerçekleştirilmesi konularında yoğun bir eğitimi gerekli kılar (Coffey ve Atkinson, 1996; Wolcott, 1994).

Yazılı doküman ve belgelerin analizi nitel araştırmada gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemlerle elde edilen bilgilere destek amacıyla kullanılan bir bilgi toplama yöntemidir. Nitel araştırmada toplanan bilgiler de çeşitlilik gösterir. Toplanan bilgiler gözlem notları, görüşme kayıtları, dokümanlar, resimler ve diğer grafik sunumlar (çizimler, tablolar gibi) şeklinde olabilir. Yukarıda sözü edilen yöntemlerle toplanan çeşitli türdeki bilgilerin kodlanması, analizi ve yorumlanması ise sistematik bir yaklaşımı gerektirir (Coffey ve Atkinson, 1996; Wolcott, 1994).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, Türkiye’de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşlarda kalan refakatsiz sığınmacı çocuklardır. Araştırmanın örneklemini ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı araştırma izni alınan Ankara, Ağrı, Bilecik, Diyarbakır, Erzincan, Gaziantep, İstanbul, Şanlıurfa, Van ve Yozgat illerinde bulunan Çocuk destek merkezlerinde kalan refakatsiz çocuklar oluşturmaktadır. Ülke genelinde 11 tane, refakatsiz sığınmacı çocukların kaldığı çocuk destek merkezi bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacı tarafından alanın uzmanları ile birlikte geliştirilen anketler (Ek-1, Ek-2) ve bu anketlerden uyarlanmış görüşme formları, yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla kullanılmıştır.

Araştırmada anketler hazırlanırken ilgili literatür taranmış, alanın uzmanlarından görüş alınmıştır. Kuruluşlarda, alanda bizzat çalışan, karar alıcı mekanizmalarda bulunan uzman ve personellerle görüşmeler yapılmış ve onların fikirleri alınmıştır. Anketlerde bulunan maddelerin uygunluğu alanında uzman üç akademisyen tarafından kontrol edilerek ve görüşleri alınarak “Refakatsiz Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar ve Türkçe Öğretimine İlişkin Personel Anketi” (Ek-1) ve Refakatsiz Çocukların Türkçe Seviyelerinin Belirlenmesine Yönelik Anket (Ek-2) hazırlanmıştır. Personel anketinde kişisel bilgiler, refakatsiz çocukların karşılaştıkları sorunlar ve Türkçe öğretim çalışmaları ile Türkçe öğrenmeleri ile ilgili açık uçlu ve seçenekli sorular bulunmaktadır. Refakatsiz çocuklara uygulanan ankette ise; çocukların demografik bilgileri, eğitim durumları, Türkçe öğrenme ile ilgili seviye, istek ve algılarıyla ilgili açık uçlu ve seçenekli sorular ile birlikte A1 Türkçe dil seviyesinde ‘hiç’, ‘az’, ‘orta’ veya ‘iyi’ derecelerden hangisinde olduklarını belirlemek için uzmanlarla birlikte hazırlanmış seviye belirleme testi bulunmaktadır. Hazırlanan anketler çocuk destek merkezlerinden bir tanesinde pilot olarak hem personele hem çocuklara uygulanmış ve uzmanların önerileri doğrultusunda anket sırasında bazı değişikliklere gidilerek anketlerin son hali ortaya çıkmıştır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından alınan izinle, konu ile ilgili anketler çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocuklara ve ilgili personele uygulanmıştır. Refakatsiz çocuklara uygulanan anketler çocukların

Türkçeyi bilmeme sorunlarından dolayı tercüman, danışman veya meslek elamanları eşliğinde uygulanmıştır. Kuruluşlarda danışman olarak görev yapan personeller çocuklarla ilgilenen meslek elamanlarıdır. Çocukların genel bilgilerine sahiptirler ve her türlü yaşam süreçlerini takip etmektedirler.

Anketlerin uygulanışı esnasında, refakatsiz çocukların yaşadıkları sorunlar hakkında daha detaylı bilgi alabilmek için önceden geliştirilen görüşme formu (Ek-3, Ek-4) iki farklı kuruluştaki kalan refakatsiz çocuklar ile personel olmak üzere iki farklı gruba uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan uygulamada refakatsiz çocuklar ve personel için yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yöntemi, bireylerin düşüncelerini daha kolay ifade edebilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca görüşme ile daha ayrıntılı ve derin bilgiler elde edilebilir. Bu sebeplerden dolayı görüşme yöntemi önemli veri toplama araçlarından birisi olarak görülür.

Hem anket uygulanması hem de yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, veri çeşitliliği sağlanması açısından, araştırmanın sonuçlarını desteklemiştir.

Kuruluşlar dışında alanda bizzat çalışan, karar alıcı mekanizmalarda bulunan uzman ve bürokratlarla da görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yapıldıktan sonra elde edilen verilerin içerik analizi yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu bölümde nitel ve nicel verilerin analizi süreci ayrı ayrı ele alınmıştır. Nitel veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227).

Araştırmada görüşme formunda ve ankette yer alan nitel sorulara ilişkin elde edilen veriler öncelikle yazıya geçirilip okunmuştur. Veri analizi sonucu ortaya konan bilgiler bir araya getirilip düzenlenmiş ve arasındaki ilişkilere göre ortak temalar belirlenmiştir. Daha sonra temalar ilgili kategorilerle ilişkilendirilmiştir. Ortaya çıkarılan tema ve kategorilerin sunumunda ise tablolardan yararlanılmıştır.

Araştırmanın nicel kısmında ise anketten faydalanılmıştır. Araştırmada anketlerin uygulanması sonucunda elde edilen nicel veriler SPSS Windows 24 paket programına aktarılmış, frekans, yüzde ve ortalama hesaplaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar bulgular ve yorum kısmında tablolar hâlinde sunulmuştur.

4.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmaya Katılan Personele İlişkin Frekans Dağılımları

Araştırmaya katılan personelin cinsiyet dağılımları Tablo 4.1’de sunulmaktadır.

Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Personelin Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Erkek	60	74,1
Kadın	21	25,9
Toplam	81	100

Tablo 4.1’de araştırmaya katılan personelin cinsiyet dağılım frekansları incelendiğinde, %74,1’i erkek personel, %25,9’u ise kadın personelden oluştuğu görülmektedir. Çalışmaya katılan personelin büyük çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan personelin illere göre dağılımları Tablo 4.2’de sunulmaktadır.

Tablo 4.2: Araştırmaya Katılan Personelin İllere Göre Dağılımı

İl	f	%
Ağrı	6	7,4
Ankara	13	16
Diyarbakır	12	14,8
Erzincan	16	19,8
Yozgat	16	19,8
İstanbul	18	22,2
Toplam	81	100

Tablo 4.2’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan personellerin illere göre dağılımları incelendiğinde, %22,2’sinin İstanbul İlinden, %19,8’inin Yozgat İlinden,

%19,8'inin Erzincan İlinden, %16'sının Ankara İlinden, %14,8'inin Diyarbakır İlinden, %7,4 ünün Ağrı İlinden araştırmaya katıldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan personelin görev dağılımları Tablo 4.3'te sunulmaktadır.

Tablo 4.3: Araştırmaya Katılan Personelin Görevlerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kuruluştaki Görevi	f	%
Müdür	5	6,2
Müdür Yardımcısı	5	6,2
Öğretmen	13	16
Psikolog	5	6,2
Sosyal Çalışmacı/Sosyolog	19	23,4
Sağlık Memuru/Hemşire	5	6,1
Din Görevlisi	4	4,9
Bakım Elemanı	25	30,8
Toplam	81	100

Tablo 4.3'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan personelin kuruluştaki görevine ilişkin frekans dağılımları %30,8'inin bakım elemanı, %23,4'ünün sosyal çalışmacı/sosyolog, %16'sının öğretmen, %6,2'sinin müdür, %6,2'sinin müdür yardımcısı, %6,2'sinin psikolog, %6,1'inin sağlık memuru/hemşire, %4,9'unun din görevlisi olarak görev yaptığı görülmektedir.

Çocuk destek merkezlerinde görev yapan personele ‘‘Kuruluşunuzda tercüman var mı? Sorusuna personelin tamamı hayır cevabını vermiştir. Bu durumda refakatsiz çocukların yani Türkiye'ye ilk geldiklerinde Türkçe bilmeyen çocukların barındığı kuruluşlarda tercüman olmadığı görülmüştür.

4.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Demografik Özellikleri Nelerdir?

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet dağılımları Tablo 4.4'te sunulmaktadır.

Tablo 4.4: Araştırmaya Katılan Çocukların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Erkek	208	100
Kadın	0	0
Toplam	208	100

Araştırmaya katılan çocukların tamamı, erkek refakatsiz çocuklardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların ülkelerine ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.5'te sunulmaktadır.

Tablo 4.5: Araştırmaya katılan çocukların ülkelerine ait frekans ve yüzde dağılımları

Çocuğun Ülkesi	f	%
Afganistan	98	47,1
Suriye	45	21,6
Irak	42	20,2
İran	16	7,7
Kongo	1	0,5
Mısır	1	0,5
Pakistan	2	1,0
Gine	1	0,5
Somali	2	1,0
Toplam	208	100

Tablo 4.5'te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan çocukların %47,1'i Afganistan, %21,6'sı Suriye, % 20,2'si Irak, %7,7'si İran, %0,5'i Kongo, %0,5'i Mısır, %1'i Pakistan, %0,5'i Gine, %1'i Somali ülkelerinden göç ederek ülkemize gelmişlerdir. Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların yarıya yakını Afgan, geriye kalanların büyük çoğunluğunu da Suriyeli ve Iraklı çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların Türkiye' de bulunma sürelerine ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4,6'da sunulmaktadır.

Tablo 4.6: Araştırmaya Katılan Çocukların Türkiye’ de Bulunma Sürelerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Çocuğun Türkiye’ de bulunma süresi	f	%
0-1 yıl	150	72,2
2-3 Yıl	49	23,5
4 Yıl ve üzeri	9	4,3
Toplam	208	100

Araştırmaya katılan çocukların Türkiye’de bulunma sürelerine ait frekans dağılımı incelendiğinde, %72,2’si 0-1 yıl, %23,5’i 2-3 yıl, %4,3’ü 4 yıl ve üzeri süredir ülkemizde yaşamakta olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılan çocukların büyük çoğunluğunun 0-1 yıl süredir Türkiye’de buldukları görülmektedir. Yine çocuklardan 4 yıl ve üzeri Türkiye’de kalanların sayısı ise oldukça azdır.

Araştırmaya katılan çocukların kuruluştaki bulunma sürelerine ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.7’de sunulmaktadır.

Tablo 4.7: Çocukların Kuruluştaki Bulunma Sürelerine Ait Frekans Dağılımı

Çocuklar kaç yıldır kuruluş bakımında bulunmaktadır	f	%
0-1 yıl	189	90,9
2-3 Yıl	19	9,1
Toplam	208	100

Refakatsiz çocukların kaç yıldır kuruluş bakımında bulduklarına dair frekans dağılımına Tablo 4.7’de bakıldığında, çocukların %90,9’unun 0-1 yıldır, %9,1’inin 2-3 yıldır kuruluş bakımında oldukları tespit edilmiştir. Buna göre refakatsiz çocukların tamamına yakınının (%90,9) kuruluştaki bulunma sürelerinin 0-1 yıl aralığında olduğu görülürken, çok az bir kısmının 2-3 yıl süresince kuruluştaki kaldıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların eğitim durumlarına ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.8’de sunulmaktadır.

Tablo 4.8: Çocukların Eğitim Durumlarına Ait Frekans Dağılımı

Çocukların eğitim durumları	f	%
Hiç okula gitmedim/ Okuma yazma bilmiyorum	57	27,4
İlköğretimi yarıda bıraktım	46	22,1
İlköğretimi bitirdim	22	10,6
Ortaöğretimi yarıda bıraktım	22	10,6
Ortaöğretimi bitirdim	61	29,3
Toplam	208	100

Tablo 4.8 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların, %29,3'ünün Ortaöğretimi bitirdim, %27,4'ünün "Hiç okula gitmedim/Okuma yazma bilmiyorum", %22,1'inin "İlköğretimi yarıda bıraktım", %10,6'sının "İlköğretimi bitirdim", %10,6'sının "Ortaöğretimi yarıda bıraktım", seçeneklerini işaretlediği görülmüştür. Buna göre çocukların dörtte birinden biraz fazlası (%27,4) hiç okula gitmemiş ve okuma yazma bilmemektedir, yine yaklaşık dörtte biri de (%22,1) ilköğretimi yarıda bırakmıştır. Bu iki özellik birlikte değerlendirildiğinde araştırmaya katılan çocukların yarısı ilköğretim eğitimini almamışlardır. Bununla birlikte çocukların dörtte birinden biraz fazlasının (%29,3) ortaöğretimi bitirmesi ve onda birinin (%10,6) yarıda bırakmış olması dikkat çekmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların Türkiye'de okul durumlarına ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.9'da sunulmaktadır.

Tablo 4.9: Çocukların Türkiye'de Okul Durumlarına Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Şu an bir okula gidiyor musunuz?	f	%
Okula gitmiyorum	132	63,5
İlköğretime devam ediyorum	6	2,9
Ortaöğretime devam ediyorum	70	33,7
Toplam	208	100

Tablo 4.9'a bakıldığında, araştırmaya katılan çocukların %63,5'inin okula gitmediği, %33,7'sinin Ortaöğretime devam ettiği, %2,9'unun İlköğretime devam ettiği, görülmüştür. Bir önceki tabloya göre (tablo 10) çocukların yarısı ilköğretim mezunu değilken, bu çocukların yaklaşık üçte ikisinin (%63,5) okula gitmiyor olması

oldukça düşündürücüdür. Diğer yandan üçte birinin (%33,7) ortaöğretime devam ediyor olması olumlu olarak değerlendirilebilecek bir durum olarak görülmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların gelecek ile ilgili düşüncelerine ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.10'da sunulmaktadır.

Tablo 4.10: Çocukların Gelecek İle İlgili Düşüncelerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gelecek ile ilgili düşünceniz nedir?	f	%
Türkiye'de kalmak istiyorum	86	41,3
Başka ülkeye gitmek istiyorum	107	51,4
Kendi ülkeme dönmek istiyorum	15	7,2
Toplam	208	100

Çocukların %51,4'ü başka bir ülkeye gitmek istediğini belirtirken, %41,3'ü Türkiye'de kalmak istediğini, %7,2'si ise tekrar ülkesine dönmek istediğini belirtmiştir. Tabloya göre çocukların neredeyse yarıdan biraz fazlası da (%51,4) başka bir ülkeye gitmek istediklerini belirtirken, yarıya yakını (%41,3) Türkiye'de kalmak istediklerini ifade etmişlerdir. Dikkat çeken husus çok azının tekrar ülkesine dönmek istemesidir.

Araştırmaya katılan çocukların Türkçe konuşabiliyor musun? Sorusuna verdikleri yanıtların ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.11'de sunulmaktadır.

Tablo 4.11: Çocukların Türkçe Konuşabiliyor musun? Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Türkçe konuşabiliyor musun?	f	%
Hiç konuşamıyorum	45	21,7
Az konuşuyorum	62	29,8
Orta konuşuyorum	34	16,3
İyi konuşuyorum	67	32,2
Toplam	208	100

Araştırmaya katılan refakatsiz çocukların, %32,2'si Türkçeyi iyi konuşabilmekte iken, %29,8'i az konuşabilmekte, %21,7'si hiç konuşamamakta,

%16,3'ü orta konuşabilmektedir. Buna göre çocukların dörtte birine yakını Türkçeyi hiç konuşamazken, dörtte birinden biraz fazlası da az konuşabilmektedir. Çocukların ancak üçte birine yakını (%32,2) Türkçeyi iyi konuştuklarını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların Türkçe dışında yabancı bir dil bilip bilmediğine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.12'de sunulmaktadır.

Tablo 4.12: Çocukların Türkçe Dışında Yabancı Bir Dil Bilip Bilmediğine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Türkçeden başka yabancı bir dil biliyor musun?	f	%
Evet	144	69,2
Hayır	64	30,8
Toplam	208	100

Tablo 4.12'ye göre, araştırmaya katılan refakatsiz çocukların %69,2'si Türkçe' den başka yabancı dil bilmekteyken %30,8'i Türkçeden başka yabancı dil bilmemektedir. Buna göre, araştırmaya katılan çocukların üçte birine yakını (%30,8) Türkçeden başka bir yabancı dil bilmezken, yaklaşık üçte ikisi Türkçeden başka bir yabancı dil bilmektedir. Araştırmaya katılan çocukların çoğunun Afgan olması, Afganistan'da birden fazla dilin resmi konuşuluyor olması yukardaki tabloda görülen sonucu etkilemiş olabilir.

Araştırmaya katılan çocukların Türkçe öğrenmek isteyip istememe Durumuna İlişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.13'te sunulmaktadır.

Tablo 4.13: Çocukların Türkçe Öğrenmek İsteyip İstememe Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Türkçe öğrenmeyi istiyor musun?	f	%
Evet	195	93,7
Hayır	13	6,3
Toplam	208	100

Tablo 4.13'e göre, araştırmaya katılan çocukların %93,7'si Türkçe öğrenmek istediğini belirtirken, %6,3'ü ise Türkçe öğrenmek istemediğini

belirtmiştir. Buna göre refakatsiz çocukların tamamına yakını (%93,7) Türkçe öğrenmek isterken, çok az bir kısmı da öğrenme isteği duymamaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların Türkçe Öğrenmek Zor mu? Sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.14’te sunulmaktadır.

Tablo 4.14: Çocukların Türkçe Öğrenmek Zor mu? Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı

Türkçe Öğrenmek Zor mu?	f	%
Çok Zor	54	26
Zor	99	47,6
Kolay	47	22,6
Çok Kolay	8	3,8
Toplam	208	100

Tablo 4.14’e göre, araştırma dâhilinde çocuklara sorulan Türkçe öğrenmek zor mu? Sorusuna çocukların, %47,6’sı Türkçe öğrenmenin zor olduğu, %26’sı çok zor olduğu, %22,6’sı kolay olduğu, %3,8’i ise çok kolay olduğu cevabını vermişlerdir. Buna göre araştırmaya katılan çocukların büyük çoğunluğu Türkçe öğrenmenin zor olduğunu düşünmektedir.

4.3. Çocuk destek merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocukların Karşılaştıkları Başlıca Sorunlar Nelerdir ve Bu Sorunlar Arasında Türkçe Bilmemenin Yeri ve Önemi Nedir?

Araştırmaya katılan refakatsiz çocukların Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar; BMMYK ve AÇSHB tarafından hazırlanan raporlarda yer alan kategoriler bazında çocuklar ve personel görüşleri ile değerlendirildiğinde tablo 4.15’de görülen sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların karşılaştıkları sorunlara ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.15’de sunulmaktadır.

Tablo 4.15: Kuruluşlarda Bakım Altında Bulunan Refakatsiz Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar

Karşılaşılan sorunlar nelerdir?	Çocuklar		Personel	
	f	%	f	%
Dil Sorunu	83	39,9	27	33,3
Çalışma Sorunu	47	22,6	12	15
Eğitim Sorunu	21	10	14	17,3
Sağlık Sorunu	19	9,2	7	8,65
Güvenlik Sorunu	16	7,7	6	7,4
Mesleki Eğitim Sorunu	13	6,3	8	9,9
Sporla İlgili Sorunlar	9	4,9	7	8,65
Toplam	208	100	81	100

Tablo 4.15'e bakıldığında, Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altında bulunan refakatsiz çocuklara karşılaştıkları sorunlarla ilgili sorulan soruda birinci sorunun (%39,9) dil problemi olduğu, ikinci sırada ise (%22,6) çalışma problemi olduğu ve bunları sırasıyla (%10) eğitim problemi, (%9,2) sağlık problemi, (%7,7) güvenlik problemi, (%6,3) mesleki eğitim problemi ve (%4,9) sporla ilgili problemler takip etmektedir.

Çocuk destek merkezlerinde çalışan personellere aynı soru yöneltildiğinde verilen cevaplara bakıldığında ise personelin en çok Dil (İletişim) Sorunları (%33,3) başlığına yöneldiği, ardından ise (%17,3) Eğitim, (%15) Çalışma, (%9,9) Mesleki Eğitim, (%8,65) Sağlık, (%8,65) Spor ve (%7,4) Güvenlik ile ilgili sorunlara yöneldikleri görülmüştür.

“Kuruluşlarda bakım altında bulunan refakatsiz çocukların karşılaştıkları sorunlar” ile ilgili soruya çocukların verdikleri cevaplarla, personelin verdiği cevaplar birlikte değerlendirildiğinde; her iki grup açısından ilk sırada “dil” sorununun yer aldığı görülürken, yaklaşık yüzdelerle ikinci sırada “çalışma” ve “eğitim” sorunu, bunu sırasıyla “sağlık”, “güvenlik”, “mesleki eğitim”, ve “sporla ilgili” sorunlar izlemektedir.

4.3.1. Dil Sorunu

Yapılan bu araştırma sonucunda refakatsiz çocukların karşılaştıkları en önemli sorunun dil sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. Ülkesinden göç etmek zorunda

kalan ve Türkiye'ye geldiğinde Türkçe bilmeyen çocuklara ve kuruluşlarda görev yapan personele yöneltilen anket sorularına ve yarı yapılandırılmış görüşmelerde çocuklar ve personelin verdikleri cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Çocuk destek merkezinde kalmakta olan refakatsiz sığınmacı M. N. ile yapılan görüşmede: “Üç yıldır burada kalmaktayım. İlk kuruluşa geldiğimde hiç Türkçe bilmiyordum, şu an mesleki bir lisede son sınıf öğrencisiyim ve mezun olmak üzereyim. Kuruluşa geldiğim günden bu yana üç farklı Türkçe kursuna katıldım. Kuruluş içerisinde ve okulda, çevremle sürekli iletişim kurmaya çalıştım. Şu an kendimi kolaylıkla ifade edebiliyorum. Fakat akademik dil konusunda hala sorun yaşıyorum. Okulda aldığım derslerde gördüğüm ifadeler ve akademik kelimeleri anlamakta hala zorluk çekiyorum.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Çocuk destek merkezinde kalmakta olan refakatsiz sığınmacı çocuk M.M. S. ile yapılan görüşmede; Türkiye' de beni en çok zorlayan Türkçe bilmemektir. Türkçe çok zor öğreniliyor. İki yıldır Türkiye'deyim. Buraya geldiğim ilk altı ay içerisinde kendimi ifade edecek kadar Türkçeyi zorlukla öğrenebildim. Türkçede bir kelime birden çok anlam ifade edebiliyor, bu durumda da bazen bir kelimenin ne anlama geldiğini anlayamıyorum ya da yanlış anlıyorum. Şu an kolaylıkla kendimi her yerde ifade edebilmekteyim ama buna rağmen bazen hala konuştuğum kişilerin konuşmalarında anlamadığım kelimeler oluyor, şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde bakım altında bulunan refakatsiz sığınmacı çocuk S. Z. ile tercüman aracılığı ile yapılan görüşmede; yaklaşık bir buçuk yıldır Türkiye'de bulunduğunu fakat Türkçeyi çok az bildiğini ifade etmesi üzerine, neden Türkçe öğrenmediği sorusuna; Türkçe öğrenmek istemiyorum çünkü ben Türkiye'de yaşamak istemiyorum. Buraya gelme amacım Avrupa ülkelerine gidebilmek o yüzden Türkçe öğrenmemin bana bir faydası olmayacak şeklinde cevap vermiştir.

Çocuk destek merkezinde Danışman olarak görev yapan M. A. ile yapılan görüşmede; kuruluşa gelen refakatsiz çocukların ilk yaşadıkları sorun tabii ki dil sorunudur. Bu sorun bizim çalışmalarımızı da çocuğu da olumsuz etkilemektedir. Kuruluşa ilk kez gelen çocukla mutlaka görüşme yapmamız ve rapor yazmamız gerekiyor. Fakat gelen çocuk Türkçe bilmiyor ve kuruluşumuzda tercüman mevcut değil. Bu durumda çocukla iletişim kurabilmek için, mümkünse Göç İdaresi İl Müdürlüğü'nden tercüman talep ediyoruz. Rapor ya da özel görüşmeler yapacağımız

zaman kuruluştta Türkçe bilen çocuklara tercümanlık yaptıramıyoruz çünkü çocuğa ait özel bilgileri arkadaşları öğrenmiş oluyor. Sadece günlük özel olmayan durumlarda Türkçe bilen çocuklar aracılığı ile iletişim kurabiliyoruz, diyerek çocukların yaşadığı dil sorununu ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Sosyal Servis Görevlisi olan Sosyolog N. A. ile yapılan görüşmede; “Sosyal servise gelen refakatsiz sığınmacı çocuklar ile tercümansız iletişim kuramıyoruz. Biz burada kalmakta olan çocukların dilini bilmiyoruz, onlar da bizim dilimizi bilmiyorlar bu sebepten anlaşmakta zorluklar yaşıyoruz. Çocukların kendi aralarında yaptıkları tercüme ile kurulan iletişim de kopukluk oluyor, tam anlaşma sağlanamıyor. Dilini bilmedikleri bir ülke de yaşamaları onları buraya bağlamıyor, çocuklar burayı geçici bir yer olarak görmekte-dirler.” diye ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Sosyal Servis Görevlisi olan A. T. ile yapılan görüşmede: “Gündelik yaşamda dil sorunundan dolayı iletişimde çocuklarla kopukluklar yaşanmaktadır. Kendilerini ifade edemeyen çocuklar istediklerini açıkça dile getirememekte ve bu durumdan ötürü kendilerini dışa kapatıp ötekileştirmektedirler. Çocuklar arasında Türkçeyi daha iyi konuşan kişiler diğer çocuklara tercümanlık yapmaktadırlar ve konuşamayanlara nazaran diğer çocuklar üzerinde üstünlük kurmaktadırlar.” diye ifade etmiştir.

Bir başka ÇODEM’ de görev yapan Sosyal Hizmet Uzmanı D. A. ile yapılan görüşmede: “Kabulü yapılan Refakatsiz Sığınmacı çocuklarımız dil sorunu yaşamaktadır. Çocuklar gerek kendileri gerekse personel ile çarşıya gittiklerinde iletişim problemi yaşamakta olup arkadaşlarından Türkçe bilenler aracılığıyla iletişim kurmaktalar fakat arkadaşlarının tercümeyi şaka ya da kasıtlı olarak yanlış aktarması nedeniyle yine sağlıklı bir iletişim kurulamamaktadır. Kurumda kalan refakatsiz çocukların en önemli sorunu dil bilmemesidir. Bu sorun aşılmadığı sürece problemler artarak büyüyecektir. Bu sorunu aşmak için çocuğun dil öğrenmesi gerekmekte olup bu alanda uzman kişilerden ders almaları gerekmektedir.” diye ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Danışman olarak görev yapmakta olan O. A. ile yapılan görüşmede: “Kabulü yapılan Refakatsiz Sığınmacı çocuklarımızın geneli sadece kendi dillerini bilmektedirler. Kurumumuzda tercüman bulunmamasından

dolayı çocuklarla meslek elemanları ve diğer personeller arasında uzun bir süre iletişim kurulamamakta, zaman zaman iletişim kurmak için Türkçe bilen çocuklardan destek alınmaktadır. Bu durumda da çocukların mahrem bilgileri diğer çocuklar tarafından öğrenilmiş ve gizlilik ilkesi çiğnenmiş olduğundan çocuklarla ilgili gizli bilgiler öğrenilememekte ve çocuk hakkında yeterli bilgi toplanamamaktadır.” diye ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Hemşire olarak görev yapan Ş. U. ile yapılan görüşmede: “İletişim zorluğundan dolayı çocukların Türkiye’de ve kuruluştaki yaşam şartlarına uymaları açısından ÇODEM’lerde en az bir tercüman ihtiyacı vardır. Kabulü yapılan refakatsiz sığınmacı çocuklarımızın geneli sadece kendi dillerini bilmektedirler. Kurumumuzda tercüman bulunmamasından dolayı çocuklarla meslek elemanları ve diğer personeller arasında uzun bir süre iletişim kurulamamakta, zaman zaman iletişim kurmak için Türkçe bilen çocuklardan destek alınmaktadır. Tercümanlık yapması istenilen çocuk ise bu durumu olumsuz şekilde kullanarak, doğru tercümanlık yapmadığından sağlıklı iletişim kurulamamaktadır. Ayrıca bu durumda çocukların mahrem bilgileri diğer çocuklar tarafından öğrenilmiş ve gizlilik ilkesi çiğnenmiş olduğundan, çocuklarla ilgili gizli bilgiler öğrenilememekte ve çocuk hakkında yeterli bilgi toplanamamaktadır.” diye ifade etmiştir.

Bir başka ÇODEMde görev yapan Bakım Elemanı A.G. ile yapılan görüşmede: “Çocukların Türkçe bilmedikleri için kendi sorunlarını ifade edememeleri, Türkçeyi akıcı şekilde konuşan çocuklar diğer çocuklardan kendini üstün görmeleri büyük çaplı sorunlara yol açmaktadır. Bazı çocukların birbirleri ile aralarında olan gruplaşması bu gruplar arasında tercümelerin sıkıntılı ve yanlış olması çocukların aniden kavga etmelerine neden oluyor. Nedenleri çok ufak olsa bile kavga ederken çok acımasızca davranıyorlar.” diye ifade etmiştir.

Yine ÇODEM de idareci olarak görev yapan D. Ç.: “Devletin koruma ve bakımı altında bulunan bu çocuklar gerekli eğitim ve öğretimi alırlarsa Türkiye’yi seven bireyler olacaktır. Türkçe öğrenmek çocuğun ülkemizde kaldığı sürece hayatını kolaylaştıracak iletişim sorunlarını çözecektir. Türkçe öğrenen ve bilen çocuklar, eğitim ve öğrenimlerini daha kolay sürdürebilir ve daha kolay meslek öğrenebilirler. Bu çocukların Türkçeyi ve kültürümüzü öğrenmeleri her yerde ve zamanda bu çocuklar ve ülkemiz için büyük fayda sağlayacaktır.” diye ifade etmiştir.

Sonuç olarak, çocuklara ve personele yöneltilen anket soruları ve yapılan görüşmeler sonucunda, dil sorunu ile ilgili aşağıda yer alan bilgilere ulaşılmıştır.

- Çocuğun kuruluşa geldiğinde iletişim güçlüğü çekmesi ve kendisini ifade edememesi.
- Farklı ülkelerden gelen çocukların birbirleriyle iletişim kuramamaları,
- Kuruluşlarda tercüman olmaması.
- Duygularını, düşüncelerini, isteklerini ve sıkıntılarını karşı tarafa anlatamayan çocukların ve personelin çoğu zaman kuruluş yaşamlarında büyük sorunlar yaşamaları.
- Dil problemini fırsata çeviren, iletişim kuracak kadar Türkçe bilen bazı çocukların arkadaşlarını ve personeli maddi ve manevi istismar etmeleri.
- Dil bilmeyen çocuğun okula başladığında akademik başarı sağlayamaması.
- Dil bilmeyen çocukların sosyal çevre edinememeleri.
- Resmi işlemleri esnasında dil bilmedikleri için işlemlerini tamamlayamamaları.
- Kuruluş dışına izinli olarak çıktıklarında, alışveriş yaparken esnafla anlaşamamaları.
- Yaşadıkları şehirleri bilmelerine rağmen adres tarifi yapamadıkları bu durumun çeşitli istismarlara yol açması.

4.3.2. Çalışma (İş) Sorunu

Kuruluş bakımında bulunan refakatsiz çocuklara uygulanan anket ve görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bulgulardan birisi de çalışma (iş) sorunudur. Türkiye’de refakatsiz çocukların çalışma izinleri bulunmamaktadır. Ayrıca, 4857 sayılı İş Kanunu’nda ve 1054 sayılı Yönetmelikte Türkiye’de 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmasının yasak olduğu, ancak, 14 yaşını doldurmuş ve ilköğretimini tamamlamış olan çocukların, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilecekleri belirtilmektedir.

Kanun, yönetmelik ve yabancı uyruklu vatandaşların çalışma usullerine göre çalışması yasak olan kuruluş bakımında bulunan refakatsiz çocukların birçoğu çeşitli sebeplerle çalışmak istemektedirler.

Refakatsiz çocuklar ve personel ile yapılan görüşmeler ve uygulanan anketler sonucunda, iş sorunu ile ilgili aşağıda yer alan bilgilere ulaşılmıştır.

Çocuk destek merkezinde bakım altında bulunan Afgan uyruklu M. M isimli çocuk ile yapılan görüşmede; babasının terör örgütü tarafından şehit edildiğini, annesi ve 3 küçük kardeşinin Afganistan’ da zorluklar yaşadığını ve onlara maddi kazanç sağlamak için, amcası tarafından insan kaçakçılarına bir ücret ödendiğini ve buraya geldiğini söylemiştir. Buraya para kazanmak aileme para göndermek için geldim, inşaatlarda, çiftliklerde çalıştım fakat her seferinde polis ya da jandarma ekipleri çalıştığım yere geldiler ve işyeri sahibine beni çalıştırmasının yasak olduğunu söylediler, bende bu nedenle işimi kaybettim. Burada çalışmamızın yasak olduğunu bilmiyordum ama şu an hala kaçak olarak çalışıyorum çünkü anneme para göndermek zorundayım, onların geçimini ben sağlıyorum. Bazen çalıştığım yerlerde paramı alamıyorum, bazen iş bulamıyorum ama çalışmam gerekiyor. Şu an benim için en büyük sorun bu, ifadelerinde bulunmuştur.

Çocuk destek merkezinde bakım altında olan M. A. A. ile yapılan görüşmede; Afganistan’ da babasının ve ağabeyinin savaşta gazi olduklarını ve çalışmadıklarını söylemiştir. Kendisinin Ayakkabı üreticisi olduğunu, ülkesinde bulunan sıkıntılardan dolayı Türkiye’ ye geldiğini, para kazanıp ailesine maddi destek sağlaması gerektiğini fakat ayakkabı üreten yerlerde sigortasız çalıştırmadıkları için iş bulamadığını, şuan mecburiyetten komilik ve garsonluk yaptığını ve çok düşük ücretler aldığını, kendi mesleğini ülkemizde icra edemediğini dile getirmiştir.

Çocuk destek merkezinde danışman olarak görev yapan G. N. C. ile yapılan görüşmede; kuruluşa gelen çocukların bir kısmının Türkiye’ye çalışmak ve para kazanmak için geldiklerini ve kendisinden iş bulması konusunda yardım istediklerini belirtmiş ve “Çocukların çoğunluğu okula gitmek yerine çalışıp para kazanmayı tercih ediyor. Bu duruma sebep olarak, bazılarının ailelerine para göndermek için geldiklerini, bazılarının ise para biriktirip kaçak yollarla Avrupa’ ya gitmek istedikleri için çalışmak istediklerini söyleyebiliriz. Çocukların bir kısmı da geçici

olarak işlerde çalışıyorlar fakat çalıştıkları işler genelde iş yükü ağır ücreti az sigortasız ve kaçak işçi çalıştıran işyerleridir. Buralarda çocuklar sağlıklı bir iş ortamında çalışmıyor. Gizli çalışmak zorunda olmaları yani çalışma izinlerinin olmayışı onların bu tür işlerde hiçbir hak talep edemediği çalışmalarına zemin hazırlamaktadır” cümleleriyle çocukların iş konusunda yaşadıkları mağduriyetleri dile getirmiştir.

Yine farklı bir kuruluştaki görev yapan danışman S.A. ile yapılan görüşmede; “Çocuklar kaçak işçi olarak birçok yerde çalışmaktalar bu konuda gereken takibi yapıyoruz çocukları bu işyerlerinde çalışmamaları konusunda uyarıyoruz fakat çocuklar yasal çalışma haklarının olmadığını ve çalışıp para kazanmak zorunda olduklarını ailelerine para göndermeleri gerektiğini ya da para biriktirmeleri gerektiğini dile getiriyorlar. Kimi çocuklar çok zor ve temiz olmayan ortamlarda çalışıyorlar, çalışmak zorunda olduklarını dile getiriyorlar kimileri ise inşaatlarda, halı yıkamacılarda, çobanlık gibi işlerde çalışmaktadırlar. Sigortaları yok çalışırken herhangi bir iş kazası meydana geldiğinde mağduriyet yaşayabilmekteler.” diyerek iş sorununu ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde danışman olarak görev yapan S.Ç. : “Çocukların resmi çalışma izinleri yoktur ve çalışan çocuklar gizli bir şekilde çalışma yaşamlarına devam etmektedirler. Bu çocuklarımızı çalıştıran esnaflar bu çocukların paraya ihtiyacı olduğunu bildiğinden ucuz yollu çalıştırmaktadırlar ve çocuklarda bunu kabul etmek zorunda kalmaktadırlar.” diye ifade etmiştir.

Refakatsiz sığınmacı çocukların bazıları; devletten aldıkları aylık harçlıklarının kendilerine yetmediğini, para biriktiremediklerini, kendilerinin çalışma izinlerinin de olmamasından dolayı düzgün işlere giremediklerini, kaçak olarak bazı yerlerde çalıştıklarını, oralarından da düzenli maaş alamadıklarını, bu sebeple bazı suçlara bulaştıklarını, kendileri için paranın çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Refakatsiz çocuklar ve personel ile yapılan görüşmeler ve uygulanan anketler sonucunda, iş sorunu ile ilgili aşağıda yer alan bulgular elde edilmiştir.

- Çocukların ailelerine para göndermek istemelerinden dolayı çalışmaları.
- Üçüncü bir ülkeye geçmek için para biriktirmek istemeleri.

- Kendilerini getiren kaçakçılara para vermek için çalışmak zorunda kalmaları.
- Bir meslek üzerine uzmanlaşmış olan çocukların, işini yapamadığı ve farklı işlerde çalışmaları.
- Çocuk işçiliği ve istismarı.
- Çalışma izinleri olmadığı için hiçbir hakları olmadan kaçak yollarla çalışmaları.

Ayrıca bu çocukların bir kısmının özellikle Türkiye’de çalışmak veya çalıştırılmak için geldikleri tespit edilmiştir.

Kuruluş bakımında bulunan ve çalışan çocuklarla yapılan görüşmede çocukların genelde aşağıda belirtilen işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir.

- Halı yıkamacılar
- Çiftlikler
- Oto yıkama
- Terzi
- Tornacılık
- Telefon satan veya tamir yapan dükkânlar
- Çobanlık
- Besihane
- Saat satıcılığı
- İnşaat işçiliği

4.3.3. Eğitim Sorunu

Çocuk destek merkezlerinde kalan refakatsiz çocukların yapılan görüşme ve anket çalışmalarında dile getirdikleri bir diğer sorun ise eğitim sorunudur.

Çocuk destek merkezinde bakım altında bulunan Afgan uyruklu S.H. ile yapılan görüşmede; iki yıl önce okula gitmek istediğimi belirttim ve okula başladım. Bir süre sonra okulda sıkılmaya başladım çünkü derslerden hiçbir şey anlamıyordum

ve sınıfta bulunan arkadaşlarımda benimle sürekli dalga geçiyorlardı çünkü sınavlarda düşük notlar alıyordum. Bir süre sonra okula gitme isteğim azaldı, devamsızlık yapmaya başladım ve bir süre sonra anlattığım sorunlardan dolayı okulu bıraktım, şeklinde yaşadıklarını aktarmıştır.

Çocuk destek merkezinde kalan ve 12. Sınıf öğrencisi olan R. Z. ile yapılan görüşmede; okula ilk başladığım dönemlerde dersleri anlama konusunda güçlük yaşadım. Türkçe seviyemin yeterli olmadığını fark ettim ve okulda hizmet veren Türkçe kursuna katıldım ve zamanla derslerimi biraz daha anlamaya başladığımı farkına vardım. Şu an derslerimi gayet iyi anlıyorum bu dönem sonunda da geçen dönem gibi takdir belgesi alacağım ve iyi bir üniversite kazanacağım, demiştir.

Çocuk destek merkezinde kalmakta olan Irak uyruklu M. K. A. H. ile yapılan görüşmede, okula gitmeyi hiç düşünmedim ve istemiyorum. Burada çalışan öğretmenler ve müdür sürekli okula gitmem gerektiğini söylüyorlar ama ben buraya okula gitmek için değil, çalışıp para kazanıp Almanya' ya gitmek için geldim. Okula gitmemin bana bir faydası olmayacak, şeklinde kendisini ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Danışman olarak görev yapan H. Y. ile yapılan görüşmede; kuruluşa gelen çocukların bir kısmı okula gitme konusunda istekli oluyor. Çocuklar daha çok çalışmak istediklerini ihtiyaçlarının bu yönde olduğunu dile getiriyor. Onlarında okul işlemlerini tamamlayıp takiplerini yapıyoruz. Fakat çocuklar okullarda birçok sorunla karşılaşılıyorlar. Bu sorunların en önemlisi dil kaynaklı iletişim sorunudur. Çocuklar kuruluş içerisinde açılan kurslarda Türkçe öğrenseler de okulda kullanılan akademik dili kavrayamadıkları için dersleri anlamada zorluk çekmektedirler. Sınavlarda, derslerde yazma becerisinde yaşadıkları sorun sebebiyle sınavlarda bilgilerini yazıya aktaramamaktadırlar, şeklinde gördüğü sorunları ifade etmiştir.

H.Y. ile yapılan görüşmede, çocukların eğitim alanında, dil sorunundan sonra yaşadıkları bir önemli sorunda uyum sorunudur. Çocuklar okullarda arkadaş ortamlarına uyum sağlayamamakta, uyum problemlerinden dolayı farklı sorunlarla karşı karşıya kalmakta ve uyum sorunu çözülmediği takdirde devamsızlık ve sınıfta kalma gibi sonuçlar oluşmakta son safhada ise okulu bırakma yolunu tercih ediyorlar, cümleleriyle çocukların eğitim hayatında yaşadığı sorunları dile getirmiştir.

Çocuk destek merkezinde Sosyolog olarak görev yapan A.T.: “Dil sorunundan ortaya çıkan bir diğer sorun olan uyum sorunu okul yaşantılarına yansımaktadır. Okula uyum sağlamakta zorlanan çocuklar Türkçeyi kullanmakta zorluk çekerken okullarda öğretilen derslere yenik başlamaktadırlar. Okula giden çocukların ise ilk başta beklentileri farklı olmaktadır. Daha önce yaşadıkları tarzda sosyal bir ortam beklerken her okulun kabul etmemesi hususunda belirli okullara gidebilmektedirler, başka bir ortamla karşılaşıyorlar. Bir süre sonra okulla beklentileri uyum sağlamadığı ve bu çocuklara karşı önyargı olduğundan arkadaşlık ilişkileri kuramadıkları için belirli bir süre sonra okula gitmemeye başlamaktadırlar.” demiştir.

Çocuk destek merkezinde Danışman olarak görev yapan V.A.: “Dil sorunu eğitim öğretimi zorlaştırmaktadır. Okula uyum sağlayamamaktadırlar. Bazı okullar refakatsiz sığınmacı çocukları kabul etmekte sorun çıkarmaktadırlar. Ayrıca çocuklar kuruluştaki daha fazla kalabilmek için okula gitmektedirler. Sınıf arkadaşlarıyla dil sorunu nedeniyle tam bir iletişim kuramadıklarından ve ders notlarının düşük olmasından dolayı okula gitme istekleri azalmaktadır.” diye ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Sağlık Memuru olarak görev yapan S. Ş. : “Çocuklar, okulda çeşitli sebeplerden dolayı dışlandıklarını düşündükleri için kısa süre sonra okulu bırakıyorlar. Çocukların daha iyi eğitim alabilmeleri için ayrı sınıflarda ve kendi dilleriyle eğitim almaları okula gitme alışkanlığını arttırabilir.” demiştir.

Çocuk destek merkezinde Müdür Yardımcısı olarak görev yapan G. N. M.: “Kaçak yollarla ülkeye girmiş olan çocuklar, Türkiye’yi başka bir ülke için geçiş yeri olarak görmekteyiz. Bu yüzden Türkçeyi öğrenmekte isteksizlerdir ve okula gitmek istememektedirler. Kendi yaş gruplarına uygun okula yazdırıldığında hem Türkçe dilini bilmediklerinden hem de Birleşmiş Milletler tarafından başka bir ülkeye yerleştirileceği söylenen çocuklarımız okula adaptasyon sağlayamamakta, devamsızlık, okulda başarısızlık gibi sorunlardan dolayı okulu bırakmaktadırlar ve öğrenimlerine devam etmemektedirler.” diye ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Danışman olarak görev yapan Ö.C. : “Kuruluşumuza gelen çocukların çoğunluğu ülkemizi geçiş ülkesi olarak gördüğünden dolayı okula gitme düşüncesine sıcak bakmamaktadırlar ancak okula

gitmek isteyen çocuklarda bulunmaktadır. Okula gitmek isteyen çocuklar uzun bir süre Türkçe dilini öğrenemediğinden, eğitim hakkından sağlıklı bir şekilde faydalanamamaktadırlar. Türkçe dilini öğrenmeden okula giden çocuklar dersleri anlayamadığı için derslerinde başarısız olmakta ve bir süre sonra okul ortamından uzaklaşmaktadırlar. Okul ortamından uzaklaşan çocuklar ise farklı ortamlara ve zararlı alışkanlıklara meyilli bir hale gelmektedirler.” diye belirtmiştir.

Kuruluştaki sosyolog olarak görev yapan A. U. : “Okul ortamına adaptasyon sağlayamayan ve kuruluş içerisinde personel ile dil konusunda anlaşılabilen çocuklar bir süre sonra kurum dışında kendi milletlerinden arkadaşlar bulmakta ve onlarla zaman geçirmektedirler ve bu çocukların birçoğu zararlı alışkanlıklar edinmektedirler. Madde bağımlısı haline gelen çocuklar ileri ki zamanlarda madde taşıyıcısı, satıcısı haline gelebilmektedirler. Ayrıca çocuklardan bazıları da maddi gelirleri olmamasından dolayı okula gitmek yerine maddi kazanç sağlamak için kaçak yollarla iş bulup çalışmaktadırlar.” diye ifade etmiştir.

Personel ile yapılan görüşmelerde genel olarak çocukların eğitim sorunları ile ilgili; Kuruluş bakımına alınan refakatsiz çocuklar, ülkelerinde temel eğitimi bitirmiş, yarıda bırakmış hatta hiç temel eğitime başlamamış durumda dahi olabilmektedirler. Türkiye’ye gelen refakatsiz çocukların bir kısmı eğitim hayatına devam etmeleri için yapılan çalışmalara olumlu dönüt verip örgün ya da yaygın eğitim hayatına başlarken, bir kısmı ise eğitim hakkını reddetmeyi tercih etmektedirler diye ifade etmişlerdir.

Eğitime devam etmek isteyen çocukların işlemleri kuruluşlarda görevli danışman/grup sorumlusu tarafından sağlanıp takibi yapılır. Çocukların derslerine devamlılık sağlaması, derslerine yoğunlaşması için gerekli rehberlik çalışmaları yapılmaktadır. Fakat çocuklar eğitime başladığı ilk günlerde ileri düzeyde adaptasyon ve dil kaynaklı eğitimden sıkılma/uzaklaşma problemi yaşamaktadırlar diye belirtmişlerdir.

Sonuç olarak uygulanan anket ve yapılan görüşmeler neticesinde, okula devam eden refakatsiz çocukların yaşadığı en büyük sorunun dil kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Maddeler halinde diğer sorunları sıralayacak olursak;

- Yeteri kadar dil bilgisine sahip olmadıkları için akademik dili anlayamamaları.
- Dil bilmemekten kaynaklı olarak sınavlardan düşük not almaları.
- Yeteri kadar Türkçe bilmedikleri için ders konularını anlayamamaları.
- Okulda sosyal çevre edinememeleri.
- Öğretmen ve arkadaşları tarafından dışlanmaları.
- Okul ve eğitim kurallarına uyum sağlayamamaları.
- Düşük not almalarından dolayı eğitim hayatlarına son vermeleri.
- Okula çok fazla devamsızlık yapma eğilimi göstermeleri.

Eğitim hayatına başlamak istemeyen çocuklar, okula gitmek istememelerinin nedenini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

- Türkiye'ye eğitim almak için değil, para kazanmak için gelmeleri.
- Türkiye'yi Avrupa'ya geçiş ülkesi olarak görmelerinden dolayı okula gitmek istememeleri.
- Bazı çocukların, çekingenlik ve kendilerini yetersiz hissettiklerinden dolayı eğitim hayatına girmek istememeleri.
- Çocukların bazıları ise kuruluş içerisinde sadece barınma ihtiyacını gidermeyi yeğlemeleri.

Eğitime devam etmek istemeyen çocukların çalışmayı isteme sebepleri arasında ise;

- Ailelerine para gönderme.
- İltica işlemleri tamamlanana kadar para biriktirme.
- Avrupa ülkelerine kaçak yollarda gidebilmek için para biriktirme gibi sebepler bulunmaktadır.

4.3.4. Mesleki Eğitim Sorunu

Çocuklara ve personele yöneltilen sorular neticesinde ortaya çıkan bir diğer sorun ise mesleki eğitim sorunudur.

Kuruluş idarecileri ile yapılan görüşmede, İdareciler; Refakatsiz çocukların birçoğu ülkelerinde herhangi bir mesleki eğitim almamış olarak ülkemize gelmektedirler. Mesleki eğitimi olmayan çocuklar, reşit olarak kuruluştan

ayrıldıklarında iş bulma problemini daha çok yaşamaktadırlar. O yüzden kuruluş bakımında iken çocukların mesleki eğitime yönlendirilmeleri önem arz etmektedir diye belirtmişlerdir. Aşağıda refakatsiz çocuklarla ve personel ile yapılan görüşmeler sonucunda mesleki eğitim ile ilgili elde edilen sorunlara yer verilmiştir.

- Türkiye genelinde bulunan refakatsiz çocukların kaldığı Çocuk destek merkezlerinin bulunduğu illerin hepsinde, uygulamada bulunan farklılıklardan dolayı Mesleki Eğitim konusunda sorunlar yaşanmaktadır.
- İş-kur İl Müdürlükleri tarafından açılan Mesleki Eğitim Kursları, bazı illerde faaliyet gösterirken, bazı illerde ise çeşitli sebeplerle faaliyetlerine başlayamamıştır.
- Yapılan araştırma sonucunda, illerin hepsinde İş-kur İl Müdürlüğü'nde farklı uygulamalar olduğu, kimi kuruluşlarda halen Meslek Edindirme Kurslarının açılmadığı belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere İş-Kur İl Müdürlüklerinde ortaya çıkan uygulama farklılıkları çocukların Mesleki Eğitim almaları hususunda eksiklik meydana getirmekte ve mağduriyete sebep olmaktadır.

Araştırma esnasında kuruluş personelinin ifade ettiği başka bir mesleki eğitim sorunu da Mesleki Eğitim Merkezlerinde karşılaşılan sorunlardır. Çocukların mesleki eğitim merkezinde çıraklık, kalfalık ve ustalık belgeleri alabilmeleri bazı sebeplerden dolayı mümkün görünmemektedir. Mesleki Eğitim Merkezinin bağlı olduğu yönetmelik gereği, refakatsiz çocukların,

- A1 seviye dil kursunu bitirmiş ve asgari A2 seviye dil kursuna başvuru yapmış olması gerekmektedir.
- Ustalık belgesine sahip bir esnafın, çocuğu sigortalı olarak işe başlatması gerekmektedir fakat esnafın bu sebepten dolayı böyle bir girişimde bulunmadıkları görülmüştür.
- Çocukların haftada en az bir gün Mesleki Eğitim Merkezinde eğitim alacak olması, esnafın o gün içerisinde, çalışacak çocuğun iş gücünden yararlanamayacak olması işverenler için bir sorun olarak görülmektedir.

Yukarda belirtilen sebeplerden dolayı, refakatsiz çocukların Mesleki Eğitim Merkezinde çıraklık, kalfalık ve ustalık belgelerini alamadıkları, kayıt

yaptıramadıkları tespit edilmiştir. Konu ile ilgili, bağlı bulunan bakanlık tarafından refakatsiz çocukları kapsayan bir düzenleme getirilmesi refakatsiz çocukların mesleki eğitim sorunlarının çözülmesinde etkili olacaktır.

4.3.5. Sağlık Sorunu

Yapılan araştırmada Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altında bulunan refakatsiz çocukların yaşadıkları sağlık problemlerinin neler olduğuna dair çocuklar, personel ve uzmanlardan elde edilen sonuçlar ve bazı görüşme örnekleri aşağıda verilmiştir.

Kuruluşa kalan çocuklardan M.H. : “Türkiye’ye geldiğimde beni hastaneye götürdüler. Burada verem olduğumu söylediler. Kuruluşumuz beni tedavi ettirdi. Ülkemizde aşı olmadığımız için bu hastalığın birçok arkadaşımızda da görüldüğünü söylediler. Şu an iyiyim. Başka bir sorun yaşamadım.” diye ifade etmiştir.

Yine bir başka refakatsiz çocuk S.T. : “Kaçakçılar bizi Türkiye’ye getirirlerken, çok zor şartlarda getiriyorlar. Bazen mayınlı ve askerlerin olduğu yerlerden geçerken arkadaşlarımızdan bazıları yaralandılar. Türkiye’de tedavi oldular. Bende Türkiye’ye gelmeden yolumuzu kesen bir grup tarafından elimden yaralanmıştım. Şimdi iyileştim ama elimi tam olarak kullanamıyorum.” diye belirtmiştir.

Çocuk destek merkezinde barınmakta olan refakatsiz çocuk B. T. H.; Afganistan’dan Türkiye’ye gelirken çok zor şartlarda geldiklerini, bazen aç ve susuz kaldıklarını, kötü hava koşullarında günlerce yürüdüklerini bu yüzden birçok arkadaşında çeşitli hastalıklar oluştuğunu söylemiştir. Verem, uyuz gibi hastalıkların arkadaşlarında çok görüldüğünü, kendisinin de bu hastalıkları geçirdiğini ama Türkiye’de tedavi olduğunu ve iyileştiğini belirtmiştir.

Başka bir refakatsiz çocuk Ş.N. ; kuruluşa ilk geldiğinde hastaneye gitmekte zorluk yaşadığını, bazı tedavilerini yaptırmadıklarını ama daha sonra bunların düzeldiğini ifade etmiştir.

Irak uyruklu refakatsiz çocuk B. M. ile yapılan görüşmede; ülkelerinde savaş ve terörün çok olduğunu ve uzun zaman devam ettiği için birçok aşı ve tedaviyi alamadıklarını ve bu yüzden çok fazla hasta olduklarını ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Öğretmen olarak görev yapan H.T. “Göç idaresi ve BM çocukların raporlarını özel hastaneden aldıkları için yeterli değil çocukların kuruluşa kabul edilmeden önce Kamu Hastaneleri veya Devlet Hastanelerinden raporların alınması gerekmektedir. Bulaşıcı hastalıklarla ilgili birçok çocuğun raporları mevcut değil.” diyerek düşüncelerini ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Hemşire olarak görev yapan H.Ü. : “Sağlık açısından yaşanan problemler genellikle çocuğun ilk kabulü esnasından İl Göç idaresi tarafından sağlık kontrollerinin zamanında yapılmamasından kaynaklanmaktadır. BM tarafından yerleştirilen çocukların yaş tespiti ve sağlık kontrolleri anlaşma yaptıkları özel bir poliklinik tarafından yapılmakta ve bu raporların özellikle yaş tespiti konusunda sorunlu olduğu görülmektedir. Kuruluşumuzda sağlık sorunu olan çocuklarımız sağlık kuruluşlarına götürülüp gerekli tetkik ve tedavileri eksiksiz ve düzenli bir şekilde yapılmaktadır.” diye ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde Öğretmen olarak görev yapan K. A. : “Refakatsiz Sığınmacı Çocuklarla ilgili tespit ve kabul işlemlerinin ilk olarak yapıldığı yer İl Göç İdaresi Müdürlüğü olmaktadır. Burada çocukların sağlık kontrolleri yapılması gerekmektedir. İl Göç İdaresi sağlık kontrollerini yapmadan çocuğun tarafımızdan teslim alınmasını talep etmektedir ve bu kuruluştaki kalan diğer çocuklar ve personeller açısından ciddi sağlık riski taşımaktadır. Mevzuata göre çocukların sağlık kontrollerinin İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından yapılması gerektiği belirlenmiştir.” diye ifade etmiştir.

Yine Çocuk destek merkezinde Sosyolog olarak görev yapan İ. K.: “Refakatsiz Sığınmacı Çocuklar savaş ortamından, maddi imkânsızlıklardan kaçıp zor şartlar altında Türkiye’ye sığınıyorlar. Geldikleri yerlerin veya zorlu yolculuklarının olumsuz şartları dolayısıyla hastalandıkları yadsınmaz bir gerçektir. Birçok bulaşıcı hastalık ya da uzun tedavi ve bakım isteyen hastalıklarla ülkemize gelen çocuklarımızı tespit etmek adına birinci adım olarak ilk kayıt oldukları İl Göç Müdürlüğümüz sağlık muayenelerini yaptırıp, kuruluşumuza getirmeli, çocuklarımızın kabulü yapılıncaya kuruluşumuzun sağlık memurları gerekli sağlık takibini yapmalıdır. Bu çocuklar bize sığınmış birer emanettir, bu bilinçte

çalışmalarımızı sürdürmeliyiz diye düşünüyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde idareci olarak görev yapan Ş. Y. : “Refakatsiz çocukların birçoğunda, ülkelerindeki zor şartlar ve göç süresince yaşadıkları sıkıntılar sebebiyle bulaşıcı hastalıklar, psikolojik sorunlar ve çeşitli travmalar bulunmaktadır. Önceleri bu çocuklarla ilgili ilaç ve tedavi konusunda bazı sıkıntılar yaşıyorduk, artık tüm tedavilerini ücretsiz yaptırabiliyoruz. Başka bir problemde ilk başta tespit edilemeyen bazı hastalıkların, toplu yaşanan kuruluşlarımızda personel ve diğer çocuklara bulaşma riskinin olması önemli bir sağlık sorunudur.” diye ifade etmiştir.

Sonuç olarak elde edilen veriler genel olarak incelendiğinde;

- Çocukların, ülkelerden geçiş yaparken kimi zaman mayınlı alanlardan geçmeleri kimi zaman kolluk kuvvetleri ya da bölgesel terör olaylarından dolayı silahla yaralanmalara maruz kalmaları,
- Uzun süre aç ve susuz bir şekilde yürümek gibi nedenlerden dolayı birçok sağlık problemine maruz kalmaları.
- Geçirdikleri göç döneminden kaynaklı psikolojik problemler.
- Ülkelerinde gelişmiş aşı sisteminin olmamasından kaynaklı bulaşıcı ve ölümcül hastalıklar görülmesi.
- Türkiye’ye ilk girişlerde yeterli sağlık taramasının yapılmaması.
- Vaktinde tespit edilmeyen bulaşıcı hastalıkların, personel ve diğer çocuklara bulaşma riski.
- BM personelinin çocukları bir an önce kurumlara yerleştirmek için özel polikliniklerden göstermelik raporlar almaları.
- Çocukların bilinçli temizlik ve sağlık bilgisine sahip olmamaları vb.

Yukarıda belirtilen başlıca sağlık sorunları, refakatsiz çocuklar ve kaldıkları kuruluşlar için büyük bir problemdir. Gerekli tedbirlerin daha çocuğun Türkiye’ye ilk girişinden itibaren alınması ve düzenli kontrollerinin yapılması, bu alandaki sorunları en aza indirecektir.

4.3.6. Sportif Faaliyetlere Katılmama Sorunu

Refakatsiz çocukların dile getirdikleri bir diğ er sorun ise sportif faaliyetlere katılmama sorunudur.

Çocuk destek merkezinde barınmakta olan Afgan uyruklu S.A. ile yapılan görüşmede: “Uzun yıllardır Muai-Thai sporunu yapmaktayım. Afganistan’ da çok iyi dereceler, şampiyonluklar elde ettim. Fakat ne yazık ki ülkemi terk etmek zorunda kaldım. Burada spor hayatıma devam etmek istedim. Fakat bir spor kulübü ile lisanslı olarak resmi müsabakalara çıkamayacağımı, bunun için bazı şartları yerine getirmem gerektiğini öğrendim. Spor hayatıma devam edememek beni çok üzüyor resmi olarak müsabakalara katılamasam da özel kurslara katılarak spor hayatıma devam etmeye çalışıyorum. Umarım bir gün bu sorun çözülür ve spor hayatıma devam edebilirim.” şeklinde yaşadığı sorunu ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde barınmakta olan Afgan uyruklu M.T. ile yapılan görüşmede: “Ülkemde Kick boks sporunda bölgesel şampiyonluk yaşadım. Yıllardır Kick boks yapıyorum fakat savaştan sonra ülkemde spor hayatımı devam ettirebileceğim bir ortam kalmadı. Spor hayatımı Türkiye’ de devam ettirmek istedim ama ne yazık ki sporcu lisansı alamayacağımı öğrendiğimde çok üzüldüm. Spor hayatıma devam etmeyi çok istiyorum.” şeklinde yaşadığı sorunu dile getirmiştir.

Yine Çocuk destek merkezinde Beden Eğitimi Öğretmeni olarak görev yapan M.A. ile yapılan görüşmede: “Kuruluşumuzda bulunan çocukların birçoğunun sportif geçmişi ve yeteneğinin mevcut olduğunu fark ettim. Çocukların sportif hayatlarına devam edebilmeleri için Gençlik Spor İl Müdürlüğüne bağlı yaz okullarında ve spor kurslarında eğitim almaları için gerekli görüşmeleri yaptım ama iki adet sorunla karşılaştım. Birinci sorun, antrenörlerin ve kursta bulunan çocukların, refakatsiz sığınmacı çocukları dışlaması ve kurslara katılmalarını istememeleriydi. Antrenörler, bir süre sonra siz bu kursa gelmeyin diyerek çocukların kursa devam etmesini engellediler.

Yaşadığım ikinci sorun ise sporcu lisansı sorunuydu. Lisans belgesi almak için gerekli evraklarla başvuru yaptığımda, bu çocukların sporcu lisansı alamayacağı cevabını aldım. Çünkü bu çocuklar yasalar gereği Yabancı Uyruklu Sporcu kategorisine girdikleri için, en az bir yıllık oturma izni, pasaport ve ülkesinde bulunan bakanlıktan birkaç belge alınması gerektiğini öğrendim. Refakatsiz

çocukların oturumları 6 aylık verilmekte, ayrıca pasaportlarının olmayışı ve ülkelerindeki bakanlıklarla çok zor iletişim kurulmaktadır. Ne yazık ki bu sorunların bir çözümünü bulamadık. Şu an çocuklar sadece özel kurslara gidip antrenman şeklinde spor hayatlarını devam ettirebilmekte. İsterim ki bu çocuklara lisans çıksın ve birçok sportif başarı elde edelim.” şeklinde yaşadığı sorunları dile getirmiştir.

Refakatsiz çocukların içerisinde, özellikle bireysel spor dallarında başarılı ve daha önce ülkesinde birçok başarıya imza atmış çocuklar bulunmaktadır. Fakat ülkemize geldiklerinde spor hayatlarını aktif olarak sürdürememekte, resmi müsabakalara çıkamamaktadırlar. Bu durumun sebeplerine dair çocuklarla ve personel ile yapılan görüşmeler ve uygulanan anketten elde edilen sonuçlara göre refakatsiz çocuklar:

- Lisans işlemleri esnasında, yabancı uyruklu sporcu olarak sınıflandırıldıkları için, Sicil Lisans Yönetmeliği’nde bulunan şartları yerine getiremedikleri için resmi müsabakalara katılamamaktadırlar.
- Refakatsiz çocukların sadece örgün eğitime devam ettikleri durumlarda Okul Sporları müsabakalarına resmi olarak çıkabilmektedirler.
- Çocukların ülkemizde spor hayatlarına devam edememeleri, çocukların sportif hayatlarını sona erdirmeye ve olumsuz ortamlara yönelmelerine sebep olmaktadır.
- Kuruluşların sportif faaliyetlere gereken önemi göstermemektedirler.
- Çocukların düzenlenen sportif kurs ve faaliyetlere devam ve katılımında istikrarlı olmamaktadırlar.
- Bazı çocukların spor olarak vücut geliştirme salonlarına gitmeyi alışkanlık edinmeleri dolayısıyla yaşlarına uygun olmayan sorunlu ortamlarda bulunmaktadır.
- Antrenörlerin ve kursta bulunan çocukların, refakatsiz sığınmacı çocukları dışlamaları ve kurslara katılmalarını istememektedirler.

Refakatsiz çocukların spor alanında yaşadıkları sorunların bazılarıdır.

İlgili yönetmeliklerin düzenlenmesi, spor alanında yetenekli çocukların tespit edilerek desteklenmesi, kuruluşların çocukların yaşına ve sağlıklı spor yapmalarına uygun ortamları oluşturmaları birçok sportif sorunları çözecektir.

4.3.7. Güvenlik Sorunu

Çocuklara ve personele yöneltilen sorular neticesinde ortaya çıkan bir diğer sorun ise güvenlik sorunudur.

Çocuk destek merkezinde barınmakta olan Afgan uyruklu M.H. ile yapılan görüşmede: “Kendimi güvende hissetmiyorum çünkü Afganistan’dan Türkiye’ye beni getiren kaçakçıya ödemem gereken bir ücret var ve bu yüzden dolayı o adam şu an beni arıyor ve bu durum beni tedirgin ediyor. Bir an önce çalışıp para kazanıp o parayı ödemem gerekiyor.” diyerek yaşadığı sorunu ifade etmiştir.

Çocuk destek merkezinde barınmakta olan Irak uyruklu S.A.E. ile yapılan görüşmede: “Ülkemde bir terör örgütü tarafından esir alındım ve bir yolunu bulup ellerinden kaçtım, ardından da Türkiye’ye kaçak yollarla giriş yaptım. Fakat Türkiye’de de o terör örgütünün bulunduğunu öğrendim ve bu beni çok tedirgin ediyor kendimi güvende hissetmiyorum.” diyerek yaşadığı sorunu ifade etmiştir.

Yine Çocuk destek merkezinde barınmakta olan Afgan uyruklu M. E. M. ile yapılan görüşmede: “Afganistan da savaş var biliyorsunuz, bundan dolayı Amerika’da bulunan annemin kardeşi bizi Amerika’ya davet ederek buradan uzaklaşmamızı sağlamak istedi fakat babam bu olaydan dolayı bize karşı çıktı ve anneme ve bana şiddet uyguladı biz de bundan dolayı annemle Afganistan’dan kaçarak buraya geldik. Babam bizim Türkiye’ye kaçtığımızı öğrenmiş ve o da arkamızdan Türkiye’ye gelmiş ve akrabalarımız aracılığı ile sürekli bizleri tehdit ediyor ve sürekli bizi aradığını belirtiyor. Bundan dolayı annemde bende kendimizi güvende hissetmiyoruz.” diyerek yaşadığı sorunu ifade etmiştir

Başka bir Afgan uyruklu refakatsiz çocuk H. H. ile yapılan görüşmede: “Annem ve iki kardeşimle 5 yıl İran’da yaşadık ve bir süre sonra İran’da kendimizi güvende hissetmemeye başladık ve Türkiye’ye gelmeye karar verdik, kalabalık bir grupta tam Türkiye sınırından içeri gireceğimiz esnada, üzerimize ateş açıldı, o esnada annemi ve kardeşlerimi kaybettim, gece vakti olduğu için hiçbirini bulamadım. Sabah olduğunda Türkiye sınırlarına girmiştik fakat ailemi ne yazık ki

bulamadım 2 yıl oldu halen nerde olduklarını bulamadım. Onlardan uzak olmak tek başına olmak beni çok korkutuyor ve kendimi güvende hissetmiyorum. Umarım bir gün onları bulurum.’’ diyerek yaşadığı sorunu dile getirmiştir.

Refakatsiz sığınmacı çocukların bir kısmı güvenlik problemi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Güvenlik problemi yaşamalarının sebepleri sorulduğunda ise,

- Kendilerini Türkiye’ye getiren insan kaçakçılara verecekleri paranın tamamını veremediklerini ve bundan dolayı insan ticareti yapan şahıslar tarafından tehdit edildiklerini dile getirmektedirler.
- Bazı çocuklar ise ülkelerinde yaşadığı sorunlardan dolayı can güvenliği tehlikede olduğu için Türkiye’ye göç ettiğini, Türkiye’de de sorun yaşadığı bireylerle karşılaşma ihtimali olduğunu varsaydığı için kendini güvende hissetmediğini dile getirmektedir.
- Bazı çocuklar arasında ülke tabanlı gruplaşmaların olduğu, birbirlerine ve diğer çocuklara güvenlik açısından sorun çıkarttıklarını ifade etmişlerdir.
- Çocuklar, gelecek kaygısı, ülkelerinde ve göç ettikleri süre zarfında yaşadıkları sorunlar sebebiyle korku ve güvenlik kaygısı yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Ayrıca yapılan görüşmelerde, refakatsiz çocukların aşağıda belirtilen sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir.

Kuruluş bakımında kalan refakatsiz çocukların yaşadığı sorunlardan birisi de sosyal ve kültürel uyum sorunudur. Refakatsiz çocuklar Türkiye’ye birçok farklı ülkeden gelebilmektedirler. Refakatsiz çocukların geldikleri ülkelerin sosyal ortamı ile Türkiye’nin sosyal ortamı arasında bulunan farklar çocukların sosyal uyum problemi yaşamalarına sebep olmaktadır. Çocuklar yaşadıkları sosyal uyum problemleri sebebiyle kendilerini toplumdaki soyutlama ve dışlama gibi tepkiler verebilmektedirler. Refakatsiz çocukların ülkelerinde yaşadıkları kültürü, Türkiye’de ve kuruluştaki devam ettirmek istemeleri, çocukların kuruluştaki sorunlar yaşamalarına sebep olmaktadır. Çocukların ülkelerinde normal karşılanan kültürel bir durum Türkiye’de anormal karşılanabilmektedir. Çocuklar, bu durumun anormal karşılanmasından dolayı şaşkınlığa uğramakta, bu alışkanlığını bir süre devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Bu durumda bir bocalama dönemi yaşayabilmektedirler.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocuklar ve bu kuruluşlarda görev yapan personeller, refakatsiz çocukların yaşadığı çalışma, eğitim, sağlık, spor ve güvenlik sorunlarının temelinde ‘dil sorununun’ yani Türkçe bilmemenin yattığını belirtmişlerdir.

Refakatsiz çocukların dil kaynaklı iletişim sorunları personel ve diğer çocuklar arasında sorun oluşturacak anlaşmazlıklara sebep olmaktadır. Duygularını, düşüncelerini, isteklerini ve sıkıntılarını karşı tarafa anlatamayan çocuklar ve personeller çoğu zaman kuruluş yaşamlarında büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Aynı zamanda çocuklar Türkçe bilmedikleri için toplum içerisinde de kendilerine yer bulamamaktadırlar.

Türkçe bilmeyen çocuk eğitim hayatında birçok olumsuzlukla karşılaşmakta, okul hayatına, arkadaş ortamına, derslere uyum sağlayamamakta ve bir süre sonra eğitim hakkından vazgeçmekte ve kendini soyutlamaktadır.

Türkçe bilmeyen çocuk iş hayatında kendisine bir yer bulamamaktadır. Kanunlar ve yasalar gereği çalışması yasak olan bu çocuklar kaçak yollarla çalışmak için girişimlerde bulunmakta, fakat dil bilmedikleri için bir mesleki uzmanlıkları dahi olsa, istedikleri sonuçlara ulaşamamaktadırlar.

Yine Türkçe bilmeyen çocuklar sosyal ve kültürel ortamlara girememekte, girse de uyum sağlayamamaktadırlar. Bir ortama uyum sağlayabilmenin ilk şartı aynı dili konuşabilmektir. Dil bireylerin toplumla uyum sağlayabilmesini sağlayan en önemli unsurdur. Dil bireye toplum içerisinde yer kazandıran, toplumla etkileşim halinde iç içe yaşamasını sağlayan bir etkidir.

Çocuk destek merkezlerinde bakım altında bulunan refakatsiz çocukların yaşadıkları sorunların geneline bakıldığında Türkçe bilmemelerinin büyük bir ölçüde etkisinin olduğu görülmektedir.

4.4. Çocuk destek merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocuklar Hangi Yollarla Türkçe Öğrenmektedirler?

Araştırmaya katılan personellere sorulan, Kuruluşunuzdaki refakatsiz çocuklar Türkçeyi nerede, hangi yollarla öğreniyorlar? sorusuna verdikleri cevaplara ait yüzde ve frekans dağılımları Tablo 4.16’da sunulmaktadır.

Tablo 4.16: Kuruluşlarda Refakatsiz Çocuklara Yönelik Yapılan Türkçe Öğretim Çalışmalarına Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kuruluşunuzdaki refakatsiz çocuklar Türkçeyi nerede, hangi yollarla öğreniyorlar?	f	%
Kuruluştta, diğer refakatsiz çocuklardan ve personelden rastgele Türkçe öğreniyorlar.	22	27,2
Kuruluştta, kendi personelimiz tarafından verilen Türkçe kursunda öğreniyorlar.	5	6,2
Kuruluştta, Halk Eğitim Merkezi personeli tarafından verilen Türkçe kursunda öğreniyorlar.	28	34,6
Çocuklar okulda Türkçe öğreniyorlar.	26	32,1
Toplam	81	100

Tablo 4.16 incelendiğinde, personelin %34,6’sı Refakatsiz çocukların kuruluştta, Halk Eğitim Merkezi personeli tarafından verilen Türkçe kursunda öğrendiğini”, %32,1’i Çocukların okulda Türkçe öğrendiğini, %27,2’si Kuruluştta diğer refakatsiz çocuklardan ve personelden rastgele Türkçe öğrendiğini, %6,2’si ise kuruluştta kendi personelimiz tarafından verilen Türkçe kursunda öğrendiğini belirtmişlerdir.

Buna göre çocukların üçte ikisi Türkçeyi Kuruluş içerisinde Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından açılan kurslarda ve okulda öğrenirken yine çocukların dörtte birinden biraz fazlası (%27,2) informal yollarla Türkçe öğrenmektedirler.

Çocuk destek merkezi ile Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü iş birliği içerisinde, kuruluştta gelen çocuklara ilk olarak Türkçe A1 seviyesi düzeyinde Türkçe kursu açılmaktadır. Halk Eğitim Merkezlerinde refakatsiz çocuklara Türkçe öğretmek amacıyla açılan kurslarda çocuğun;

- Oturduğu yer, tanıdıkları, sahip olduğu şeyler hakkında en basit soruları yöneltilmeleri ve benzeri soruları yanıtlamaları.
- En temel gereksinimler ya da iyi bilinen konular söz konusu olduğunda, basit ifadeler kullanmaları ve sorulan soruları yanıtlamaları.
- Kendilerini ve başkalarını tanıtmaları, nerede yaşadığı gibi kişisel bilgileri sormaları, cevaplamaları.
- Karşısındaki insanların yavaş ve açık konuşarak kendisine yardımcı oldukları sürece onlarla basit bir şekilde konuşmaları.

- Basit bir metni okumaları.
- Basit bilgi formlarına kendi kişisel bilgilerini yazmaları.
- Sayılar, miktarlar, fiyat ve zaman birimleri ile baş etmeleri.
- Basit nezaket kalıplarını kullanmaları.
- Basit bir şekilde yapılan yol tariflerini anlamaları amaçlanmaktadır.

Kuruluş idarecileri, A1 seviye Türkçe kursu tamamlandıktan sonra başarılı olan çocuklar için A2 seviye Türkçe kursunun açıldığını belirtmişlerdir. A2 seviye Türkçe kursuna katılan çocuklara, kurs sonunda,

- Kendileri ve aileleri, alışveriş, görmek istedikleri yerler, meslekler vb. konularda sıkça karşılaşılan ifade ve deyimleri anlamaları.
- Kendi tecrübelerini uygun ifade ve deyimlerle anlatabilmeleri.
- Gündelik konular hakkında basit bilgi alışverişi yapabilmeleri.
- Gündelik işleri yaparken iletişim kurabilmeleri.
- Anlık ihtiyaçlarını ve duygularını dile getirebilmeleri.
- Geçmişlerini basit ifadeler kullanarak tanımlayabilmeleri.
- Çevrelerini betimleyebilmeleri.
- Yapılan bir davete uygun karşılık verebilmeleri.
- Gelecekteki planlarından bahsedebilmeleri.
- Yol tariflerini anlamaları ve yol tarif edebilmeleri amaçlanmaktadır.

Refakatsiz çocukların bir başka Türkçe öğrenme yolu ise örgün eğitim veren okullardır. Okullarda hafta sonları refakatsiz çocuklar için Türkçe kursları açılmaktadır. Bu kurslarda çocuklar için etkin Türkçe öğrenme ortamıdır. Bu kurslar genellikle okul öğretmenleri tarafından yabancı uyruklu öğrencilere Türkçe dil becerilerini geliştirmek amacıyla açılmaktadır. Fakat bu kurslara sadece okula giden çocuklar katılmakta, çocukların da çoğu düzenli katılmamaktadır. Okullarda verilen dersler aracılığı ile Türkçe öğrenen çocuklar, öğretmenler ve diğer öğrenciler ile sürekli iletişim halinde bulunarak da dil öğrenmelerini geliştirmektedirler

Çocukların Türkçe öğrenmelerinde etkili olan bir diğer öğrenme ortamı da kuruluş içerisinde personel ve Türkçe bilen çocuklar aracılığıyla gerçekleşen Türkçe öğrenmedir. Çocuklar birbirleriyle ve personelle sürekli iletişim halinde bulunarak kendi kendine bir Türkçe Öğrenme yöntemi geliştirebilmektedir. Fakat bu yöntem, sadece çocukların günlük ve anlık ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar Türkçe öğrenebilmelerini sağlamaktadır.

Yapılan araştırmada refakatsiz çocuklara ÇODEM'ler ile TÖMER'ler arasında Türkçe öğretimi konusunda rehberlik, destek hizmetleri, materyal ve diğer konularda yeterli düzeyde herhangi bir iş birliği olmadığı, yeterli iletişim sağlanamadığı görülmüştür. Bazı kuruluşların bu konuda girişimde bulunduğu fakat TÖMER kurs ücretlerinin fazla olması veya illerdeki TÖMER'lerin yeni kuruluyor olması, kendi sistemlerini daha oturtamamış olmaları gibi nedenlerle başarılı olmadıkları tespit edilmiştir.

Çocuk destek merkezlerinde Türkçe öğrenimi konusunda İl içerisinde bulunan TÖMER'lerden dil kursu desteği alınabilir fakat Tömer'lerin kurs ücretlerinin yüksek olması, ÇODEM'lerin TÖMER kursları için mali kaynak sağlayacak bir ödeme kaleminin olmamasından dolayı TÖMER'den dil kursu desteği alınamamaktadır. Bu hususta AÇSHB ile TÖMER arasında bir protokol imzalanıp, ÇODEM'lerde kalan refakatsiz çocukların TÖMER kurslarından ücretsiz faydalanması sağlanabilir.

4.5. Çocuk destek merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocukların Türkçe Dil Seviyeleri Nedir?

Araştırmaya katılan çocuk ve personellere, refakatsiz çocukların başlangıç düzeyi olan A1 Türkçe dil seviyesinde zorlandıkları Türkçe dil becerilerini belirlemek amacıyla sorulan, Türkçe Öğrenirken Aşağıdaki Dil Becerilerinden En Çok Hangisinde Zorlanılmaktadır? Sorusuna verdikleri cevaplara ait yüzde ve frekans dağılımları Tablo 4.17'de sunulmaktadır.

Tablo 4.17: Çocukların ve Personelin Türkçe Öğrenirken Aşağıdaki Dil Becerilerinden En Çok Hangisinde Zorlanılmaktadır? Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı

Türkçe Öğrenirken Aşağıdaki Dil Becerilerinden En Çok Hangisinde Zorlanılmaktadır?	Çocuklar		Personel	
	f	%	f	%
Dinleme	42	20,2	5	6,2
Konuşma	18	8,7	22	27,2
Okuma	74	35,6	26	32,1
Yazma	74	35,6	28	34,6
Toplam	208	100	81	100

Tablo 4.17 incelendiğinde, “Hangi dil becerisinde zorlanılmaktadır” ile ilgili soruya çocukların, %35,6’si “Okuma”, %35,6’sı “Yazma”, %20,6’sı “Dinleme”, %8,7’si “Konuşma” becerisinde zorlandığı cevabını vermiştir. Buna göre araştırmaya katılan çocukların büyük bir kısmı “okuma/anlama” ve “yazma” becerilerinin zor olduğunu belirtmiştir.

Aynı soru personele “çocuklar hangi dil becerisinde zorlanmaktadır” diye sorulduğunda ise %34,6’sı “Yazma” becerisinde, %32,1’i “Okuma” becerisinde, %27,2’si “Konuşma” becerisinde, %6,2’si “Dinleme/Anlama” becerisinde çocukların zorlandıkları cevabını vermişlerdir. Buna göre personelin büyük bir kısmı çocukların “okuma” ve “yazma” becerilerinde zorlandıklarını düşünmektedir.

Araştırmaya katılan çocuklar da personel de en çok “okuma” ve “yazma” becerilerinde zorlandığını belirtmişlerdir. Ancak çocukların beşte biri (%20,6) “dinleme” becerisinde zorlandıklarını belirtirken, personelin çok azı (%6,2) bu görüşe katılmıştır. Bunun nedeninin personel ile çocuklar arasındaki iletişimden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Benzeri bir farklılıkta “konuşma” becerisinde görülmektedir. Çocukların çok azı konuşmada zorlandıklarını belirtirken, personelin dörtte birinden fazlası (%27,2) çocukların konuşmada zorlandıklarını belirtmiştir. Bu farklılığın da iletişimden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çocuk destek merkezlerinde görev yapan personele sorulan “Kuruluşunuzda bulunan refakatsiz çocuklara bu zamana kadar Türkçe seviye

belirlemesi yapıldı mı?’’ sorusuna personelden herhangi biri olumlu cevap vermemiştir. Buna göre kuruluşların hiç birisinde çocukların Türkçe seviyelerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Türkçe dil becerilerine ait soru dağılımları Tablo 4.18’de sunulmaktadır.

Tablo 4.18: Türkçe Dil Becerilerine Ait Soru Dağılımları

Dil Becerisi	Sorular
Dinleme Alanı	1, 3, 5
Konuşma Alanı	2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
Okuma Alanı	15, 16, 18, 21, 14, 19
Yazma Alanı	13, 17, 20, 22, 23

Tablo 4.18 incelendiğinde, refakatsiz çocuklara, başlangıç Düzeyi A1 Türkçe dil seviyelerini belirlemek amacıyla uygulanan, dil becerileri anketi, Dinleme, konuşma, okuma, yazma alanlarından oluşmaktadır.

Dinleme alanının 1, 3 ve 5. sorulardan, konuşma alanının 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12. sorulardan, okuma alanının 15, 16, 18, 21, 14, 19. sorulardan ve yazma alanının 13, 17, 20, 22, 23. sorulardan oluştuğu görülmektedir. Başlangıç düzeyi olan A1 Türkçe dil seviyesi düzeyinde amaçlanan hedeflere ne kadar ulaştıkları ‘Hiç’, ‘Az’, ‘Orta’ ve ‘İyi’ olarak derecelendirilmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların dil becerilerine ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.19’da sunulmaktadır.

Tablo 4.19: Refakatsiz Çocukların Dil Becerilerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Dil Becerisi Seviyesi		Hiç	Az	Orta	İyi	\bar{X}	Toplam
Dinleme Alanı	N	43	29	31	105		208
	%	20,67	13,94	14,90	50,48	2,8051	100
Konuşma Alanı	N	49	21	34	104		208
	%	22,55	10,09	16,34	50	2,7365	100
Okuma Alanı	N	78	24	34	72		208
	%	37,5	11,53	16,34	34,61	2,5041	100
Yazma Alanı	N	78	30	28	72		208
	%	37,5	14,42	13,46	34,61	2,3846	100

Tablo 4.19’da Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların, başlangıç düzeyi olan A1 Türkçe dil seviyesi düzeyinde, dinleme, konuşma, okuma ve yazma alanlarında seviyelerini derecelendirmek amacıyla yapılan anket sonuçlarına ait istatistiki bilgilere bakıldığında,

- Dinleme alanında, araştırmaya katılan 208 refakatsiz çocuğun, başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesi içinde yer alan derecelerden, %20,67’sinin “hiç”, %13,94’ünün “az”, %14,90’ın “orta”, %50,48’inin ise “iyi” derecede olduğu belirlenmiştir.
- Konuşma alanında, araştırmaya katılan 208 refakatsiz çocuğun, başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesi içinde yer alan derecelerden, %22,55’inin “hiç”, %10,09’unun “az”, %16,34’ünün “orta”, %50’sinin ise “iyi” derecede olduğu belirlenmiştir.
- Okuma alanında, araştırmaya katılan 208 refakatsiz çocuğun, başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesi içinde yer alan derecelerden, %37,5’inin “hiç”, %11,53’ünün “az”, %16,34’ünün “orta” ve %34,61’inin ise “iyi” derecede olduğu belirlenmiştir.
- Yazma alanında, araştırmaya katılan 208 refakatsiz çocuğun, başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesi içinde yer alan derecelerden, %37,5’inin “hiç”, %14,42’sinin “az”, %13,46’sının “orta”, %34,61’inin ise “iyi” derecede olduğu belirlenmiştir.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların, başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyelerinin genel ortalamalarına bakıldığında ise;

- Dinleme alanında ortalamalarının ($\bar{X}=2,80$) olduğu, araştırmaya katılan çocukların yarısının dinleme-anlama düzeyinde A1 seviyesinde (iyi derecede) oldukları görülmüştür.
- Konuşma alanında ortalamalarının ($\bar{X}=2,73$) olduğu, araştırmaya katılan çocukların yine yarısının konuşma alanında A1 seviyesinde (iyi derecede) oldukları tespit edilmiştir.
- Okuma alanında ortalamalarının ($\bar{X}=2,50$) olduğu, araştırmaya katılan çocukların yarısından azının okuma-anlama alanında A1 seviyesinde (iyi derecede) oldukları tespit edilmiştir.

- Yazma alanında ortalamalarının ($\bar{X}=2,38$) olduğu, araştırmaya katılan çocukların yine yarısından azının yazma alanında A1 seviyesinde (iyi derecede) oldukları tespit edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde çocukların yarısının “dinleme” ve “konuşma” alanındaki dil becerilerinde başlangıç düzeyi olan A1 seviyesinde iyi derecede olduğu, diğer yarısının ise A1 seviyesinde hiç ya da az derecede oldukları tespit edilmiş olup, bu durumda araştırmaya katılan çocukların yarısının henüz Türkçe bilmedikleri anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda çocukların sadece üçte birinin “okuma” ve “yazma” alanındaki dil becerilerinde A1 seviyesinde iyi derecede oldukları, geriye kalan üçte ikisinin ise bu alanlarda A1 seviyesinde hiç ya da az derecede oldukları görülmüştür.

Ayrıca çocuklardan üçte birinin tüm dil becerilerinde, başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesinde iyi derecede olduğu, temel gereksinim düzeyi olan A2 Türkçe dil seviyesine hazır oldukları anlaşılmaktadır.

4.6.Çocuk destek merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocuklara Verilen Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar Nelerdir?

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocuklara verilen Türkçe öğretimde karşılaşılan sorunlara ilişkin çocuklar ile personel görüşlerini şöyle belirtmişlerdir;

Kuruluştaki kalan refakatsiz çocuk Ş. R. : “Türkçe öğrenmek zor, öğrenmek istemiyorum. Zaten Türkiye’de kalmayacağım. Kurslara katılmak benim için zaman kaybı olmaktadır. Çalışıp para biriktirmem lazım.” diye belirtmiştir.

Refakatsiz çocuk A. Z. : “Ben Türkiye’de kalmak istemiyorum, Avrupa’ya geçiş yapacağım, orada Türkçe benim işime yaramaz, zaten kurslar çok sıkıcı oluyor.” diye ifade etmiştir.

Başka bir refakatsiz çocuk E. S. : “Arkadaşlarımız Türkçe öğrenmenin zor olduğunu ve gereksiz olduğunu düşünüyor. Türkçe öğrenmeye ön yargılı bakıyorlar. Okullarda da zaten çok sıkılıyorlar. Çalışıp para kazanmak okula veya Türkçe kursuna gitmekten daha mantıklı geliyor. Hem ailelerine para göndermeleri gerekiyor.” diye ifade etmiştir.

Kuruluşta öğretmen olarak görev yapan H. N. : ‘‘Halk Eğitim Merkezi desteğiyle kuruluş bünyesinde açılan dil kurslarında, çocuklara eğitim verecek usta öğreticinin hem çocuklarının dilini bilmesi hem Türkçe öğretim tekniklerini bilmesi gerekmektedir. Ne yazık ki küçük şehirlerde hem Türkçe öğreticisi olan hem de çocukların ana dillerini bilen eğitmen bulmak en byk sorunlardan birisidir. Çünkü yabancı bir ocuğa Türkçe öğretebilmek için o çocuğun dilini de az çok bilmek önemlidir.’’ diye belirtmiştir.

Kuruluşta müdür yardımcısı olarak görev yapan S. T. : ‘‘Genellikle ocuklara Türkçe öğretecek kalifiye eleman bulmak çoğu zaman zor olmaktadır. Türkçe öğretimini yapabilecek kalifiye elemanlar ise ücret yetersizliğinden veya azlığından bu işe sıcak bakmamaktadırlar.’’ diye ifade etmiştir.

ocuk destek merkezinde Halk Eğitim Merkezi bünyesinde kurs aan öğretmen D. Y. : ‘‘Kuruluş bünyesinde açılan kurslarda sınıf ve materyal yetersizliği yaşanmaktadır. Kuruluşta tam donanımlı Türkçe dil sınıfı bulunmamaktadır. Çocukların seviyesinde yeterli kaynak kitap bulmakta kuruluş zorlanmaktadır. Ses, görüntü vb kaynaklar kuruluş da nerdeyse yok denecek kadar azdır. Çoğu zaman kuruluşta sınıf ve materyal bulma kurs veren eğiticinin gayreti ile sağlanmaktadır.’’ diye ifade etmiştir.

Kuruluşta danışman olarak görev yapan H. E. : ‘‘ocuklar okullarda açılan Türkçe kurslarına düzenli devam etmiyorlar, okullarda kaynak ve materyal eksikliği var, Öğretmenler yabancı uyruklu ocuklara Türkçe kursu açmak istemiyor, kurslar yeteri kadar ilgi görmüyor.’’ diye belirtmiştir.

ocuk destek merkezinde idareci olarak görev yapan N. S. : ‘‘Karşılaşılan sorunlardan birisi de TÖMER’ler ile yapılması gereken çalışmaların nerdeyse yok denecek kadar az olmasıdır. TÖMER’lerden kurslar veya Türkçe öğretimi konusunda gerekli destek sağlanmıyor. TÖMER’lerin bir ocuk için en az iki bin ile dört bin TL arasında kurs creti istemesi, ocukların TÖMER iş birliğinde dil eğitimi almasını engellemektedir’’

Kuruluş personeli T. A. : ‘‘Kuruluşta bulunan çocukların bir kısmı ise, hiçbir beklentisi olmayan, sadece barınmayı amaçlayan, Türkçe kursu da dâhil olmak üzere hiçbir sosyal kültürel ya da sportif kursa katılmayan, sadece gezinmeyi, beslenmeyi, televizyon izlemeyi benimseyen çocuklardır. Bu ocuklar kurslara,

personellerinde desteği ile bir süre katılmakta, fakat tek bir kelime dahi öğrenememektedirler. Çocukların herhangi bir beklentisi olmaması, Türkçe öğrenmeyi bir ihtiyaç görmemeleri, belki de yaşadıkları psikolojik sarsıntılar, dil öğrenme önünde önemli bir engeldir.” diye belirtmiştir.

Ayrıca araştırmada elde edilen bir başka sorun, Kuruluşlarda kalan çocuklar arasında düzenli kalanların az olması, sirkülasyonun çok olması, uzun süre kayıtlı olan çocukların bile çoğu zaman çeşitli sebeplerle kaçak durumda olmaları, düzenli bir Türkçe öğretimini zorlaştırmaktadır.

Önemli bir diğer sorun ise, kuruluşlarda Türkçe öğretimini öncelikli bir yerinin olmamasıdır. Daha çok çocuklara barınma ve koruma hizmetlerine odaklanmış olan kuruluşlar, Türkçe öğretimine gereken önemi vermemektedirler.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocuklara verilen Türkçe öğretimde karşılaşılan sorunlara yönelik personele ve refakatsiz çocuklara yöneltilen soruya verilen cevaplar birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan sorunlar önem sırasına göre aşağıda sunulmuştur.

- Kuruluş bünyesinde açılacak kursa eğitici ya da usta öğretici bulma sorunu.
- Sınıf ve materyal yetersizliği.
- Çocukların kurslara düzenli devam etmemeleri.
- Çocukların Türkçe öğrenmeye karşı isteksiz olmaları.
- Çocukların psikolojik sorunları veya hayattan herhangi bir beklentisinin olmaması.
- Çocukların kuruluşlarda düzenli ve sürekli olarak kalmamaları.
- Kuruluşlarda Türkçe öğretimine yeterince önem ve öncelik verilmemesi.
- Okullarda açılan Türkçe kurslara ilginin olmaması.
- Okullarda öğretmenlerin yabancı uyruklu çocuklara Türkçe kursu açmak istememesi.
- TÖMER’lerden Türkçe öğretimi konusunda yeterli rehberlik ve destek hizmetlerinin alınamaması gibi sebepler Türkçe öğretimde karşılaşılan başlıca sorunlardır.

5.BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bankalığına bağlı Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların demografik özelliklerine ilişkin sonuçlar:

Araştırmaya katılan çocukların %47,1'i Afgan, %21,6'sı Suriye, %20,2'si Irak, %7,7'si İran, %0,5'i Kongo, %0,5'i Mısır, %1'i Pakistan, %0,1'i Gine, %1'i Somali ülkelerinden göç ederek ülkemize gelmişlerdir. Bu durumda çocukların yarısına yakını Afgan çocuklar oluşturmaktadır. Afganistan uyruklu çocuklardan sonra en çok Suriyeli ve Iraklı çocuklar bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların, %72,22'si 0-1 yıl, %23,5'i 2-3 yıl, %4,3'ü 4 yıl ve üzeri süredir Türkiye'de yaşamaktadırlar. Çocukların büyük çoğunluğunun 0-1 yıl arası, Türkiye'de bulunurken, çok azı 4 yıl ve üzeri Türkiye'de bulunmaktadır.

Refakatsiz çocukların %90,9'u 0-1 yıl, %9,1'i 2-3 yıldır Çocuk destek merkezlerinde kuruluşun bakımında bulunmaktadır. Buna göre çocukların tamamına yakını en fazla 1yıl kuruluşta kalırken çok azı (%9,1) iki yılın üzerinde kalmaktadırlar.

Araştırmaya katılan çocuklar, %24'ünün hiç okula gitmediği/okuma yazma bilmediği, %3,4'ünün hiç okula gitmediği/okuma yazma bildiği, %22,1'inin ilköğretimi yarıda bıraktığı, %10,6'sının ilköğretimi bitirdiği, %10,6'sının ortaöğretimi yarıda bıraktığı, %29,3'ünün ortaöğretimi bitirdiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Buna göre çocukların yarısının ya hiç okula gitmediği ya da yarıda bıraktığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların %63,5'inin okula gitmediği, %2,9'unun ilköğretime devam ettiği, %33,7'sinin Ortaöğretime devam ettiği görülmüştür. Bu

durumda Türkiye’de refakatsiz çocukların yarısından fazlasının okula gitmediği anlaşılmaktadır.

Çocukların %41,3’ü Türkiye’de kalmak isterken, %51,4’ü başka bir ülkeye gitmek istemektedir. Tekrar ülkesine dönmek isteyenlerin sayısı ise oldukça azdır (%7,2).

Araştırmaya katılan çocukların %69,2’si Türkçe’den başka yabancı dil bilmekteyken %30,8’i başka dil bilmemektedir. Neredeyse çocukların üçte ikisi Türkçe ve ana dilleri dışında bir dil bilmektedir.

Araştırmaya katılan refakatsiz çocukların, %21,7’si Türkçeyi hiç konuşamamakta iken, %29,8’i az konuşabilmekte, %16,3’ü orta derecede konuşabilmekte, %32,2’si ise iyi derecede konuşabilmektedir. Bu durumda çocukların yarıya yakını Türkçeyi ya hiç konuşamamakta ya da az konuşabilmektedir. İyi derecede konuşabilenlerin oranı ise dörtte birden (%32,2) biraz fazladır.

Refakatsiz çocukların tamamına yakını (%93,7) Türkçe öğrenmek isterken, çok azı (%6,3 ü) Türkçe öğrenmek istememektedir.

Araştırmaya katılan çocukların, %26’sı Türkçe öğrenmenin çok zor olduğunu, %47,6’sı zor olduğunu, %22,6’sı kolay olduğu, %3,8’i ise çok kolay olduğunu düşünmektedir. Buna göre çocukların büyük çoğunluğu Türkçe öğrenmenin zor olduğuna inanmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların %20,6’sı dil becerilerinden “Dinleme”, %8,7’si “Konuşma”, %35,6’si “Okuma”, %35,6’sı “Yazma” becerisinde zorlanmaktadır. Buna göre araştırmaya katılan çocukların büyük bir kısmı “okuma” ve “yazma” becerilerinde zorlanmaktadırlar.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların karşılaştıkları başlıca sorunlar ve bu sorunlar arasında Türkçe öğrenmenin yeri ve önemine ilişkin sonuçlar:

Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altında bulunan Refakatsiz çocukların karşılaştıkları en önemli sorunu Türkçe bilmemekten kaynaklı *dil-iletişim* sorunudur. Bunu sırasıyla çalışma problemi, eğitim problemi, mesleki eğitim

problemi, sağlık problemi, güvenlik problemi ve sporla ilgili problemler takip etmektedir.

Refakatsiz çocuk kuruluşa geldiğinde iletişim güçlüğü çekmekte, kendisini ifade edememektedir. Farklı ülkelerden gelen çocuklar birbirleriyle iletişim kuramamaktadırlar. Bu durum personel ve diğer çocuklar arasında kriz oluşturacak anlaşmazlıklara sebep olmaktadır. Duygularını, düşüncelerini, isteklerini ve sıkıntılarını karşı tarafa anlatamayan çocuklar ve personeller çoğu zaman ODEM'deki yaşamlarında ve sosyal hayatlarında büyük sorunlar yaşamaktadırlar.

Yine bu durumu fırsata eviren, iletişim kuracak kadar Türkçe bilen bazı çocuklar arkadaşlarını ve personeli maddi ve manevi istismar etmektedir. Biraz Türkçe bilen ve tercümanlık yapan çocuklar arkadaşlarından para istemek ya da kişisel istek ve ihtiyaçlarını karşılatmak gibi yöntemlere başvurmaktadırlar. Kuruluşlarda tercüman bulunmamakta, tercümanlık yapmaya çalışan çocuklar ise doğru tercüme yapmamakta ve kişiler arasında problemler oluşmasına sebep olmaktadır. İletişim zorluğundan dolayı çocukların Türkiye'de ve kuruluşta yaşam şartlarına uyum sağlamalarının kolaylaştırılması açısından ODEM'lerde en az bir tercümana ihtiyaç vardır.

Dil bilmeyen çocuk sosyal evre edinememektedir. Resmi işlemleri esnasında dil bilmedikleri için işlemlerini tamamlayamamaktadırlar. Kuruluş dışına izinli olarak çıktıklarında, alışveriş yaparken esnafla anlaşmamakta, yine kuruluş dışında insanlarla dil kaynaklı sorunlar yaşamaktadırlar. Çocuklar adres tarifi yapamamakta bu durum da çeşitli istismarlara yol açmaktadır.

Kısaca dil sorunu, Türkçe bilmemek refakatsiz çocukların Türkiye'de buldukları sürece hayatlarının her aşamasında en önemli problem olmaktadır. Refakatsiz çocuklar; gerekli Türkçe eğitim ve ğretimi alırlarsa ülkemizde kaldıkları sürece hayatları kolaylaşacak ve temelinde dil-iletişim olan sorunlarını ozeceklerdir.

Özer, Komşuoğlu ve Ateşok'un (2016) yaptıkları çalışmada; öğretmenlerin özel mesleki eğitim ile desteklenmeyen ve müfredat yoğunluğundan dolayı Türkçe okuma yazma sıkıntısı kaynaklı öğrenme güçlüğü çeken ve özel ilgi gerektiren bu öğrencilere yeterince yardım edememenin yarattığı yetersizlik yaşadıkları, Suriyeli ğrencilere verilen eğitimin kalitesini belirleyen öğretmenlerin ve idarecilerin destek ihtiyaçlarının olduğu, dil engeli ile alakalı başka bir sorunun da sınıfa yerleştirmede

yaşandığı, sınıfa yerleştirme ölçütlerinde ilçeler ve okullar arasında farklılıklar bulunduğu, sınıfa yerleştirmede öğrencinin yaşı, Türkçe okuma yazma düzeyi ve bilgi seviyesi gibi farklı ölçütlerden özellikle yaşın öne çıktığı görülmüştür. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, yapılan çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Mercan ve Bütün'ün (2016) yaptıkları araştırmada; Suriyeli sığınmacı çocukların buldukları eğitim kurumlarına uyum sağlamakta ciddi güçlükler yaşadıkları, çocuklar Türkçe bilmedikleri için hem öğretmenleri ile hem de akranları ile iletişim kuramadıkları, bu nedenle de sosyalleşemedikleri ve grubun dışında kaldıkları, sığınmacı konumunda oldukları için beslenme, barınma, temizlik gibi temel ihtiyaçlar noktasında sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, yapılan çalışmadan elde edilen sonuçları desteklemektedir.

Refakatsiz çocukların yaşadığı sorunlardan bir diğeri ise **çalışma-iş** sorunudur. Refakatsiz çocukların çoğunluğu ailelerine para göndermek, kendilerini getiren kaçakçılara paralarını ödemek, başka bir ülkeye gitmek için para biriktirmek gibi sebeplerle çalışmak istemektedirler. Ülkemizde refakatsiz çocukların çalışma izni bulunmadığından, çocuklar kaçak yollarla çalışmaktadırlar. Ayrıca bu çocukların bir kısmının Türkiye'ye çalışmak veya çalıştırılmak için geldikleri ya da getirildikleri düşünülürse çalışma ve iş sorunu onlar için önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğer önemli sorun ise **eğitim** sorunudur. Kuruluş bakımına alınan refakatsiz çocuklar, ülkelerinde temel eğitimi bitirmiş, yarıda bırakmış hatta hiç okula başlamamış çocuklardan oluşmaktadır. Ülkemize gelen refakatsiz çocukların bir kısmı eğitim hayatına devam etmeleri için yapılan çalışmalara olumlu dönüt verip örgün ya da yaygın eğitim hayatına başlarken, bir kısmı ise eğitim hakkını reddetmektedirler.

Okula devam eden refakatsiz çocukların yaşadığı en büyük sorun dil kaynaklı adaptasyon sorunlarıdır. Yeteri kadar dil bilgisine sahip olmadıkları için akademik dili anlayamadıkları görülmüştür. Yeteri kadar Türkçe bilmeyen çocuklar ders konularını anlayamamaktadırlar. Türkçe bilmemeden kaynaklı olarak sınavlardan düşük not almaktadırlar. Düşük not almalarından dolayı okulu terk etmektedirler. Okulda sosyal çevre edinmemekte, okulda kurallara uyum

sağlayamamakta, öğretmen ve arkadaşları tarafından dışlanmakta bu yüzden çok fazla devamsızlık yapma eğilimi göstermektedirler.

Refakatsiz çocukların çoğunluğu, Türkiye’de kalmayı düşünmedikleri, para kazanarak başka ülkelere gitmeyi düşündükleri için okula gitmek istememektedirler. Ayrıca bazı çocuklar da çekingenlik ve kendilerini yetersiz görmelerinden dolayı eğitim hayatına girmek istememekte, kuruluş içerisinde sadece barınma ihtiyacını gidermeyi yeğlemektedir.

Buz’ un (2002)’ de 506 sığınmacılar üzerinde yaptığı araştırmada, sığınmacı çocukların okulda; dil güçlüğü ile dersleri anlayamama, okulda arkadaşları ile iletişim kuramama, ayrımcılık yaşama ve kültürel farklılıklar gibi sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma, yapılan araştırmayı desteklemektedir.

Pastoor’ un (2013) Norveç’te yaşayan mülteci çocukların eğitim durumları ile ilgili yaptığı araştırmada, mülteci çocukların okulda sosyal ve dil kaynakları sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların mülteci çocukların akademik başarılarını tam olarak ortaya koyamadıklarını ve bir süre sonra okul hayatından uzaklaşp eğitimlerini bırakmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu araştırmadan alınan sonuçlar yapılan araştırmayı desteklemektedir.

Mesleki eğitim sorunu da refakatsiz çocukların yaşadığı sorunlar arasında yer almaktadır. Refakatsiz çocukların birçoğu ülkelerinde herhangi bir mesleki eğitim almamış olarak ülkemize gelmektedirler. Mesleki eğitimi olmayan çocuklar, reşit olarak kuruluştan ayrıldıklarında iş bulma problemini daha çok yaşamaktadırlar.

Refakatsiz çocuklara yönelik, İş-Kur İl Müdürlükleri tarafından açılan Mesleki Eğitim Kursları, bazı illerde faaliyet gösterirken, bazı illerde çeşitli sebeplerden dolayı hiç açılmamıştır.

Ayrıca Mesleki Eğitim Merkezlerinde de birçok sorunla karşılaşmaktadır. Çocukların Mesleki Eğitim Merkezinde çıraklık, kalfalık ve ustalık belgeleri alabilmeleri çok zor olmaktadır. Mesleki Eğitim Merkezinin bağlı olduğu yönetmelik gereği, refakatsiz çocukların, A1 seviye dil kursunu bitirmiş ve asgari A2 seviye dil kursuna başvuru yapmış olması, diğer yandan ustalık belgesine sahip bir esnafın, çocuğu sigortalı olarak işe başlatması gerekmektedir. Bu sebeplerden dolayı,

refakatsiz çocuklar Mesleki Eğitim Merkezlerine devam ederek çıraklık, kalfalık ve ustalık belgelerini almakta sorunlar yaşamaktadır.

Refakatsiz çocukların bir diğer sorunu da **sağlık** sorunudur. Refakatsiz çocuklar ülkemize bazı sağlık sorunları ile birlikte gelmektedirler. Çocuklar, gruplar halinde ülkelerden geçiş yaparken kimi zaman mayınlı alanlardan geçmekte, kimi zaman kolluk kuvvetleri ya da bölgesel terör olaylarından dolayı silahla yaralanma, uzun süre aç ve susuz bir şekilde yürümek gibi nedenlerden dolayı birçok sağlık problemine maruz kalmaktadırlar. Ayrıca geçirdikleri göç döneminden dolayı psikolojik problemler ve bulaşıcı hastalıklarda sağlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Refakatsiz çocukların ülkelerinde gelişmiş aşı sisteminin olmamasından kaynaklı bulaşıcı ve ölümcül hastalıklar görülmektedir. Türkiye'ye ilk girişlerde yeterli sağlık taraması yapılmamaktadır, vaktinde tespit edilmeyen bulaşıcı hastalıkların, personel ve diğer çocuklara bulaşma riski bulunmaktadır. Çocuklar bilinçli temizlik ve sağlık bilgisine sahip değildirler. Bu durum hastalıklardan korunmayı zorlaştırmakta ve bulaşma riskini arttırmaktadır.

Ayrıca Birleşmiş Milletler personelinin çocukları bir an önce kurumlara yerleştirmek için özel polikliniklerden göstermelik ve eksik raporlar almaktadırlar.

Groark, Sclare ve Raval'ın (2010) İngiltere'de yaşayan mülteciler üzerinde yaptıkları araştırmada, topraklarını, ailelerini terk etmek zorunda kalan mülteci çocukların yaşadıkları travma ve savaş ortamından dolayı psikolojik sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma, yapılan çalışmayı desteklemektedir.

Yukarıda belirtilen başlıca sağlık sorunları, refakatsiz çocuklar ve kaldıkları kuruluşlar için büyük bir problemdir. Çocukların her türlü sağlık problemleri Türkiye'de sağlık kuruluşlarında ücretsiz olarak giderilmektedir.

Refakatsiz çocukların yaşadığı sorunlardan birisi de sportif faaliyetlere resmi olarak katılamamalarıdır. Refakatsiz çocuklar, lisans işlemleri esnasında, yabancı uyruklu sporcu olarak sınıflandırıldıkları, Sicil Lisans Yönetmeliği'nde bulunan şartları yerine getiremedikleri için resmi müsabakalara katılamamakta, sadece örgün eğitime devam edenler okul sporları müsabakalarına resmi olarak

çıkabilmektedirler. Bu sorun çocukların sportif hayatlarına devam etmemelerine sebep olmaktadır.

Ayrıca refakatsiz çocuklar Türkiye'ye geliş döneminde yaşadıkları sorunlardan ya da ülkelerinde bulunan olumsuz durumlardan dolayı **güvenlik** problemleri ile de karşılaşmaktadırlar. Kendilerini Türkiye'ye getiren insan kaçakçılarının verecekleri paranın tamamını veremediklerinden dolayı insan ticareti yapan şahıslar tarafından tehdit edilmektedirler. Bazı çocuklar ise ülkelerinde yaşadıkları sorunlardan dolayı can güvenliği tehlikede olduğu için Türkiye'ye göç etmektedirler. Türkiye'de de sorun yaşadığı bireyler ve örgütlerle karşılaşma ihtimali olduğu için kendilerini güvende hissetmemektedirler.

Refakatsiz çocukların yaşadığı sorunlardan birisi de **sosyal ve kültürel uyum** sorunudur. Refakatsiz çocukların geldikleri ülkelerin sosyal ortamı ile Türkiye'nin sosyal ortamı arasında bulunan farklar çocukların sosyal uyum problemleri yaşamalarına sebep olmaktadır.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların yaşadığı çalışma, eğitim, sağlık, spor, güvenlik gibi sorunlarının temelinde 'dil sorunu' yani Türkçe bilmemek vardır.

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile paydaş kuruluşlar tarafından refakatsiz çocuklarla ilgili yapılan toplantılar sonucunda Karataş, Rittersberger, Topçuoğlu ve Demir (2014) tarafından oluşturulan değerlendirme raporunda, refakatsiz çocukların karşılaştıkları eğitim, Türkçe öğrenme, mesleki eğitim, kişisel gelişim, çalışma, sağlık, yabancı kimlik numarası, yaş ve spor sorunlarına değinilmiş, analizler yapılmış ve refakatsiz çocukların yaşadıkları sorunlar hakkında çözüm önerileri sunmayı amaçlamışlardır. Bu rapordan elde edilen sonuçlar, yapılan çalışma ile paralellik göstermektedir.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların Türkçe öğrenme yöntem ve ortamlarına ilişkin sonuçlar:

Çocuk destek merkezlerinde dil öğretimi için yararlanılan başlıca yöntemler; Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü aracılığı ile kuruluş içerisinde ya da Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğünde açılan Türkçe öğrenme kursları, kuruluşun

kendi personeli tarafından açılan Türkçe öğrenme kursları ve okullarda hafta sonları açılan Türkçe kurslarıdır.

Ayrıca çocuklar kuruluş içerisinde, personel ve Türkçe bilen diğer çocuklardan da informal yollarla Türkçe öğrenmektedirler.

Çocuk Destek Merkezleri ve TÖMER'ler arasında Türkçe öğretimi konusunda rehberlik, destek hizmetleri, materyal ve diğer konularda yeterli düzeyde işbirliği bulunmamaktadır.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların Türkçe dil seviyelerine ilişkin sonuçlar:

Çocuk destek merkezlerinde kalan refakatsiz çocukların sadece üçte birine yakını (%32,2) Türkçeyi iyi, dörtte birinden biraz fazlası (%29,8) az konuşurken, beşte biri (21,7) hiç konuşamamakta, çok az bir kısmı (%16,3) ise orta derecede konuşmaktadır. Sonuç olarak çocukların yarısına yakını Türkçeyi ya hiç konuşamamakta ya da az konuşmaktadırlar.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların, büyük bir kısmı “okuma” ve “yazma” becerilerinde zorlanmaktadırlar.

Çocuk destek merkezlerinde görev yapan personelin büyük bir kısmına göre çocuklar “okuma” ve “yazma” becerilerinde zorlanmaktadırlar.

Araştırmaya katılan çocuklara ve personele göre de en çok “okuma” ve “yazma” becerilerinde zorlanılmaktadır.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocuklardan; Dinleme dil becerisi alanında, araştırmaya katılan 208 refakatsiz çocuğun, yarısı (%50,48) başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesinde (iyi) derecede olup, diğer yarısı başlangıç düzeyi A1 seviyesinde hiç ya da az derecededir.

Konuşma alanında, araştırmaya katılan çocukların da yarısı (%50) başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesinde (iyi) derecede olup, diğer yarısı başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesinde hiç ya da az derecededir.

Okuma dil becerisi alanında, araştırmaya katılan çocukların sadece üçte biri (%34,61) başlangıç düzeyi A1 seviyesinde (iyi) derecededir, diğerleri ise başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesinde hiç ya da az derecededir.

Yazma alanında araştırmaya katılan çocuklardan üçte biri (%34,61) başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesinde (iyi) derecede olup, diğer çocuklar başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesinde hiç ya da az derecededir.

Sonuç olarak, çocukların yarısı “dinleme” ve “konuşma” alanındaki dil becerilerinde başlangıç düzeyi olan A1 seviyesinde iyi dereceye ulaşmıştır. Geriye kalan çocuklar ise A1 seviyesinde hiç ya da az derecede olduklarından, henüz Türkçe bilmemektedirler.

Yine çocukların sadece üçte biri “okuma” ve “yazma” alanındaki dil becerilerinde A1 seviyesinde iyi dereceye ulaşmış, geriye kalan üçte ikisi ise bu alanlarda A1 seviyesinde hiç ya da az derecede olduklarından, gerekli dil düzeyine ulaşamamıştır.

Ayrıca çocuklardan üçte biri tüm dil becerilerinde, başlangıç düzeyi A1 Türkçe dil seviyesinde iyi derecededirler ve temel gereksinim düzeyi olan A2 Türkçe dil seviyesine hazırdırlar.

Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların Türkçe öğrenmelerinde karşılaşılan başlıca sorunlara ilişkin sonuçlar:

Çocuk destek merkezlerinde Türkçe öğretimi esnasında karşılaşılan en önemli sorun eğitici/usta öğretici bulma sorunudur. Halk Eğitim Merkezi desteğiyle kuruluş bünyesinde açılan dil kurslarında, çocuklara eğitim verecek, Türkçe öğretim tekniklerini bilen usta öğretici bulmak oldukça zor olmaktadır. Çocuk destek merkezlerinde görev yapan personel arasında da Türkçe öğretimi yapacak kalifiye eleman yok denecek kadar azdır. Kısaca çocuklara Türkçe öğretecek kalifiye eleman bulmak çoğu zaman zor olmaktadır. Türkçe öğretimini yapabilecek kalifiye elemanlar ise ücret yetersizliğinden veya azlığından bu işe sıcak bakmamaktadırlar.

Yiğit'in (2015) yaptığı araştırma sonucunda ülkemizde kayıtlı olarak bulunan okul çağındaki sığınmacı çocukların eğitim hakkından yararlandığı ancak eğitim sürecinde dil, ırk ve inanç farklılığına bağlı gruplaşma, kültürel uyum, okula erişim, aile ilgisizliği, motivasyon eksikliği, derse ilgisizlik, ülkeden ayrı olma ve Türkçe bilmemekten dolayı başarısız olmaları, sığınmacılara yönelik öğretmen eğitimindeki yetersizlikler, bir eğitim politikasının ve programının olmayışı en

önemli sorunlar olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar, yapılan çalışmayı destekler niteliktedir.

Bir başka sorun ise kuruluş bünyesinde açılan kurslarda sınıf ve materyal yetersizliği yaşanmaktadır. Kuruluşlarda tam donanımlı Türkçe dil sınıfı bulunmamaktadır. Çocukların seviyesinde yeterli kaynak kitap bulmakta kuruluşlar zorlanmaktadır. Ses, görüntü vb. kaynaklar kuruluşlarda nerdeyse yok denecek kadar azdır.

Okullarda açılan Türkçe kurslarında yaşanan sorunlar ise; çocukların kurslara düzenli devam etmemeleri, kaynak ve materyal eksikliği, kursların yeteri kadar ilgi görmemesidir.

Karşılaşılan sorunlardan bir diğeri ise TÖMER'ler ile yapılması gereken çalışmaların nerdeyse yok denecek kadar az olmasıdır. TÖMER'lerden gerekli destek alınmamaktadır.

Çocukların herhangi bir beklentisinin olmaması, Türkçe öğrenme konusunda isteksiz ve önyargılı olmaları, Türkçe öğrenmeyi bir ihtiyaç olarak görmemeleri, Türkiye'yi bir geçiş ülkesi olarak görmeleri, yaşadıkları psikolojik sarsıntılar, onların dil öğrenmelerini engelleyen önemli etkenlerdir.

Önemli bir diğeri ise, Çocuk Destek Merkezlerinin çocukları barındırma ve koruma hizmetlerine odaklanmış olmaları ve Türkçe öğretimine gereken önemi vermemeleridir.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak aşağıdaki öneriler öne sürülmüştür:

- Çocuk destek merkezlerinde barınmakta olan refakatsiz çocukların yaşadıkları sorunların temelinde iletişim ve dil sorunu yattığı için CODEM'lerde Türkçe öğretimine öncelik ve önem verilmelidir.
- Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altına alınan çocuklarla iletişim sorunlarını en aza indirmek için, bu merkezlerde çocukların genel olarak konuştukları Farsça, Arapça, Darice ve Peştuca dillerini bilen tercüman/tercümanlar görevlendirilmelidir.

- Çocuk destek merkezlerinde Türkçe dil sınıfları oluşturulmalıdır. Bu sınıflar, bu kuruluşlarda barınmakta olan refakatsiz çocukların yaş seviyelerine uygun gerekli görsel ve materyallerle donatılmalıdır.
- Çocuk destek merkezleri refakatsiz çocukların Türkçe öğrenmeleri konusunda TÖMER'lerden veya ilgili uzmanlardan yararlanmalıdırlar.
- İlgili bakanlık bünyesinde refakatsiz çocuklara Türkçe öğretim programı hazırlamak, uygulanmasını takip etmek ve değerlendirmek amacıyla bir birim oluşturulmalıdır.
- Millî Eğitim Bakanlığı, refakatsiz çocuklara hizmet veren Çocuk Destek Merkezlerinin bulunduğu illerde bu çocuklara yönelik bir proje okulu oluşturmalıdır.
- Refakatsiz çocukların yoğun bir şekilde kaçak işçi olarak çalıştırıldıkları görüldüğünden, ilgili kurumlar tarafından yapılan denetimler çocuk işçiliğinin önüne geçilebilmesi için artırılmalıdır.
- Refakatsiz çocukların Türkiye'ye ilk girişinden itibaren sağlık kontrolleri yapılarak gerekli tedbirler alınmalı, çocukların sağlık sorunları en aza indirilmelidir.
- Çocukların futbol, badminton, masa tenisi, voleybol ve dövüş sporlarına yatkın olduğu ve ilgi duyduğu, fakat sporcu lisansı alamadıkları için amatör ya da profesyonel sportif faaliyetlere katılmadıkları görülmüştür. Bu nedenle Gençlik ve Spor Bakanlığı bu çocukların sporcu lisansı alabilmeleri için gerekli önlemleri almalıdır.

KAYNAKÇA

- AÇSHB. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/uygulamalar/cocuk-destek-merkezleri/> (2019, 20 Mayıs).
- Aile ve Sosyal Politikalar Faaliyet Raporu (2015); Aile ve Sosyal Politikalar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Refakatsiz Çocuk Yönergesi (2015).
- Akalın Tanay, A. (2016). *Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi. İstanbul.
- Akçamete, G. (1998); *Özel Eğitim. Türkiye'de Özel Eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy, Z. (2012); Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5 (20), 294-295.
- Akyüz, E. (2002). *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. MEB Yayınları. Ankara.
- Arwen. (2008); *Dünyadaki Göçlerin Nedenleri*. <https://www.delinetciler.org>
- Atasü Topcuoğlu, R (2012). *Türkiye'de Göçmen Çocukların Profili. Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri*. Uluslararası Göç Örgütü Yayını. Ankara.
- Başaran, İ. E. (1984); *Örgütte İş Gören Hizmetlerinin Yönetimi*. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1996); *Türkiye Eğitim Sistemi*. Yargıcı Matbaası. Ankara.
- Başel, H. (2003); Sosyal Politika Açısından İç Göçler Sivas'tan İstanbul'a Göç Örneği, 1 (56): 316-390.
- Başel, H. (2007); Türkiye'de Nüfus Hareketleri ve İç Göçün Nedenleri, 1 (53): 515-542.
- Başer H. (2013); *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli: Çocuk Evleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Konya*.
- Bayraklı, C. (2007); *Dış Göçün Sosyo- Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenler Örneği*, 1-174.
- Butkute, M. ve Janta, B. (2018); *Education for Unaccompanied Migrant Children in Europe*. European Commission.
- Buz, S. (2002); *Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Calp, M. (2005); *Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi*. Eğitim Kitapevi. Konya.
- Çengelci, E. (1988); *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Mülki Amirlere Düşen Başlıca Görevler*, *Türk İdare Dergisi*, 378, 202-234.

- Çoban, A. İ. (2014); *Çocuk İhmal-İstismarında Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli. Türkiye’de Çocuğun Refahı ve Korunması “Kapsayıcı Bir Yaklaşım Arayışı”*. Gündem Çocuk Derneği Yayını. Ankara.
- Çoban, İ., Arslanoğulları, A. (2004); *Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamaları İhtiyaçlar ve Sorunlar*. Başkent Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü. Ümit Ofset Matbaacılık. Ankara.
- Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği. (2015). Resmî Gazete Sayısı: 29310.
- Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2008). Resmî Gazete Sayısı: 27015.
- Dalda, A. (2017); *Türkiye’deki Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Hayattaki Yerlerini Belirleyen Yasal Düzenlemeler ve Bunların Uygulanması (1923-2016)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Demircan, Ö. (1988); *Dünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil*. Remzi Kitabevi. İstanbul.
- Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006); *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi*. Pegem Yayincılık. Ankara.
- Dil Öğretim Merkezi. <http://www.dilmer.com/tr/turkce-kursu/1-program> (2019, 11 Mart).
- Er, A. R., Bayındır, N. (2015); Pedagogical Approaches of Elementary Teachers for Primary Refugee Children. *International Journal of Social and Educational*, 174-185.
- Ertürk, S. (2016); *Eğitimde “Program” Geliştirme*. Edge Akademik Yayıncılık. İstanbul.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. [http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883 .pdf](http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf) (2019, 12 Mart).
- Göçer, A. (2009); *Türkiye’de Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Lise Öğrencilerinin Hedef Dile Karşı Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. *Turkish Studies*, 4 (8), 1298-1313.
- Göçer, A. ve Moğul S. (2011); Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi ile İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış. *International Periodical For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic* 6/3, 797-810.
- Gök, G.O. (2016); Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 65-82.
- Gölcüklü, F. (1970); *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*. İktisadi Araştırma Vakfı. İstanbul.
- Groark, C., Sclare, I. ve Raval, H. (2010); Understanding the Experiences And Emotional Needs Of Unaccompanied Asylumseeking Adolescents in the UK. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. 16(3) p. 421–442
- Gül, K.O. (2007); *Doğu Türkistan*. Türkiye Göç İdaresi.

- Güllüpnar, F. (2012); Göç Olgusunun Ekonomi- Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme, *Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü*.
- Gündüz, H. (2013); *Yerel Yönetimlerin Sosyal Belediyecilik Kapsamında Yardıma Muhtaç Ailelere Yaptıkları Sosyal Yardımlar: Bağcılar Belediyesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe Öğretimi*. Pegem Akademi. Ankara.
- Gürle, Ş. N., (2012); İstanbul'da Refakatsiz Sığınmacı Ve Mülteci Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Ve Uygulamalar. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hengirmen, M. (1993). Türkiye'de Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğreten Kurumlar ve Eğitim Araçları. *Dil Dergisi*, 11, 5-8.
- Hüseyinoğlu, S. (2017); *Korunmaya Muhtaç Çocukların Korunma Altına Alınma Nedenleri: İstanbul Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jabbar, A. S. ve Zaza, I. H. (2015); Evaluating A Vocational Training Programme For Women Refugees At The Zaatar Camp in Jordan: Women Empowerment: A Journey And Not An Output. *International Journal of Adolescence and Youth*, 21 (3), 304-319, DOI:10.1080/02673843.2015.1077716
- Kemer kaya, G. (2012); *Korunmaya Muhtaç İlköğretim 6-8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyalleşme Becerilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aksaray.
- Keten, D. (2017); *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kirazlı, N. ve Ateş, M. (2016); Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Görsel ve İşitsel Materyal Kullanımı. *I. International Academic Research Congress*, 3290-3299.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012); Resmî Gazete Tarihi: Sayısı: 28497.
- Maden S., Altınbay M., Dinçel Ö. (2016). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Sözcük Öğretimi Uygulamaları: Kavram Haritası Örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 210, 477-488.
- MEB (2006); *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*.
- Mercan Uzun, E., Bütün, E. (2016); Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*. 1 (1). 72-83.
- Naz, Y. (2015); *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi.

- Orhan, S., Genç, K. G. (2015); Engellilere Yönelik Ülkemizdeki Özel Eğitim Hizmet Uygulamaları Ve Örnek Ülke Karşılaştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 15(35/2), 115-146.
- Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evleri ile Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik. (2015); Resmî Gazete Sayısı: 29342.
- Özer, Y.Y., Komsuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016); Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4 (37), 76-110
- Özsoy, Y., Özyürek, M. ve Eripek S. (1998); *Özel Eğitime Giriş*. Karatepe Yayınları. Ankara.
- Özşahin, F. (2012); *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Trabzon İli Örneği Üzerine Bir Alan Araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Pastoor, W.L. (2013); The Decisive Role Of School in The Lives Of Unaccompanied Refugee Minors in Norway. *Siirtolaisuus-Migration Supplement*. 40, 32-40.
- Polat, F. (2012); *Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Polat, O. (2007); *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-2 Önleme ve Rehabilitasyon*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Reed, V.R., Fazel, M., Jones, L., Panter-Brick, C. ve Stein, A. (2012); Mental Health Of Displaced And Refugee Children Resettled in Low-Income And Middle-Income Countries: Risk And Protective Factors. *Lancet*, 379, 250-265. DOI: 10.1016/S0140-6736(11)60050-0
- Refakatsiz Sığınmacı Çocuklar Çalıştayı Sonuç Raporu. (2017); Ankara.
- Sarıçoban, A. ve Balaman, U. (2012); *Yabancı Dil Eğitiminde Teknoloji Geliştirme*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Sever, S. (2011). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- SHÇEK. (2011); Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi. Nihai Rapor, *Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAM)*, Ankara.
- Solak, G. S., Kurt, G. H., (2019); Kentin Öksüzleri: Refakatsiz Göçmen Çocuklara Yönelik Faaliyetler Konya Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 6, 630-644.
- Söylemez, A. S. (2012); *Yabancı Dil Öğretimi Materyallerinin Sınıflandırılması*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Şavlı, H. (2018); *Çocuk Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyalizasyonu Küçükçekmece Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şenocak, H. (2005); *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şensin, C. (2016); Sınıf Öğretmenlerinin Suriye'den Göçle Gelen Öğrencilerin Eğitimlerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Şirin, M. R. (2012); *Dersimiz Çocuk*. İz Yayıncılık. İstanbul.
- Tarakçıoğlu, A. Ö. (2012); *Yabancı Dil Öğretiminde Materyal Geliştirme, Materyal Uyarlama ve Materyal Kullanımının Önemi*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Taşer, S. (2012); *Konuşma Eğitimi*. Pegasus Yayınları. İstanbul.
- Tavil, Z. M. (2012); *Dil Becerileri ve Materyal Tasarımı*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Temizyürek, F. ve Birinci, F. G. (2016); Yabancı Dil Öğretiminde Otantik Materyal Kullanımı. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 54-62.
- Temur, T. (2001); *Dinleme Becerisi Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Tıraşçı Y. ve Gören S. (2007); Çocuk İstismarı ve İhmali, *Dicle Tıp Dergisi*. 34(1).
- Türkiye'de Refakatsiz Çocuklara Erişim ve Çocuğun Yüksek Yararına Yönelik Hizmet Sunumunun Teşvik Edilmesi Projesi Değerlendirme Raporu (2014); Ankara.
- Türkoğlu, A. ve Uça, S. (2011); Türkiye'de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 48-62.
- Uslu, R. (2011); *Yararlandıkları Hizmet Modeline Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Davranış Ve Duygusal Sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Ülper, H. (2010); *Okuma ve Anlamlandırma Becerilerinin Kazandırılması*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Ünlü, H. (2011); Türkiye'de ve Dünyada Türkçenin Yabancılara Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 1 (1), 108-116.
- Varış, F., Gürkan, T., Gözütok, D., Gürbüzürk, O. ve Babadoğan, C. (1991); *Eğitim Bilimine Giriş*. AÜ Basımevi. Ankara.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013); (2019, 19 Mart).
- Yalçın, A. (2006); *Türkçe Öğretim Yöntemleri-Yeni Yaklaşımlar*. Akçağ Basım Yayım. Ankara.
- Yangın, B. (1999); *Dinlediğini Anlama Becerisini Geliştirmede Elves Yönteminin Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Yavuz, C. (2016); *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma Ve Bakım Altına Alınma Nedenleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Yavuzer, H. (2012); *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yaylagül, C. (2011); *Göç Sorunu ve Yeni Göç Politikalarının Uygulamasında Kent Konseylerinin Birleşimi*.

- Yazıcı, E. (2012); Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (18), 499-525.
- Yazıcı, E. (2013); *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik (1995); Resmî Gazete. 2246.
- Yıldırım, M. (2009); *Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Yaygın Eğitim ve Halk Eğitim Merkezleri*. Gazi Kitabevi. Ankara.
- Yiğit, T. (2015); Uygulamalar ve Sorunlar Bağlamında Türkiye'de Sığınmacı Çocukların Eğitimi (Kırşehir ve Nevşehir Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi. Kırşehir.
- Yüce, S. (2005); İletişim ve Dil: Yöntemler Avrupa Dil Portföyü Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 1(1), 81-88.

EKLER

Ek 1: Refakatsiz Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar ve Türkçe Öğretimine İlişkin Personel Anketi

REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN PERSONEL ANKETİ

Değerli katılımcı;

Bu araştırmanın amacı Çocuk destek merkezlerinde koruma ve bakım altında bulunan refakatsiz sığınmacı çocukların karşılaştıkları başlıca sorunları tespit etmek ve bu çocukların aldıkları Türkçe öğretiminin genel durumunu belirlemektir.

Bu anket, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, yüksek lisans programı kapsamında yürütülen tez çalışmasında kullanılmak üzere Prof. Dr. Tayip DUMAN danışmanlığında hazırlanmıştır.

Sorulara samimi ve doğru cevaplar vermeniz araştırma için oldukça önemlidir. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli kalacaktır.

Katılımınız için teşekkürler.

Nuh ÇANKAYA
Araştırmacı

GENEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz : Kadın () Erkek ()
2. Kuruluşunuzun bulunduğu il:.....
3. Kuruluştaki göreviniz :
4. Kuruluşunuzda barınmakta olan refakatsiz çocukların genel olarak yaşadığı her bir sorun alanı ile ilgili gözlemlediğiniz/karşılaştığınız sorunlarından en az birini yazabilir misiniz? Bu sorun alanlarından Türkçe bilmemenin neden olduğu başlıca olumsuzluklar nelerdir? Kısaca açıklar mısınız?
 - a. Dil (İletişim) Sorunları:
 - b. Eğitim Sorunları:.....
 - c. Çalışma (İş) Sorunları:.....
 - d. Mesleki Eğitim Sorunları:
 - e. Sağlık Sorunları:.....
 - f. Spor ile İlgili Sorunları:.....

g. Güvenlik Sorunları:.....

i. Diğer:

5. Kuruluşunuzda bulunan refakatsiz çocuklar Türkçeyi nerede ve hangi yollarla öğrenmektedirler? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Kuruluşta diğer refakatsiz çocuklardan ve personelden rastgele Türkçe öğreniyorlar.

Kuruluşta kendi personelimiz tarafından Türkçe kursu verilmektedir.

Kuruluşta Halk Eğitim Merkezi personeli tarafından Türkçe kursu verilmektedir.

Çocuklar Halk Eğitim Merkezinde Türkçe kurslara katılmaktadır.

Çocuklar okulda Türkçe öğreniyorlar.

Kuruluşumuzda TÖMER veya Üniversite destekli Türkçe öğretim kursları vardır.

Diğer:.....

6. Kuruluşunuzda tercüman var mı?

Evet

Hayır

7. Refakatsiz çocukların Türkçe öğrenmeleri zor mu?

Çok kolay ()

Kolay ()

Zor ()

Çok zor ()

Cevabınız zor ve çok zor ise nedenini açıklayınız:

8. Refakatsiz çocuklar Türkçe öğrenirken aşağıdaki dil becerilerinden en çok hangisinde zorlanıyorlar?

Dinleme/Anlama ()

Konuşma ()

Okuma/Anlama ()

Yazma ()

9. Kuruluşunuzda bulunan refakatsiz çocuklara bu zamana kadar Türkçe seviye belirlemesi yapıldı mı?

Evet

Hayır

Cevabınız evet ise çocukların genel seviyesi nedir?

Hiç bilmiyorlar

Çok az biliyorlar

A1 (Başlangıç Düzey)

A2 (Temel Düzey)

B1 (Orta Düzey)

B2 (Orta Yüksek Düzey)

C1 (Yüksek Düzey)

C2 (Yetkin Düzey)

10. Kuruluşunuzda barınmakta olan refakatsiz çocuklara verilen Türkçe Öğretiminde karşılaşılan başlıca sorunlar nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Herhangi bir sorun yoktur.
 Çocuklar Türkçe öğrenmek istemiyorlar.

Neden.....
.....
.....

- Türkçe öğretecek yeterliliğe sahip personel yok.
 Kurs açacak personel bulmakta zorlanıyoruz.
 Halk Eğitim Merkezi destek vermiyor.
 Halk Eğitim Merkezinden gelen personeller gerekli yeterliliğe sahip değil.
 Doküman ve materyal eksikliği var.
 TÖMER ve Üniversite desteği alamıyoruz.
 Diğer.....
.....
.....

11. Refakatsiz çocuklara Türkçe öğretimi ile ilgili önerileriniz ve beklentileriniz nelerdir? Kısaca açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ek 2: Refakatsiz Çocukların Türkçe Seviyelerinin Belirlenmesine Yönelik Anket

**REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN TÜRKÇE SEVİYELERİNİN
BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET**

(Sayın kuruluş yetkilisi bu anketi refakatsiz çocuklara danışman veya tercüman eşliğinde doldurtmanız önemle rica olunur)

Sevgili Genç;

Bu anket, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, yüksek lisans programı kapsamında yürütülen tez çalışmasında kullanılmak üzere Prof. Dr. Tayip DUMAN danışmanlığında hazırlanmıştır.

Sorulara samimiyetle ve doğru şekilde cevaplar vermen araştırma için oldukça önemlidir. Vereceğin cevaplar, kesinlikle gizli kalacaktır.

Katılımın için teşekkürler.

Nuh ÇANKAYA
Araştırmacı

GENEL BİLGİLER

1. Cinsiyetin: Kız () Erkek ()
2. Yaşın:
3. Ülken:
4. Ne kadar süredir Türkiye’desin?
5. Ne kadar süredir Kuruluş bakımındasın?
6. Eğitim durumun nedir?
 - () Hiç okula gitmedim/ Okuma yazma bilmiyorum
 - () Hiç okula gitmedim/Okuma yazma biliyorum
 - () İlköğretimi yarıda bıraktım () İlköğretimi bitirdim
 - () Ortaöğretimi yarıda bıraktım () Ortaöğretimi bitirdim
7. Şuan bir okula gidiyor musun?
 - () Okula gitmiyorum
 - () İlköğretime devam ediyorum
 - () Ortaöğretime devam ediyorum
8. Türkiye’de Kuruluşta bulunduğun sürece karşılaştığın sorunları önem sırasına göre işaretleyebilir misin? *(Senin için önem sırasına göre 1’den başlayarak rakam verebilirsin, hiç karşılaşmadığın sorunları boş bırakabilirsin)*

() Dil (İletişim) Sorunları () Eğitim Sorunları () Çalışma(İş) Sorunları

() Mesleki Eğitim Sorunları () Sağlık Sorunları () Spor ile İlgili Sorunları

() Güvenlik Sorunları

() Diğer

9. Gelecek ile ilgili düşüncelerin nedir?

() Türkiye’de kalmak istiyorum

() Başka ülkeye gitmek istiyorum

() Kendi ülkeme dönmek istiyorum

10. Türkçeden başka yabancı bir dil biliyor musun?

() Evet

() Hayır

11. Türkçe konuşabiliyor musun?

() Hiç konuşamıyorum () Az konuşuyorum

() Orta konuşuyorum () İyi konuşuyorum

Cevabın orta ya da iyi konuşuyorum ise Türkçeyi nasıl öğrendin?

() Türkiye’ye gelmeden önce öğrendim.

() Sokakta insanlardan öğrendim

() Kuruluşta arkadaşlarımdan ve personelden öğrendim.

() Özel kurs alarak öğrendim.

() Kuruluşta Türkçe kurslarında öğrendim.

() Türkiye’de okulda öğrendim.

() Diğer.....

12. Türkçe öğrenmeyi istiyor musun?

() Evet

Neden.....

() Hayır

Neden.....

13. Türkçe öğrenmek zor mu?

Çok zor ()

Zor ()

Kolay ()

Çok kolay ()

14. Türkçe öğrenirken en çok hangisinde zorlanıyorsun?

Dinleme/Anlama () Konuşma () Okuma/Anlama () Yazma ()

AŞAĞIDAKİ MADDELERDEN ‘HIÇ’, ‘AZ’, ‘ORTA’ ve ‘İYİ’ SEÇENEKLERİNDEN BİRİNİ İŞARETLEYEBİLİRSİN.

1. Türkçe temel bilgi sorularını (ad, soyadı, yaş vb.) anlayabilirim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

2. Türkçe temel bilgi sorularının cevabını (ad, soyadı, yaş vb.) söyleyebilirim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

3. Türkçe konuşmalarda yönergeleri, kısa-basit adres ve yer-yön tariflerini anlayabilirim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

4. Türkçe konuşmalarda yönergeleri, kısa-basit adres ve yer-yön tariflerini söyleyebilirim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

5. Bir konu hakkında Türkçe konuşulanları anlayabilirim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

6. Türkçe basit konuşma ve nezaket kalıplarını kullanır, konuşmanın devamında ortaya çıkan yeni durumlara karşılık verebilirim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

7. Kendimi ifade edebilecek kadar Türkçe konuşabilirim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

8. Kişilerin fiziksel özelliklerini Türkçe tanımlarım. (Örnek: Boy, saç rengi, göz rengi vb. özelliklerini söylerim.)

Hiç () Az () Orta () İyi ()

9. Fiziksel durum ve duygular hakkında Türkçe konuşurum. (Örnek: Hastayım, yorgunum, vb. iyiyim, kötüyüm, üzgünüm, mutluyum, heyecanlıyım gibi ifadeler.)

Hiç () Az () Orta () İyi ()

10. Kim? Ne? Nerede? Nereye? Ne zaman? Nasıl? Sorularını Türkçe kullanır ve bunlarla ilgili sorulara cevap verebilirim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

11. Türkçe dinlediğim bir metinde açıklık, susuzluk durumlarını ayırt eder, bir kafe ya da restoranda yemek siparişi verir, bir yiyeceğin fiyatını sorar, çok yaygın olarak bilinen yiyecek ve içeceklerin isimlerini söylerim.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

12. Günlük yaşamda karşılaştığım Türkçe sayılar, miktarlar, fiyatlar ve zaman birimleriyle ilgili ifadeleri kullanırım.

Hiç () Az () Orta () İyi ()

13. Türkçe olarak mevsimlere ait ayları yazarak eşleştirebilirim.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
14. Sözlük yardımı ile Türkçe basit metinlerdeki cümleleri ve ifadeleri anlarım.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
15. Adımı, ülkemi ve kendime ait diğer bilgileri harf harf söyleyebilirim.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
16. Bir kişinin yaptığı günlük işleri anlatan metni okur, metinle ilgili soruları cevaplayabilirim.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
17. Basit ifadeleri kullanarak yaptığım günlük işleri Türkçe anlatır ve yazabilirim.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
18. Basit yazılmış resimli kullanım kılavuzlarındaki Türkçe yönergeleri anlar ve uygularım.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
19. Türkçe basit metinlerdeki cümleleri ve ifadeleri anlarım.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
20. Türkçe basit metin cümleleri ve ifadeleri yazabilirim.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
21. Türkçe tabela ve afişlerde yer alan sözcükleri ve çok basit cümleleri, görsel destek içeren kısa, basit betimlemeleri okurum, anlarım.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
22. Karışık hâlde verilmiş Türkçe kelimelerden cümle oluşturabilirim.
Örnek: gittim/bugün/okula/yürüyerek: Bugün okula yürüyerek gittim.
Hiç () Az () Orta () İyi ()
23. Türkçe yazılması gerekli bir forma sayıları ve bilgileri, adımı, ülkemi, yaşımı ve doğum tarihim vb. yazabilirim.
Hiç () Az () Orta () İyi ()

Ek 3: Personel Görüşme Formu

PERSONEL GÖRÜŞME FORMU

1. Cinsiyetiniz : Kadın () Erkek ()

2. Kuruluştaki göreviniz :

3. Kuruluşunuzda barınmakta olan refakatsiz çocukların genel olarak yaşadığı her bir sorun alanı ile ilgili gözlemlediğiniz/karşılaştığınız sorunları kısaca açıklar mısınız?

a. Dil (İletişim) Sorunları:

b. Eğitim Sorunları:

c. Çalışma (İş) Sorunları:

d. Mesleki Eğitim Sorunları:

e. Sağlık Sorunları:

f. Spor ile İlgili Sorunları:

g. Güvenlik Sorunları:

i. Diğer:

Ek 4: Refakatsiz Çocuk Görüşme Formu

REFAKATSİZ ÇOCUK GÖRÜŞME FORMU

1. Cinsiyetin: Kız () Erkek ()

2. Yaşın:

3. Ülken:

4. Ne kadar süredir Türkiye’desin?

5. Ne kadar süredir Kuruluş bakımındasın?

6. Türkiye’de Kuruluşta bulunduğun sürece aşağıda yer alan konularla ilgili yaşadığın sorunları açıklar mısın?

a. Dil (İletişim):

b. Eğitim:

c. Çalışma (İş) :

d. Mesleki Eğitim:

e. Sağlık:

f. Spor:

g. Güvenlik:

i. Diğer:

Ek 5: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Araştırma izni

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 94952863-605.01-E.27803
Konu : Nuh ÇANKAYA

08/03/2018

MÜSTEŞARLIK MAKAMINA

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 05.03.2018 tarih ve E.26115 sayılı yazısı ile, Yozgat Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Destek Merkezi Müdürlüğünde Kuruluş Müdürü olarak görev yapan, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalında tezli yüksek lisans öğrencisi Nuh ÇANKAYA'nın "Çocuk Destek Merkezlerinde Barınmakta Olan Refakatsiz Çocuklara Türkçe Öğretiminin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması kapsamında Ankara, Ağrı, Bilecik, Diyarbakır, Erzincan, Gaziantep, İstanbul, Şanlıurfa, Van ve Yozgat illerinde refakatsiz sığınmacı çocuklara hizmet veren Çocuk Destek Merkezlerinde uygulama yapma talebi iletilmiştir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 05.03.2018 tarih ve E.26115 sayılı yazısı ile, olumlu değerlendirildiği bildirilen söz konusu araştırmanın 31/12/2018 tarihine kadar İl Müdürlüğü koordinesinde, kuruluş müdürlüğü gözetim ve denetiminde, günlük işleyişi aksatmadan, çocukların kişilik hakları ve güvenlikleri gözetilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük esaslı çerçevesinde araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde birer örneğinin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ve Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunu;
Olurlarınıza arz ederim.

Abdulkerim GÜN
Daire Başkan V.

O L U R
08/03/2018

Dr. Hakkı ÖZTÜRK
Müsteşar Yardımcısı V.

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (7q7+y0-cb92/1-iWpVxR-AWUKt4-wyUodpFL) kodunu yazınız.

DİZİN

-A-

A1 Seviyesi, X, 31
A2 Seviyesi, X, 32
AÇSHB, Xv, 1, 4, 16, 49, 74, 92
Afganistan, 44, 48, 55, 64, 66, 68, 69, 82
Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, V, Xv, 1, 9, 15, 19, 91, 110

-B-

B1 Seviyesi, X, 32
B2 Seviyesi, X, 32
Bakanlık, 63, 91
Bakım, V, 1, 2, 4, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 43, 50, 51, 55, 58, 63, 65, 71, 84, 91, 99, 101
Başlangıç, X, 31, 76, 103
BMMYK, Xv, 9, 10, 13, 14, 49

-C-

C1 Seviyesi, x, 33
C2 Seviyesi, x, 33

-Ç-

Çalışma Problemi, 50, 84
Çocuk, İv, V, İx, X, Xi, Xv, 1, 2, 4, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 37, 40, 43, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 101
Çodem, Xv, 16, 17, 52, 53, 54, 74, 84

-D-

Danışman, 1, İ, İi, İv, V, 4, 52, 53, 58, 59, 60
Dil, V, İx, X, Xi, Xii, Xiii, 23, 25, 28, 31, 48, 50, 51, 54, 59, 61, 71, 75, 76, 77, 84, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 106
Dil Becerisi, 88, 89
Dil Bilmezlik, 3, 91
Dil Öğretimi, 25, 88
Dil Problemi, 50

Dinleme, İx, 28, 75, 76, 77, 78, 84, 88, 98, 103, 107

Düzensiz Göç, 19, 20

-E-

Eğitim, 3, 12, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 34, 35, 36, 45, 46, 50, 54, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 67, 70, 71, 74, 79, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 97

Eğitim Sorunu, X, 50, 58, 62

-G-

Geçici Koruma, 9, 14, 15

Göç, V, Vii, 1, 3, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 44, 51, 65, 66, 70, 82, 86, 87

Göç, V, Viii, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 20, 52, 64, 65, 93, 95, 96, 99

Göçmen, İx, 1, 7, 22, 35, 93

Göçmen Kampları, İx, 22

Görüşme Formu, 40

Görüşme Yöntemi, 40

Güvenlik Problemi, 50, 69, 84

-H-

Halk Eğitim Merkezi, İx, 27, 28, 72, 79, 88, 89, 102, 103

-I-

Irak, 44, 58, 64, 69, 82

-İ-

İç Çatışmalar, 1

İç Savaş, 12

İleri Seviye, X, 33

İran, 44, 69, 82

-K-

Kazanım, 3, 91

Konuşma, İx, 29, 75, 76, 77, 78, 84, 89, 98, 103, 107

Korunma, 16, 18, 21, 96

Kurslar, 2, 24, 26, 28, 74, 79, 80

Kültür, 12, 23, 27

-M-

Mesleki Eğitim, 11, 36, 50, 62, 63, 84, 86

Mevzuat, 5, 14

Mülteci, 4, 8, 9, 10, 13, 14, 20, 35, 37

Mülteci Çocuklar, 9, 10, 13

-N-

Nicel Araştırma, 38

Nitel Araştırma, 38, 39

-O-

Okuma, İx, 29, 30, 31, 46, 75, 76, 77, 78, 83, 84, 89, 99, 103, 105, 107

-Ö-

Öğretim, 24, 25, 26, 34, 79, 90, 91, 102

-P-

Piko-Sosyal Destek, 14

-R-

Refakatsiz Çocuklar, 1, 2, 5, 10, 15, 19, 20, 40, 61, 66, 68, 70, 71, 72, 74, 85, 86, 87, 102

Rehabilitasyon, 4, 14, 27

-S-

Sağlık Problemi,, 50, 84

Savaş, V, Vii, 11, 20, 64, 65, 69

Suç Mağduru, 4, 16, 17, 19

Suçta Sürüklenen, 4, 16, 19

Suriye, 44, 82

-T-

Terör Olayları, 1

Tömer, 23, 24, 25, 26, 74, 80, 81, 88, 90, 91, 102, 103

Türk Kültürü, 1, 2, 91

Türkçe, İv, V, Vii, İx, X, Xi, Xii, Xiii, 1, 2, 3, 5, 11, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 34, 35, 36, 43, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 58, 59, 60, 61, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109

-U-

Ulusal, 5, 13

Uluslararası, Vii, 5, 12, 13, 14, 19, 20, 22

-Y-

Yabancı Dil, 23, 25

Yabancılar, 14

Yazma, İv, İx, 31, 75, 76, 77, 78, 84, 89, 103, 107

Yöntem, 28, 39, 74, 88

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Nuh ÇANKAYA

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum yeri ve tarihi: Yozgat/12.05.1982

Medeni hali: Evli

Telefon: +90 505 953 29 11

E mail: nuhcan2515@hotmail.com

Derece	Kurum	Bölüm	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Yozgat Bozok Üniversitesi	Temel Eğitim Abd Sınıf Eğitimi Bilim Dalı	Halen
Lisans	Gaziantep Üniversitesi	Sınıf Öğretmenliği	2005

İş Deneyimleri

Yıl	Yer	Görev
2005-2012	Millî Eğitim Bakanlığı	Öğretmen
2012-2017	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Öğretmen
2017-Halen	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	İdareci